

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

6 frt
3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

A Magyar Protest. Irod. Társaság Kolozsvártt.

Mig bővebben referálhatnánk lapunk olvasóinak a városunk falai közt lefolyt nagyjelentőségű Prot. Irod. Társaság üléseiről, most csak röviden azt említjük meg, hogy kedden délután 4 órakor választmányi, 5 órakor közgyűlés tartatott *Hegedüs Sándor* másodelnök vezetése alatt; Szóts Farkas, társ. titkár referálása mellett. E gyűlések legfőbb tárgya volt: 1. *a pénztár és számadásairól szóló jelentések*, melyek Zoványi Jenő hozzászólásai s az elnök felvilágosításai után tudomásul vétettek. 2. *A népies iratokról való jelentések*, mely a múlt év pénzügyileg sovány eredményeiről tudósít (20 ezerrel kevesebb ily irat kelt el a múlt évben, mint a megelőzőben), s jövőre nagyobb akciózt helyez kilátásba. 3. A rossz gazdasági év hatását érezte a »Csendes Órák« kiadási vállalata is, melynek 3 ezer példányából csak 500 drb. kelt el. 4. A »Bibliai Lexikon« ügyében határozatott, hogy anyagi erők célravezető gyűjtése után a szerkesztő munkatársaival való megállapítása s a választmánynak helybenhagyása után a munkát megkezdendő. 5. A kilépett választmányi tagok újra megválasztattak. Az elhaltak helyére új tagok, Tisza István gróf és Stromp László, theol. tanár választattak. 6. A tagdíj hátrálékkal szemben kimondatott, hogy a behajthatatlanok törlendők; a kiadványok megküldése beszüntetendő a rendes tagok 5, a pártoló tagok 3 évi kötelezettségük nem teljesítése esetén, és jövőre kísérletek teendők a tagdíjak chekkekkel való behajtása iránt. 7. *A monographiákra* nézve bejelentetett, hogy az idén »kisebb egyháztörténelmi dolgozatok« czimen Zoványi Jenő, Prayr Sándor, Révész Kálmán, stb. által irt tanulmányok adatnak. 8. Indítványoztatik, hogy a társaság társadalmi hatása emelése érdekében a nagyobb vidéki emporiumokban »felolvasások« tartassanak; a mi egyhangulag elfogadott. 9. Szász Domokos, erd. püspök bejelenti, hogy a theol. tud. működés irodalmi elősegítésére 1000 frt alapítványt tett a társaságnál, hogy külön kezelve, tudományos theol. munkák kiadására forgó tőkéül lessz felhasználandó, első sorban pedig a Kálvin Institutiója

kiadására, melynek fordításával Nagy Károly theol. tanár már megbízott, a revideálást pedig Eröss Lajos püspökladányi és dr. Bartók György, szászvárosi lelkészek most eszközlik. A társaság nagy hálával fogadta ez alapítványt és Masznyik Endre indítványára kimondta, hogy felkéri a kerületeket e cél hathatós támogatására.

A nyilvános ünnepélyes nagy-gyűlés lefolyásáról a következőkben referálhatunk:

Hegedüs Sándor megnyitó beszéde.

Elnökünk, Gyurácz Ferencz püspök urat elfoglaltságai és gyengélkedése távol tartván. általam küldi üdvözlét a közgyűlésnek, és engem bizott meg az elnökség teljesítésével.

Titkári jelentésünkből méltóztatni fognak meggyőződést szerezni múlt évi működésünkről.

En röviden néhány szóval, nem is egy év, hanem általában összes működésünknél vázlatát kívánom adni, hogy adalékkal járuljak ahhoz; mennyire szükséges irodalmi társulatunk és mennyire érdemes az a pártolás.

A mint méltóztatnak tudni a prot. i. t. tagjai, *Szemlénk* tizedik évfolyamában van; népisk. kiadványi, a *Koszoru*, az 5-ikben s eddig 40 füzet jelent meg jelentékeny monografiákat bocsátottunk ki 9 kötetben s azon kívül a »házi kincstár« vállalatot indítottuk meg s egyik remekét az e téren való irodalomnak közöltük a közönséggel. A ki azt a fáradságot veszi magának, hogy e műveket átlapozza, ki fogja olvasni abból törekvésünk egész célját, és eszközeinket, melyeket arra fordítottunk. Kutatjuk a magyar protestantizmusnak multját. Nem csak azért, hogy a tudománynak szolgálatot tegyünk, de azért és főleg azért, hogy ennek tanulságait vonjuk le jelen küzdelmeink számára s a jövőben való hitünk, bizodalomunk erősítésére. Abban a mértékben, a melyben multunk fájdalmas, nehéz küzdelmeit részleteiben is megismerjük és a magyar protestantizmus kiváló alakjainak tevékenységébe hatolunk be, győződünk meg arról, hogy miként lehet és miként kell szent és igaz ügy érdekében működnünk

És a mint méltóztatnak tudni, ezenkívül a külföldi egyházi tudomány minden működését figyelemmel kísérjük, mert a tudomány fejlődését nemcsak elzárni nem kívánjuk, sőt ellenkezőleg, azzal szorosabb össze-

függésben kívánunk lenni folyton, mert az elméknek teremtő hatását így fokozzuk és színvonalunkat ezáltal emeljük. Különös figyelemmel vagyunk a valláserkölcsei fejleményekre, mert azt hisszük, miszerint nemcsak irodalmi, de társadalmi szempontból is, különösen a jelenkorban, nagy jelentősége van annak, hogy e téren a nézetek ne csak tisztuljanak, de emelkedjenek és beltartalomban nyerjenek.

Ezenkívül kiváló figyelemmel vagyunk mindig a külföldi theologiai irodalom mozgalmaira is, azért, hogy világiaknak és papoknak egyaránt, legalább a főbb vonásokban az összesítettést e téren is a tudomány haladásával fenntartsuk s ezáltal is hassunk arra, hogy úgy egyházi, mint világi tagjaink nézpontja, képzettsége, műveltsége magasabb színvonalra emelkedjék.

Sőt, daczára annak, hogy mint a titkári jelentésből méltóztatni fognak hallani, igen csekély anyagi erő felett rendelkezünk mégis most is egy igen nagy vállalatba akarunk fogni, egy *bibliái lexikont* akarunk létesíteni. Ebben is öntudatos célunk az, hogy a tudomány álljon a vallás szolgálatába, álljon különösen a magyar protestantizmus szolgálatába, és pedig két irányban egyfelől összes készleteit rendelkezésre bocsássa a biblia megértésére, másfelől az olvasónak, különösen a papnak, lelkésznek, módot nyújtson arra, hogy úgy az exegeticában, mint a predikáció színvonalának emelésében minél jobban emelkedjenek, s a modern kor követelményeinek és közönség izlésének e téren is megfeleljenek.

Méltóztatassanak meggyőződve lenni, hogy a mily csekély e tekintetben anyagi erőnk, ép oly nagyok és nemesek a feladatok, melyekkel foglalkozunk. És épen ezért, nem hangsúlyozhatjuk eléggé, hogy közönségünk érdeklődésére és áldozatkészségére minél nagyobb mértékben szükségünk van; és azt hiszem, hogy azon forrásokra, melyekhez vezetem a t. közgyűlést a működés megítélése tekintetében, — azt mondják, hogy arra tásulatunk érdemes is.

De a t. közgyűlés, nemcsak irodalmi szempontból bir jelentőséggel, a mit teszünk. Mi nemcsak irodalmi termékeket akarunk közvetíteni a közönség soraival, és terjeszteni azokat a közönség közt; ez csak eszköz nekünk, eszköz, nagyobb egyházi és társadalmi célok elérése tekintetében. Azok a küzdelmek, melyeknek régebben e prot. egyházak kitéve voltak, egészen más természetűek, mint azok, melyeknek mai 'nap ki vannak téve. Régen küzdöttünk az erőhatalommal és türelmetlenséggel, a felekezeti gyűlölködéssel és valjuk meg, — egyúttal híveinknek közönyösségével is. Régen kitartásunkban, munkánkban, buzgalmunkban bizonyítunk kellett még a vértanusággal is, bizonyítunk kellett a nélkülözésekkel, bujdoklással is. Most más természetű küzdelmekkel van dolgunk. De meg vagyok győződve, hogy e küzdelem sokkal nagyobb és sokkal veszedelmesebb. Most a küzdelem részben földalatti rétegekben vonúl el, részben a tudomány fegyvereivel áll elő; részben társadalmi eredményeket használ fel ellenünk, részben a féltékenységet és gyűlölködést hinti. És minél mélyebben hatol a társadalmi műveltség, annál több eszköz áll rendelkezésre, annál több réteg táruul fel, a hol az evangelium magvát kiakarják pusztítani és a hol a protestantizmus gyökereit akarják ki-

vágni. (Igaz, úgy van!) Azért kell most épszemmel és tudományos készültséggel állani elő, hogy egyfelől érzékünk legyen a földalatti gyökerek észrevételére, melyek elszívják erőnket, megbénítják működésünk határát úgy, hogy észre se vesszük, a mint sok terebélyes fánkról, először a levelek, azután az ágak is, kezdenek leszáradni (Igaz, úgy van). Valóságos kutatást kell társadalmunknak és irodalmunknak tenni arra, hogy ráakadjunk a bacillusokra, a bajra, és ismernünk kell az ellenszereket, melyekkel azokat megsemmisíthetjük, s egyházunknak virágzását biztosíthatjuk. (helyes, úgy van.)

És ezért nehéz a küzdelem e tekintetben. Mert egyfelől, midőn fegyverekkel és modern érdekekkel küzd ellenünk, modern szenvedélyeket használ fel velünk szemben, másfelől a képzelet fanatizmusát nyitja fel és vezeti ellenünk teljes erővel és öntudatlan vakúsággal (Igaz, úgyvan, élénk éljenzés, taps). A mi protestáns egyházunk egyszerűsége, egész szertárunknak egyszerű közvetlensége egészen elüt ezektől a fegyverektől, melyekkel a fanatizmus dolgozik. A fanatizmus az értelemhez nem fordul, ellenkezőleg, azt elhomályosítani akarja (Igaz!) Fordul a képzelethez és szívhez, és midőn a képzelmet megmételtyezte, megrontja a szívet (zúgó éljenzés, taps), és akkor vezeti vakon oda, a hová saját önző céljai akarják, hogy vezesse, miről az értelem nem is tud semmit. Ezzel szemben nekünk protestánsoknak kötelességünk nyomon kísérni a félrevezetést, a fanatizmust és mindenütt elvágni gyökereit, mindenütt utját állani felvilágosultsággal, türelemmel, szeretettel és tudománnyal. (Igaz, éljenzés, taps).

Ime, t. közgyűlés, táthatjuk, milyen jelentősége van társadalmi és egyházpolitikai szempontból ez irodalmi társulatnak, mely mind e tereken a tudomány modern fegyvereit bocsátja rendelkezésére, és nem kíván egyebet, mint csupán csekély áldozatot, figyelmet, türelmet, tanulást. (Éljenzés.)

A mi templomunk és szertartásunk először az értelemhez szól, és mikor megvilágosította az értelmet, úgy veti fényugarait a szívbe, hogy az egészen tiszta legyen, semmiféle kép által elhomályosítva ne legyen, hanem Istenhez közvetlen forduljon. (Éljen.) Mi nem szolgáljuk semmi egyébbel, mint az igével és igazsággal, de arra vigyáznunk kell, hogy ezt közvetlenül vezessük be az értelembe és ezáltal a szívbe és képzeletbe, hol aztán felgyűladva, egy öntudattá legyen és magát megátévesztetni ne engedje. (Éljenzés taps.)

Korunk a legnagyobb mértékben impressionalista. Impressionalista a képzelet, a festészet, impressionalista a tudomány, impressionalista a társadalom. És ennek következtében csak két ellentétes eszközzel lehet rá hatni: egyik a drasztikus, mit a festészet is minden téren produkál a mely egészen elakarja ragadni a képzeletet és ennek folytán az embert. A másik az értelem, az igazság, mely tiszta fényénél fogva és mélységénél fogva, kell, hogy felemelje a lelket és megtéveszthetlenné tegyen minden ámitással szemben. — Azt hiszem, nem kell fejtegetnem, mi e kettő közül melyikhez folyamodhatunk. (Ugy van.) És másfelől vigyáznunk kell arra, hogy az impressiók, melyeket keltünk, és a melyeket kitörülni akarunk, mindig az evangelium javára szolgáljanak. Pál apostol azt mondja,

a betű megöl, a lélek az, mely megelevenít. Mindig bámultam alakját és előrelátását, de mégis azt a vakmerőséget követem el, hogy azt állítom: Pálnak fogalma se volt arról, hogy mekkora igazságot mondott (éljenzés): most tudjuk, midőn a betű már millióknak áll rendelkezésére, most tudjuk, *hogya* öl a betű. (Igaz, úgy van. Hosszas éljenzés), midőn a szabad sajtó érintetlenül az utolsó kunyhóig beviszi a mételyt, — beviszi az igazságot is. De az előkészületlen kedély és a még gyenge értelem a kettőt összekeveri és lesz belőle a legveszedelmesebb társadalmi mozgalom. (Igaz!) Itt van kötelessége a protestáns felvilágosodott papnak, világának és egyházának egyiránt, hogy rávezessék a hiveket, hogy megtudják különböztetni a betű által odairt igazságot a tévedéstől, kizárják a szenvedélyeket sziveikből és lezárják szívükbe, megtartsák, megvilágítják az igazságot, a mely csak terem, munkál, istenít. (Lelkes éljenzés.)

És én azt hiszem, hogyha ezzel az óriási feladattal szemben magamba szállok és vizsgálom: mily eszközökkel rendelkezünk? csaknem kétségbe kell esnem. Akkora a távolság a cél, a feladat és eszközök közt. De ilyenkor, mikor a kétely marczangol, álmomban és ébren, terhes napi munkáimban és nyugodt perceimben: az éltet, hogy visszaemlékezem a multa és azt mondom magamban és ezt szeretném mondani mindenkinek, nagynak és kicsinynek, öregnek, ifjunak, férfinak, nőnek egyaránt: Szegények vagyunk? Kevesen vagyunk? — Gondoljatok Krisztusra és az apostolokra. Szegények és kevesen voltak; — Szegények vagyunk? Kevesen vagyunk? — Gondoljatok Lutherre és Kálvinra. Szegények és kevesen voltak. (Ugyvan, éljen.) — Szegények vagyunk? Kevesen vagyunk! Gondoljatok Dévai Biróra és Szenczi Molnár Albertre: szegények voltak és kevesen voltak. És ha ezekre gondolunk, akkor erősek és gazdagok vagyunk: a hitben, kitartásban, szeretetben és tántoríthatatlan hűségben (lelkes taps). Ne méltóztassanak azt hinni, hogy én, mint világi, így kívánok beszélni, mint egy elfogult felekezeti pap: magasabb célok is vezetnek. Nemcsak protestáns, kálvinista vagyok, de én magyar ember vagyok, (élénk taps) és midőn ezeket mondom, nemcsak azért mondom, mert protestáns vagyok, hanem azért is mondom, mert magyar ember és szabadevű vagyok. Mert megvagyok győződve, hogy mi ez irányban nem dolgozunk és fenn nem tartjuk az érintetlen felvilágosultságot, lelkiismereti szabadságot és szabadelvűséget, akkor a magyar politika is sülyedni fog a fanatizmus mocsarába (zajos éljenzés). Ne méltóztassanak azt hinni, hogy illetéktelenül én dogmatikai, exegetikai fejtegetésekbe bocsátkozom, hogy lelkészeink hivatásába akarok kontárkodni: *én politikát csinállok*, azt a politikát, mely nem a néphez, nem a felekezethez, nem a párthoz, álláshoz van kötve, hanem azt, a mely Magyarországnak a felvilágosultság, szabadság, lelkiismereti szabadság által akarja megtermékenyíteni munkásságát és haladását; és mert meg vagyok győződve, hogy csak így lehet ezt tenni, azért mondom ezt. (Lelkes éljenzés, taps).

És mikor ezt teszem, és tesszük, — és szeretném, hogy tegyük mindnyájan, nemcsak a kik itt vagyunk, hanem kicsiny és nagy az országban, akárminő

munkakörben: akkor mi nemcsak egyházunknak, valóságunknak, felekezetünknek szolgálunk: szolgálunk a hazának is és pedig elválhatatlanul; egyetlen dolgot se tekintünk, a mi midőn használ a protestantizmusnak, annak színvonalát emeli, értelmiségét emeli: akkor a haza, nemzetet is ne emelné — és e hitben, e tudatban, e törekvésben a közgyűlést megnyitottnak jelentem ki. (Hosszas, lelkes taps és éljenzés.)

Főt. Püspök úr üdvözlő beszéde.

Szerencsésnek vallom magam és nagyon jól esik nekem, hogy nagyérdemű elnökünknek mindnyájunkat bölcsen megvilágosító, oktató, mindnyájunkat elragadó szavaira viszhangot pár szóban éppen én adhatok, és a mélyen tisztelt közgyűlésnek érdemes tagjait a legmélyebb tisztelettel, a legbelsőbb szeretettel üdvözölhetem. Egy ily társulatnak, mint a minő a M. P. I. T., közgyűlése számára, országszerte, — alig hiszem, hogy lehetne alkalmasabb hely, mint éppen ez itt; itt, az erdélyi részekben, hol protestáns anyaszentegyházunk bölcsője ringott; a hol a tova siető folyamok, viruló fák, égbe emelkedő sziklák, régi omlatag várak dűlédekein a nyíló virágok... a hol minden arra emlékeztet, arra a nagy időre, midőn egy Hontér János és Heltai Gáspár ajkain megzendült az ige, a melynek hallatára új életre keltek fel az addig alvó lelkek; — mint e helyen, az erdélyi részekben, a hol a Bocskayak, Bethlen Gáborok, Rákócziak védő és hódító harcra szállottak, és diadalra vezették az úr Jézus Krisztus evangéliumát; a lelki szabadság, az örök igazságok győzelmes erejének és a mindent kibékítő szeretetnek gyönyörűséges igéjét hirdetve, szóval, tettel, és fenn lobogtatva azt a zászlót, a mely alatt sorakoztak mindazok a lelkek, a melyek, a kik a protestantizmus által képviselt magas rangú örök érdekek iránti szeretet szent lángjától érezték szívüket betöltve. Nem is képzelhető, tisztelt közgyűlés, alkalmasabb hely egy ilyen közgyűlés tartására, mint éppen ez itt, a hol ez előtt alig ötven évvel lett kijelentve az unio, a mely által mindnyájan el lettünk arra kötelezve, hogy egyet értve, a parányi erőket tömörítve, vívjuk azt a nemes harcot, melynek nyomán nem vér és nem könny hull, csak élet és áldás virul. A Prot. Irod. Társaság is, tisztelt közgyűlés, azért áll fenn, hogy egy zászló egyesítse a protestáns tudományosság, a protestáns irodalomnak arra hivatott bajnokait, hogy ezeknek ébresztő, felvilágosító, irányt jelölő hatása, befolyása folytán az a lélek, az a szellem, a mi a társadalomban élő és ható, az egymás nyomába lépő nemzedékeket mind újabb és újabb életre ébressze fel és tömörüljenek egy hatalmas falantszá, a melyről mindenféle ellenséges áramlatoknak nyilai, — akár földalatti aknákból törjenek azok fel, akár a nyilvánosság színe alatt bocsáttassanak rájuk, — visszapattanjanak.

Nagyon, nagyon szépen köszönjük a Prot. Irodalmi Társulatnak, hogy megjelenésével minket anynyira megtisztelt, anynyira megörvendeztetett. Minket az Irodalmi Társulatnak itt léte, a mi érdemes elnökünknek ébresztő, buzdító, lelkesítő szavai arra fognak készíteni, hogy *alkossunk, szervezzünk mi is, itt az erdélyi részekben egy fiók egyesületet*, a mely a központ hatalmas védnöksége, iránytadó és támogató segedelme

folytán vívja itt a harcot és a diadal reménységével vegye fel, emelje magasra a protestantizmusnak annyi diadalmas emlékektől nehéz, véres, ádáz küzdelmekből megtépott, de azért dicsőségesen lengő zászlóját. (Helyeslés, éljenzés.)

Köszöntjük és üdvözöljük testben távol levő, de szíve érzelmével, lelke gondolataival itt köztünk levő érdemes elnökét a társulatnak. Köszönjük a helyettes elnöknek, másodelnökünknek gyönyörű beszédét (éljenzés). Az isteni gondviselés megáldotta e társulatot, mikor egy ilyen férfit hívott elő, (éljenzés), kinek ajkain a lelkesítő szavak, elméjében a mély belátás és igaz bölcsesség, és szívében a kifogyhatatlan szeretet és áldozó készség mint világító fáklya, tündökölnék előttünk; (igaz! úgy van! éljenzés); és mi, mélyen tisztelt közgyűlés, édes örömmel sorakozunk körülte, ha halljuk ajkairól a bölcs beszédet, ha halljuk dobogó meleg szívét, szeretettől áthatott és szeretetben élő szívének dobbanását, s dobbanása ha mutatja nekünk az utat, melyen haladnunk kell.

A mélyen tisztelt közgyűlést tisztelettel, szeretettel üdvözöljük, munkálkodására az istennek megsegítő kegyelmét élő hittel kérjük: mert hiszen az isten, a jó isten, az ő országának terjesztésében buzgolkodó lelkeket mindig megsegítette, elestükből felemelte, erőtlenségükben mindig gyámolította és vezérelte őket diadalról-diadalra. Ez a kegyelme Istennek áldja meg a közgyűlést, tegye sikeressé, áldásossá, áldást hozó, áldást hintő működését. Isten áldja meg a mi elnökünket (hosszantartó lelkes éljenzés).

Mai számunk tudósítása a prot. irodalmi társaság üléseiről nem lehetett elég részletes. Jövő számunkban bővebben referálunk. Most a lapunkban eddig közlöttékhez még következőket fűzzük *Szóts* Farkas a társaság kitűnő titkára évi jelentésében híven számolt be a társaság egy évi tervszerű s gondos munkálkodásáról. Örömmel ismerjük el s jegyezzük föl, hogy Szóts Farkas nagy érdemeket szerzett magának a prot. irod. társaságban is. A titkári jelentés után gróf Kun Géza ül a felolvasó asztalhoz. A tudós gróf az ő nagy tudományából beszélt s ritka közvetlenséggel és melegséggel előadott értekezésben azokról az eszközökről és módokról szólt, melyekkel az egyházi élet elevenítését s a vallásos öntudat emelését munkálhatjuk. A keleti népek hit-életéből vett példakkal s a bibliából vett találó idézetekkel mutatott reá, hogy mennyire áldásos hatása van a hitnek az emberre.

Buzdított arra, hogy a szentírás igazságait az iskolákban tanítani meg ne szűnjünk s ily módon törekedjünk ahhoz, hogy iskolánk ne névszerint, hanem valósággal legyenek felekezetiiek. Azt tanítsuk, hogy miként lehetünk boldogok s miként tehetünk másokat is azzá. A vallásos irodalom gyöngyeit mennél nagyobb körben igyekezzünk terjeszteni s a magyar prot. irod. társaság, mint szintén a vázolt irányban működő testület, példa adva, szerényen és serényen haladjon ezek megvalósítása felé.

A rendkívüli élvezetet nyújtó gyönyörű felolvasásért a nagy-gyűlés tüntetésszerű éljenzéssel és tapsal fejezte ki elismerő köszönetét.

Még egy felolvasás volt. *Stromp* László, pozsonyi ev. ref. theol. akad. tanárnak »Apáczai Cseri János«-ról irt értekezését (szerző távollétében) *Masznyik* Endre pozsonyi theol. tanár olvasta fel.

Stromp László világos, hű képben mutatta be Apáczai Cseri János életét, küzdelmeit. Mint nemzetünk egyik kiváló paedagogusáról, vonzó modorban emlékezve, fejtegette elveit, terveit s jótékony hatását nemzeti irodalmunkra és oktatásügyünkre. Jellemzésében találóan használta fel Bethlen Miklós grófnak reá vonatkozó emlékezéseit.

Végül szépen hozta összefüggésben az Apáczai Cseri Jánosról szóló emlékezését a prot. irod. társaságnak e nagygyűlésével.

A lelkesítő szellemben és nem egy magható részletben gazdag felolvasás szintén élénk tetszésben részesült.

Ezután az indítványok során Szabó Aladár javaslatára kimondta a nagygyűlés, hogy a ma elhangzott összes beszédek, a titkári jelentés és a felolvasásokat kinyomatja s egy külön könyvben fogja kiadni bizonyosságul annak a magas színvonalnak, melyen a társaságnak ez összefüggése állott.

Szász Domokos püspök állott ezután szólásra s jelentette be azt az alapítványt, melyet a tegnapi d. u. tartott közgyűlésen már előlegesen jelzett.

A nagy-gyűlés a nemesczelő alapítványért Szász Domokos püspöknek jegyzőkönyvében mondott köszönetet s egyuttal megbizta a választmányt, hogy az alapítványt az alapító levélben megírt módon kezelje.

Végül déli 1/2 órakor Hegedüs Sándor elnök köszönte meg a gyűlés nevében Szász Domokos püspöknek, hogy a társaság ez évi gyűlését itt tarthatta meg, Kolozsvár városának szives támogatásáért, a rendező bizottságnak fáradozásáért s a prot. irod. társaság nagy-gyűlését azzal a hő kivánsággal zárta be, hogy tanulságai legyenek áldásosak és gyümölcsözők.

Refleksiók

az egyházkerületi hitelbank létesítése ellen felhozott véleményekre és nyilatkozatokra.

(Folytatás és vége.)

III.

Nem volna teljes a munkánk és bírálatunk eléggé kimerítő, ha nem reflektálnánk e helyen *azokra a véleményekre és nyilatkozatokra is, melyek bizalmas körökben, mintegy a kulisszák mögött, tárgyalatnak, a tervezett hitelbank felállítására vonatkozólag.*

Ezek a vélemények és nyilatkozatok 3 pontban foglalhatók össze, melyek a következők.

Nem helyeselhetjük, nem szavazhatjuk meg a hitelbank felállításának tervezetét,

1-ször, mert az egyházkerületi pénztár már eddig is sok olyan helyre adott pénzt, a honnan azt nem lehet megkapni s így feltehető, hogy az egyházkerületi pénztár folytatásának tekinthető, szintén sok olyan embernek fog pénzt adni, a kiktől azt soha meg nem kapja.

2-szor, mert a nyereségekből a börzén szenvedett veszteségeket akarják pótolni, és a theologiai fakultás hiányzó tőkéit akarják kiegészíteni.

3-szor, mert a vezérigazgatói állásra olyan egyén van kiszemelve, aki nem nyújt kellő garantiát az intézet helyes vezetésére nézve, és a felülről jövő nyomásnak szüntelen engedni fog.

Ad. 1. erre a kifogásra azt jegyezzük meg, hogy a legnagyobb ovatosság és elővigyázat dacára is megtörténhetik, hogy nemcsak a pénzüzetek és bankok, hanem magánszemélyek és egyházközségek is adnak egy-egy olyan embernek kölcsönt, a ki azt nem tudja visszafizetni, mert miképpen nincsen szabály kivétel alól: úgy a pénzüzetek sincsenek kivéve egyes baklövések alól. De ezzel szemben mindenkinek a teljes megnyugtatására kijelenthetjük, hogy nem tudunk *egyetlen adósságot sem*, a ki az egyházkerületi pénztárnál fennálló adósságát eddig meg ne fizette volna s ebből az egyházkerületi pénztárnak kára és hátramaradása lett volna. Különb is a *protekció*, bár Wlassics miniszter eltörölte, a világon mindenütt, többé-kevésbé, most is érvényesül s ha tán ez az örök emberi gyarlóság az egyházkerületi pénztárhoz is, ezerbe egyszer, *észrevétlenül* beopta magát: ebből nem az következik, hogy a hitelbank *eszméje* rossz, és egyházkerületünk pénzügyi szervezkedésének *hatalmas tervét* nem kell végrehajtani, hanem igenis az, hogy némely ember a beléje helyezett bizalommal visszaél s személyes befolyását olyan helyen is érvényesíti, hol a közjónak kárt csinál. Ez pedig *nem elvi*, hanem *személyi* kérdés.

Ám büntessék meg, vagy csapják el az olyan hivatalnokot, a ki így cselekszik, de azért ne mondják, ne híreszteljék és ne kürtöljék, hogy maga az intézmény rossz, és az eszme nem életképes.

Ad. 2. A börzén szenvedett veszteségekre nézve már e lap elmondotta, illetékes helyről vett értesüléseit, hogy t. i. ez a veszteség csak névleges, de legyen úgy, a mint némelyek mondják, hogy a hitelbank nyereségeiből a veszteségeket akarják pótolni. Nos, akkor is, nem *tisztességesebb, becsületesebb és méltányolandóbb dolog-é*, ha valaki arra törekszik, hogy e veszteségeset visszaszerezze, mintha kezeit szépen össze dugja és nem tesz semmit többet, mert a kása *egyszer* megégette a száját. Hiszem *ilyen* elmélet mellett, az idén az összes földek pusztán maradnának. mert a gazda a múlt évben, csak veszteségére dolgozott, és a kereskedelem alapelve: a válalkozás örökre kihalna az emberek közül, mert bizony-bizony, egyszer-másszor ott is fordulnak elő veszteségek, a legjobb számítás mellett is.

Azonban ilyen esetekben, a jó gazda is, és a jó kereskedő is, és minden életrevaló ember is úgy csinál, hogy *nem esik kétségbe*, hanem *fokozott erővel* való munkához lát, és szánt, vet, vesz és elad, mignem vesztesége valamiképpen kipótlódik.

A mi egyházkerületünk is úgy kell hogy csináljon, hogy még az a *névleges veszteség is elenyésztesék*, s a mi esetleg elveszett a réven, megjöjjön a vámon.

Hogy aztán a nyereségekből a theologiai fakultás hiányzó tőkéit kiakarnák egészíteni: ezt már nem igen hisszük. Hanem azt már inkább elhinnők, ha valaki

azt állítaná, hogy a nyereségből *bizonyos mennyiséget szeretnének minden esztendőben, annak a fenntartási költségeihez juttatni*, mert az egyszer áll, és elvitathatatlan tény, hogy ez a kitűnően berendezett, internatussal egybekötött, egész Európában pártját ritkítóan intézet *fenntartása nagyon sokba kerül*, és ha fejlődni, a haladás útján elébbmenni akar, akkor *ujabb meg újabb segélyforrásokra van szüksége*, hogy páratlan volta továbbra is fennmaradjon.

Azonban, a mi véleményünk szerint a *részvényesek* sem az egyik, sem a másik esetben nem félhetnek a *megkárosodástól*, mert a mint tudvalevő, a 200 ezer frt. részvénytőkének felét, vagyis 100 ezer frtot, az egyházkerületi pénztár a maga részére foglalta le, vagyis ő jegyzi s így ha a nyereségből kell is valamit az említett veszteség pótlására és a theologiai fakultás fentartási és továbbfejlesztési költségeinek a fedezésére fordítani: *ez az összeg a 100 frt. ig tanácsi vagy egyházkerületi alaptőkére eső osztalékból. bőven ki fog kerülni*, sőt ki fog kerülni még több is, a mit most el sem gondolhatunk.

Ad. 3., A vezérigazgatói állás betöltéséről és a vezérigazgató képességeiről beszélni, most még nagyon korai és időelőtt való dolog. Kombinációba venni egyes embereket, igenis lehet, de hogy aztán a sok közül kit ér a szerencse: ez már csak a bankalapítás után dölhet el. Magánk is, kiváló sulyt helyezünk a vezérigazgató egyéniségére és képességeire, de ez csak *személyi* kérdés, nem pedig *elvi*.

Most az egyházkerületi hitelbank megalapításáról lévén szó, tekintsünk el a személytől. Azt majd akkor is bírálhatjuk, üthetjük, kifogásolhatjuk és magasztalhatjuk, a mikor meglátjuk és tetteiről adataink lesznek, addig azonban hagyjuk békében és ne harcoljunk a szél ellen, mert nem fizeti ki magát. Utoljára még megtörténhetik, hogy tisztességes, jóra való embert nem is kapunk arra az állásra, mert a hol minden nyelv megsebesítheti, minden láb rugással fenyegeti az embert, oda nem szívesen vágynak és nem örömet megyni senki.

Arról sem igen beszélhetünk, hogy az illető vezérigazgató engedni fog-é a felülről jövő nyomásnak, vagy sem, mert ez is csak akkor válik meg, ha egyszer hivatalába be lesz állítva, és működési körében a munkát megkezdi.

Annyit azonban előre is kiköthetünk és megkivánhatunk tőle, hogy *fontosabb és nehezebb kérdéseknél*, ne a saját szakállára és éppen anyaszentegyházunk vezetőinek *véleménye ellenére* cselekedjék, mert mi, a legnagyobb megpróbáltatások és a legválságosabb pillanatokban is, mindennél jobban megbizunk egyházkerületünk vezérembereinek a mi javunkat szemelőtt tartó és az anyaszentegyház építését előmozdítani célzó törekvésében. Nyomás oda, nyomás oda, de azt sohasem szabad felednünk, hogy *egyházkerületünk érdekei sokkal nagyobbak, mint a személyi érdekek, s ha az egyházkerület igazait és érdekeit védő legnagyobb hivatalunknak, a püspöknek, nincsen, vagy nem lesz a dolgok menetébe beleszólása: az az intézet lehet minden egyéb, de egyházi, egyházkerületi pénzüzet nem lesz soha.*

Ezzel visszapillantást vetve, a fentebb elmondot-

takra, kimondhatjuk bátran, hogy minket sem a *Budapesti Hirlap*, sem a *Hajnal*, sem a *kolozskalotai egyházmegye*, sem a *nagyenyedi egyházközség* véleménye és felfogása nem ingatott meg azon meggyőződésünkben, hogy az egyházkerületi hitelbank felállítása ne volna üdvös és szükséges, sőt ellenkezőleg *elég egyesén összeválogatott és tetszetős alakban feltálatl összes érvelésük annyira gyenge alapon nyugszik, hogy több szót vesztegetni azokra immár nem érdemes.*

De lelkesztársainktól, igen tisztelt olvasóinktól, kik e refleksiók során minket becses figyelmükkel végig kíséni szivesek voltak, nem válhatunk meg a nélkül, hogy nekik azért hálás köszönetet ne mondjunk s ne kérjük őket arra, hogy szemük előtt mindig az egyházkerület érdeke lebegjen.

Ez lebegett a mi szemünk előtt is s ezért szóltunk: »*A kinek füle nagyon a hallásra, hallja.*

Z. K. S.

Hangok a végekről.

Figyelmesen olvasgatva, innen-onnan, az egyházkerületi hitelbank felállítása mellett és ellen felhozott érveket, különösen némelyeknek azon az állításán ütődtem meg, hogy *a bank pénzét nem lesz hová biztosan és jól jövedelmezőleg elhelyezni.*

Gondoltam tehát én is egyet.

Ha nem fogytunk volna ki annyira az időből, ezt az állítást számszerű adatokkal megczáfolandó: célszerűnek látnám, hogy kérdezzünk meg minden egyes papot és egyházközséget affelől, hogy vajjon, 2–3 esztendő leforgása alatt, körülbelől, mily mértékben óhajtaná igénybe venni az egyházkerületi hitelbank pénzét, mert fogadni mernék akármiben, hogy csak a papok és az egyházközségek le fognak foglalni mindjárt, a maguk részere, 200—250 ezer frtot. Hiszen ha olcsó lesz a pénz, a mi felől nincsen kétségem, és megnyílik a hitel, a mi nagy gazdasági előnyökkel jár: azonnal megnyílik a hasznos befektetések és a szolid vállalkozások mezeje is, s tudom, istenem, hogy olyan élet és felpeszülés támad az egyházkerületben, a milyen még nem volt s a milyenről nem is álmodtunk sohasem.

Az sem lenne utolsó dolog, ha az egyházkerületi hitelbank általvené, illetőleg konvertálná a papok és az egyház szolgálatában álló egyének összes adósságait, ha másképpen nem, szövetkezeti, vagy biztosítási alapon mert míg így egyfelől ismét kihelyezne 200—250 ezer frtot; másfelől ezáltal egy hatalmas egyház-társadalmi kérdést oldana meg s kivenne egy csomó vivódások között élő embert, a vidéki nagy kamatra dolgozó pénzüzetek körmei közül, a kik máskülönben, évek hosszú során át, alig fognak, nagy nyomoruságaik és a fejlődő igények közepette, ettől a még nagyobb nyomoruságuktól megszabadulni.

Igaz, hogy ezzel az eljárással is csak szaporodnék *egygyel* azoknak az okoknak a száma, a melyek miatt, az egyházkerületi pénzüzet felállítását kifogásolni szokták, de hát, elszegényedett és nagy kamatu adóságokkal küzködő papságunk megmentése, sokkal

nagyobb társadalmi érdek, mint néhány vidéki pénzüzetek pénztárának a kimélése és teletömése.

Ha az állam, a nemzeti színház tagjaival, ezt a dolgot megcselekedhette: miért ne tehetné meg az ő szolgálóival az egyház is, a kiket tudvalevőleg, sokkal szorosabb kötelék fűz hozzá, mint a milyen fűzi a nemzeti színház tagjait az államhoz.

Nem azért mondom én, mindezeket, mintha azt kívánnám, hogy ugysis történjék minden, a mint én kigondoltam, hanem csak azért, hogy illusztráljam azt az eltagadhatatlan tényt, hogy abban az esetben, ha a hitelbank meglesz: mindjárt törhetjük a fejünket, ilyen és ehhez hasonló egyháztársadalmi kérdéseknek a megoldásán is és az önmagunkon való segítségnek megnyílnak előttünk ilyen utjai is, de ha az egyházkerületi hitelbankot fel nem állítjuk: akkor az ilyen tervek kivitelére, még századok mulva sem gondolhatunk.

Valóban, nagy igazság az, hogy az *egyesülésben az erő.*

Azért nagyon csodálkozom, hogy a mikor a kereskedő, az iparos, a földbirtokos-világ, sőt még a földmivelő-osztály is tömörül és szervezkedik, s minden felé egyesületeket, társaságokat és szövetkezeteket alakít érdekeinek védelmére és szolgálatára s ezek alkotásában őket az állam is segíti: mi, az egyházak, az egyházközségek és az egyháztagok, nem akarjuk megérteni a kor intő szavát, hanem inkább visszavonást, egyenlenséget és párttusát támasztunk magunk között, mintha nem a szeretet vallásának, hanem a Babel torny építőinek volnának követői.

Ime az a körülmény, hogy a tőkepénzes osztály olyan nagy hatalomra és tekintélyre vergődött: az éppen abban leli magyarázatát, hogy az a tömörülést és az egyesülést régen megkezdette, mert hiszen minden bank, minden gyár és iparvállalat nem egyéb, mint a kisebb nagyobb tőkék egyesítésének egy-egy szemmel látható tanubizonysága.

Azért jónak látnám, — a Pál apostol szavaival élve, — hogy *legyünk mindnyájan egybekötöttetek egy értelem és egy akarat által. Ne legyenek közöttünk hasonlások és versengések, hanem szóljunk ugyanazon egyet mindnyájan,* mert csak így léphetünk a sívár jelenből magasabb rendű érdekek jövőjének szolgálatába.

Bekecsalji.

Az év végén.

(Fakultásunk ifj. köreinek és egyleteinek évváró ülései; pályázatok eredményeinek kihirdetése; jövő évi pályatételek kihirdetése.)

Theol. fakultásunk is osztozik a magasabb tanintézetekkel abban a körülményben, hogy az iskolai év mintegy észrevétlenül ér véget benne. Növendékei kiki a mint dolgait végezte, lassan-lassan elszálingóznak s az év hivatalos bezárásának napján a tanárkaron kívül már alig van valaki az intézetben. E körülményben találja magyarázatát az, hogy intézetünkben eddig nyilvános, ünnepélyes hivatalos évváró nem tartott s az év egy tanárkari ülésen rekesztetett be, mely az iskolai év eredményeinek számbavételére tartottat.

Hivatalosan az egész intézetre nézve az idén sem lehet ez másképpen. Mégis az idén az év végének egy különös lélekemelő aktusa keletkezett. Intézetünk ifjúsági egyesületei az intézetünk iránt lekötözött érdeklődő nagy közönséggel az idén oly benső viszonyba lépett, hogy az egészen indokoltá tette, miszerint az ifjúsági egyesületek nyilvános, ünnepélyes évvárót tartanak. Miután pedig a tanárkar maga is, nemcsak nem kerül, sőt keresve keresi intézetünk életének és ügyeinek nyilvános tárgyalására az alkalmat, hogy ez által is ébresztve a közérdeklődést s a nyilvános bírálat és köz ellenőrzés áldásaiban részesüljön: elhatározta, hogy azt a fokmérőt, melyet az ifjúság szabad versenye az intézet közszelleméről mutat — a nagy közönség elébe tárja s az ez évben kitűzött pályázatok eredményeit ünnepélyesen, a jutalmak kiosztásával kapcsolatosan, ez alkalommal hirdeti ki s teszi közzé a jövő évi pályatételeket is.

Igy alakult össze egy programm intézetünk május 26-án megtartott ünnepélyére, melyen az intézet előljárósága, élén az intézeten lelkével csüngő püspök urral, a tanárkar, az ifjúság teljes számmal és előkelő közönség gyűlt össze.

Az ifjúsági zenekarnak nagy ünnepséggel előadott tartalmas nyitánya után az ünnepélyt, mint az ifjúsági egyesületek ünnepélyes záró-ülését is Nagy Károly felügyelő tanár körülbelül a következő rövid beszéddel nyitotta meg:

Főtiszteletű Püspök Ur! Méltóságos Előljáróság! Nagyszerű közönség! Nemes ifjúság!

Mióta rájött az emberiség arra, hogy maga alkotta s folyton alkotandó világának legezelszerűbb berendezését csak úgy eszközölheti, ha kutatva felfedezi, megismeri és alkalmazza az örökkévaló, isteni, objectiv világrend törvényeit; s mióta ismerni tanulta az örök bölcsesség világrendjét, mely a makrokosmosz harmonikus nagy egészét végtelen számú, önmagukban önálló mikrokosmoszokból alkotta és alkotja folytonosan össze, a melyben az önczállal és rendeltetéssel bíró individuumok nem valami külső békák s lánczok által fűzetnek egy nagy egészszre, societassá össze, hanem benső minőségüknek azon szellemi törvényei által, mely midőn az egyed önálló világát s életét megszabja láthatatlan szálakkal egyszersmind egy nagy egész alkatrészeivé fűzi össze őket, hogy önczéljuknak szolgálva, önrendeltetésüket betöltve egyszersmind egy magasabb rend céljainak megvalósításán munkáljanak közre: azóta az organizáció vezető elve többé nem az, hogy az egyediséget elnyomva, azt a nagy egész önálló buborékává súlyessze le, hanem az, hogy specialis képességek minél teljesebb kiképzése által, minél markansabban kiképzett individuumok által tegye hatásossá, életképesé a nagy egészet. Egység a különféleségben és különféleség az egységben: ez az élet nagy törvénye. Ezen nagy élettörvény mint egy örökkévaló isteni kijelentés áll előttünk a keresztyénység istenfiuság — és isten országa gondolatában s ezek egymáshoz való viszonyában. S miután ez a reformáció által újra közkincsévé lett az emberiségnek: azóta — mi természetesebb?! — a reformáció örökösének vezérelvévé lett úgy az egyházi, mint az állami életben. Önálló, öntudatos individuumok képzésében látjuk biztosítékát a

köznek. Az egyház létét, életét s feladatai betöltésének biztosítékát öntudatos, önálló vallásos személyiségek s nem járszalagon vezetett öntudatlan lomha tömeg képezi; nem a vizkeresztység külső bélyege, hanem a Szentlélekben való egység. Az állam és társadalom fennállását, békés s egészséges fejlődését nem a most szolgailag görnyedező, majd rombolva pusztító, ingadozó tömeg, hanem öntudatos saját sorsa intézésének jogát s felelősségét komolyan érező polgárság képezheti.

A protestáns nevelésnek igazi karaktervonása mindig az volt s az kell, hogy maradjon, hogy önálló, karakterhű egyedeket képezzen. Jellemeket kell képeznie és a közben meggondolnia, hogy a jellem nem annyira képeztetik, mint *képződik*. E kifejezésnél nem kell valami egyoldalú, félszeg naturalismusra gondolni; általa mint földolgot, csak azt akarom kifejezni, hogy a jellem öntudatos, öntevékenység és önmunkásság eredménye. Ezzel nem kicsinylen alkalmas helyén az öntudatlan megszokás, az észrevétlenül elsajátított izlés stb. értékét, nem ítélem el a parancs szavát, a törvény szigorát, az engedelmisség jelentőségét; de állítom, hogy a jellemképződésre nézve ezek — bár a pusztá természetalapoknál magasabb jelentőségűek —, nem a legfőbb, nem végső faktorok s a nevelés magasabb fokán nemcsak czéltalanok, de visszahatásukban egyenesen károsak.

A nevelés végső foka a főiskolákban, átmenetet képez az életre. Azért itt az ifjúság önmunkásságra és önkormányzásra való nevelése és szoktatása a tudományos szakképzés igen fontos kiegészítő része.

Teljes tudatával birt ennek intézetünk előljárósága és tanárkara, midőn nemcsak hogy alkalmat adott különböző autonomikus jellegű ifjúsági egyletek alakulására, hanem az egyesületek működésének s az önálló munkásság előmozdítására a maga részéről is megtette a lehető. — Örömmel üdvözölte midőn az önművelés céljaira megalakult az »Ifjúsági önképzőkör«, midőn a szép művészetek gyakorlására »Ifjúsági zene- és énekkar« alakult s a midőn az egész ifjúságot magában foglaló »Ifjúsági egylet« szervezkedett olvasó egylet fenntartására, hazafias és egyházi ünnepélyek rendezésére s általában az ifjúságnak a nagy társadalommal való érintkezésének eszközlésére.

(Folyt. köv.)

Görgényi egyházmegyéből.

Egyházmegyénk tavaszi rendes közgyűlését folyó évi május 5-én tartotta meg Szászrégenben az egyház megye tanács-termében, csaknem teljes számú egyházi s kevesebb világi képviselő részvételével.

Templomi istentisztelettel kezdődött, hol is Szász Márton sárpataki lelkész aa. tartott segedelem kérő imát s buzdító egyházi beszédet. Közgyűlés Tavasz József esperes megnyitó beszédével nyílt meg, melyben egyházi életünket érdeklő országos mozgalmakat ismerteti s egyházmegyénk életében előfordult nevezetesebb eseményekről s végül a vallásosság s hazaszeretet nevében való munkálkodásra szólít fel minden egyházi szolgát s világi papot. Azután a megalakulás következett. Bod Sándor elhunyt v.-szentiváni nyug.

lelkész érdemei jegyzőkönyvbe irattak; Vályi János 39 évig szolgált s most nyugalomba vonult uzdi-szentpéteri lelkész afinak közgyűlés ödvözlését küldi. Tárgysorozatok megállapítása s egy új tanító eskü tétele után: Csekme főjegyző olvasta jelentését az egyházmegyei tanács működéséről s ennek végezte után a közigazgatási bíróság végzéseiről, — ítéleteiről. Azután egyházmegyei tanács jelentése következett az egyházmegyei köz- és alapítványi pénzeinek kezeléséről s az egyes számadásoknál a pénzek kezelését szabályozó javaslatait terjesztvén elő; — azután olvastatik a mult közgyűlésről lemaradt 1898. évi költs. előirányzat, melynek tárgyalásával kapcsolatban az egyházmegyei rovatok revisioja s a közgyűlési terem renovációja határozottak el. Ezután Jánosi tanügyi előadó olvassa jelentését iskola látogatásairól; ennek végzetével az alapítványok kamatainak kiosztása következett tanuló pap- s tanító-fiuk között.

»Az egyházkerületi hitelbank részvénytársaság« alapszabály tervezetének tárgyalása után tisztujítás következett. Buzgó pénztárnokunk Gergely Lajos lemondása folytán új választás történt, melyből pénztárnoknak megválasztva Papp Lajos d.-széplaki lelkész akerült ki győztesen.

Kérvények, indítványok tárgyalása során felterjesztetett az egyházmegyei kántor tanítók közgyűlésének kérelmét a főt. kerületi közgyűléshez, melyben az egyházmegyei tanácsban egy a közgyűlésük által választott taggal való képviseltetésüket kéri; továbbá egyházmegyei tanács azon felirata, hogy az állami tanító énekvezérnek, kik egyházunknak ép oly hivatalnokai, mint a kántor-tanítók, részesíttessenek ugyanoly jogokban is, mint a kántor-tanítók.

Ezek voltak csak szárazon felsorolva közgyűlésünk tárgyai; de ezen tényszerű felsorolás egy félesztendő munkásságáról beszélnek sok igyekezettel, s egyházaink iránt való nagy szeretettel. S Krisztusnak lelke, mely a hol ketten vagy hárman az ő nevében összegyűlnek — ott van; velünk volt a tárgysorozat folytán elékerült jelentések, intézkedések, határozatok meghallgatásában, hozatalában, úgy hogy közgyűlésünk a végzett dolgok felől megnyugtatót, hogy a mi munkánk nem hiában való és a jövőre bizalmat adott Isten országa felől való reményeinknek teljesezésére.

s. s.

A maros-ujvári ev. ref. egyház mult évi életéről.

Maros-Ujvár, 1898. ápril hó.

Egyházunk évi közgyűlését ápril 3-án tartotta meg. E gyűlésen számolt el a felügyelő bizottság az 1897. év erkölcsi és anyagi eredményéről a kebli tanácsnak s ez az egyházi közgyűlésnek.

Egyházaink, különösen evangelium szerint reformált egyházaink élete szoros kapcsolatban lévén társadalmunk s magyar nemzetünk életével, azoknak egészséges fejlődése ezeknek fejlesztésével és megerősítésével; azt hiszem, nem éppen érdektelen a mi egyházunk egy évi életének rövid ismertetése.

Különösen a templom-építés szempontjából határozta el közgyűlésünk az eredmény nyilvánossá tételét. Az e célra indított gyűjtésben elért eredmény s a kifejtett buzgóság tanusítja, miszerint a templom szorgalmas gyakorlása, az úrvacsorával való nagy számban élés nem csak megszokás és külsőség, hanem az igaz vallásosság folyamánya.

Ritkán van eset, hogy százan csak nehánnyal is alól legyen a templomban megjelentek száma, annál gyakoribb az öt-hatszázat magában foglalható templom teljes megtelése. Úrvacsorával élők száma minden esetben száz és háromszáz között váltakozik. Ékes, nagy céljának külsőleg is megfelelő szép templom kellene, mely hirdesse itt a kálvinista egyház s a mi ezzel egy jelentőségű, a magyarság erősségét. Fájdalom azonban, templomunk, mely különben elég tágas volna, rövid húsz év alatt a rossz talaj és más káros behatások miatt tarthatatlanná vált, úgy hogy egyházunk egy újnak építését kellett elhatározza, melynek terve és 12,000 frtot feltüntető költség-előirányzata felsőbb jóváhagyással is meg-erősítettett.

A templomépítés nagy munkájára vetettük hát kezünk. Megválasztottuk 1897. év elején a templom-építő bizottságot, melynek élén mint pátronus Gróf Teleki Ádám ömértósága, nagyságos Fritcz Pál, bánya-tanácsos, főgondnok és lelkész állanak, tagjai pedig az egyház legtevékenyebb, legbuzgóbb emberei.

A mult év folyamán tényleg *1971 frt 56 kr.* gyűlt be e célra, miből 1500 frt a magas kincstár kegyes adománya; a hivek Kovács Péter presbiter kezéhez 197 frt 49 krt, a helybeli Szóda-ammoniak gyár igazgatósága 50 frtot adtak, ezen kívül két mulatság tiszta jövedelme 140 frt 15 kr, az időközti kamat 83 frt 92 krt tesz ki. Az így részletezett összegek eredményezték a fent jelzett 1971 frt 56 krt, mely a m.-ujvári takarékpénztárba van gyümölcsözőleg elhelyezve. A szerkesztő úr becses engedelmevel alább egyenként említem fel az egy koronán felül adakozók nevét, hogy ez szolgáljon nyilvános nyugtázás és hállás köszönet képpen, Isten áldja meg a nemes szívű adakozókat és adjon mindenekbe buzgóságot, hogy szent célunk minél hamarább megvalósítható legyen.

Azt hiszem, nem is kell hosszasán várnunk, ha a rövid egy év alatt elért eredményt és a részben már befolyt vagy önkéntes ígéretekben *biztosított* tekintélyes adományok további sorát nézzük, melyeknek rendén: Gróf Teleki Ádám ömértósága a főúri ismerősei körében folytatott gyűjtés eredménye és saját adománya képpen bejelentett 1000 frtot. Both Sándor mészáros ajándékozott 1000 frtot, a m.-ujvári takarékpénztár 20 frtot, a hivek ez év folyamán ujabban adakoztak 9 frtot, az országos domesztika e célra ez év folyamán 70 frtot, felhasználható anyag értéke 2000 frt. Ugy hogy ez idő szerint *6100 frt* áll rendelkezésünkre. Dicsőíti ez eredmény a főúri nemes szívet, a polgári erényt.

Hála Istennek, a ki adott buzgóságot és áldozatra kész szívet a gyöngék és erősek lelkében egyaránt; mi, mint egyház megtettük köteleességünket, nem lankadunk a további gyűjtésben és áldozathozatalban sem s reméljük Iste meg-segít, hogy 8000 frtra egészíthetjük ki rövid időn az eddig gyűjtött összeget.

Reméljük, hisszük, hogy a főtiszteletű *Püspök úr*, ki jól tudja, mily tetemes áldozatokat hoztak a közlelbbi időkben a maros-ujvári szegény egyházközség tagjai az egyház megerősítése érdekében, *módját fogja találni*, miszerint *tőke-kamat segélyben részesítse* egyházun-

Folytatás a negyed iv mellékleten.

kat az országos domesztika s ennek alapján a még hiányzó 4000 frtot kölcsönt vehetve: templomunkat már a jövő év tavaszán fölépíthessük. Adja Isten!

Im itt következnek a kisebb összeggel hozzájárulók kimutatása. Adakoztak:

Fritcz Pál 5 frt. László József 2 frt. Gál István 2 frt. Kugli társaság 3 frt 85 kr. Id. Géber Károly 1 frt. Pásztor Gyula 1 frt 50 kr. Benedek és Simon 5 frt. Teiler Lázár 7 frt. Szóts Albert 3 frt. Horváth Károly 3 frt. Turcsa József 50 kr. Babos Ferencz 1 frt. Simon Tamás 50 kr. Geizler Miklós 1 frt. Csugán János 1 frt. Özv. Gáll Lajosné 1 frt. Burján Károly 1 frt 50 kr. Maksai Dénes 2 frt. Gulácsi Albert 2 frt. Molnár Jánosné 1 frt. Vagner Herman 1 frt. Smelezer Vilmos 1 frt. Szilágyi Zsigmond 1 frt. Hinterauer Venáncz 1 frt. Ficzere Mariska 1 frt. Kolozsvári Mártonné 1 frt. Marencsik 1 frt. Panet Czekiel 50 kr. Salamon Jakab 50 kr. Bács János 1 frt. Frink Péter 50 kr. Tadies János 1 frt. Tadies György 50 kr. Rák János 50 kr. Hüves Béláné 50 kr. Szilágyi Poldi 2 frt. Nagy Elek 50 kr. Mezei Mariska 60 kr. Török György 50 kr. Vecsernyés Sándor 2 frt. Semmel Mór 1 frt. Subics Lajos 1 frt. Deák János 1 frt. Szócs Gábor 1 frt. Olajnik István 50 kr. Bacsó Mózes 1 frt. Vetti Márton 1 frt. Májer József 1 frt. Bogdán György 1 frt. Német József 1 frt. Kovács András 50 kr. Boér György 3 frt. Kurta Károly 3 frt. ifj. Boér Sándor 50 kr. Dávid Sofron 60 kr. Szilágyi Sándor 2 frt. Karsai István 1 frt. Tartler István 50 kr. Kovács Károly 1 frt. Nikora Nikulaj 60 kr. Horváth János 90 kr. Rend Guszti 60 kr. Nagy György 2 frt. ifj. Tobis János 50 kr. Sebesi Lajos 60 kr. Szilágyi Efraim 1 frt. Deák Jánosné járai 50 kr. Balogh Márton 1 frt. Bógya Guszti 50 kr. Zabudil Ferencz 1 frt 50 kr. Fodor Ignác 50 kr. Orbai János 1 frt. Böszörményi Ferencz 1 frt. Tobis Simon 1 frt 50 kr. Dogári Jakab 50 kr. Özv. Szilágyi Imréné 2 frt. Lárís János 60 kr. Koronki Andor 50 kr. Varga Sándor 2 frt. Gönczi Sándor 60 kr. Gönczi János 2 frt. Bendze Károly 1 frt. Balogh Marcz 50 kr. Özv. Nagy Jánosné 1 frt. Régius Károly 2 frt. Borbély János 3 frt. Botár Gergely 1 frt. Vagner Róbert 50 kr. Fiser Izsák 1 frt. Sándor Miklós 80 kr. Géber István 1 frt. Biró István 50 kr. Baksai József 1 frt. Sellman Béni 1 frt 50 kr. Kovács Feri 50 kr. Kodra József 1 frt. Németi István 1 frt. Bács Iromin 1 frt. Vegyán Nikulaj 50 kr. Kimen György 55 kr. Morár János 50 kr. Vlád Tódor 50 kr. Ruzs Vaszi 50 kr. Moga György 1 frt. Roska Sándor 50 kr. Muntyán Vaszi 50 kr. Medvés Nikodín 50 kr. Gróza Timóftei 60 kr. Bács Iromin 90 kr. Preszekán Denyila 75 kr. Tobis István 1 frt. Csungán Juon 1 frt. Krédon Péter 60 kr. Németi János 1 frt. Gergely Pál 60 kr. Rend Tódor 60 kr. Csiki Pista 60 kr. Szilágyi Károly 50 kr. Pécsi Benedek 60 kr. Fülöp Mihály 50 kr. Király Sándor 50 kr. Szabó Miklós 2 frt. Csucsi Mihály 75 kr. Szabó Jóska 75 kr. Nagy Bálint 50 kr. Csupor István 1 frt. Kovács Laczi 60 kr. Tobis Andor 1 frt., s neje 1 frt. Tobis Anna 50 kr. Finta Sándor 50 kr. Kosztics Dani 1 frt. Kovács József 1 frt. Bán György 1 frt. József Ferencz 50 kr. Nagy Árpád 50 kr. Ince Gergely 50 kr. Szász Károlyné 50 kr. Török János 50 kr. Székely György 1 frt. Bogyézán Ágoston 50 kr. Ábrahám Lajos 1 frt. Bán János 50 kr. Engi István 50 kr. Szilágyi András 2 frt. Boér István 1 frt. Bán Mihály 1 frt. Koppándi János 50 kr. Szilágyi István 50 kr. Moldován Miklós 1 frt. Laczófi István 1 frt. Bucsi Károly 50 kr. Boér Ferencz 1 frt. Borbély Ferencz 50 kr. Gulácsi Ferencz 1 frt. ifj. Karsai Ferencz 1 frt. Bartha Károly 1 frt. Csupor József 2 frt. Szilágy Péter 1 frt. 50 kr. Szilágyi Pál 1 frt 50 kr. Bartha Simon 50 kr. Sulcer Ferencz 50 kr.

Ezen kívül van még 10—40 kros adományos kik is jelzetekkel együtt fogadják az egyház halás köszönetét.

A gyűjtést folytatjuk s meg keressük itt és távolban minden ismerőst hogy meghozhassa mindenki a maga áldozatát.

Vajha mikor megszámláljuk a mi pénzünket, elegendőnek találjuk azt, torony és templom építésre egyaránt, hogy aztán ott építtessenek a hivek Isten templomaivá.

Jancsó Lajos.
ev. ref. lelkész.

Különfélék rovata.

Szász Domokos erdélyi püspök, ez a kiapadhatlan áldozatkészség ezer forintos alapítványt bocsátott a prot. irod. társaság rendelkezésére.

E helyen is fölhívjuk olvasóink teljes figyelmét Hegedüs Sándor elnöki megnyitó beszédére. Ez a gondolataiban s egész szellemében magas és nemes beszéd fölemelt, magával ragadott mindnyájunkat.

A Prot. Irod. Társaság kolozsvári közgyűlése alkalmából f. hó 1-én belfarkas-útczai templomunkban előkelő közönség jelenlétében lélekemelő istentisztelet tartatott. **Kenessey Béla** theol. igazgató predikált igen tartalmasan, megragadólag. Nagyhatású volt a gyülekezeti ének is, valamint a felséges karének.

A Prot. Irod. Társaság választmányába tagokul az elhalt gróf **Tisza Lajos** és **Breznik János** helyére gróf **Tisza Istvánt** és **Stromp Lászlót** választattak meg. A többi tagok a régiek.

A Prot. Irodalmi Társaság, mint Szóts Farkas, a társaság derék titkára jelenti, az 1896. évi ezredévi kiállításon kiadványaival érmet nyert. E kitüntetés a társaság »a vallásos kultúra és a nép erkölcsi emelése terén kifejtett áldásos munkásságáért« nyerte meg s mi örömmel ragadjuk meg az alkalmat, hogy ez örömdetes tényt olvasóink emlékezetébe is vissza idézzük.

A Protestáns Irodalmi Társaság tagjai ma délután két órakor fényes **lakomára** gyűltek a **Központi Szállóda** udvari fedett helyiségében. Az asztalfőt **Hegedüs Sándor** foglalta el, a kitől balra **Szász Károly**, jobbra pedig **Szász Domokos** püspök ült. Következtek sorban a református és a lutheránus egyházak többi előkelőségei.

Az első köszöntőt **Hegedüs Sándor** mondotta, hosszabb és rendkívül hatásos beszédében éltetve a királyt. — Ezután **Szász Károly** püspök a mai nagygyűlés szereplőire, de első sorban **Hegedüs Sándorra** köszöntött, ki »páratlan és fényes szellemi sikert aratott« mai megnyitó beszédével. — **Szász Domokos** püspök szintén **Hegedüs Sándor** egészségeért emelt poharat, fölemlítve, hogy **Hegedüst** szülei eredetileg **papnak szánták** és már ki is volt szemelve az eklézsia, melybe majd beleültetik; **Hegedüs** azonban — megszükött a papság elől, hanem azért mégis **Magyarország legelső protestáns papja lett.** (Zajos éljenzés.)

Még számos felköszöntő mondatott, melyek során **Szász Károly** püspök **Kenessey Bélát**, — **Maszyfik** Endre **Szász Károly** és **Domokos** püspököket, — **Zoványi Jenő** gr. **Kuun Gézát**, — **Grätz Mór** br. **Mansberg Sándort** és dr. **Gidófalvy Istvánt** — **Nagy Sándor** **Szász Károlyt** — **Molnár Albert**, theol. tanár, kedélyes czélzással a debreczeni, sárospataki, pápai ref. theológiai spiritalis jelenlétére a lutheranusok dogmatikai föfogását fogadja itt el s ily alkalmakkal a testszerinti

jelenlétet óhajtja s élteti a lutharanusok itt megjelent kitünőségei közül: Masznyik Endrét, Szlavik Mátyást és Veress Józsefet, — *Masznyik* a kolozsvári theologiai fakultás tanárait, — Kenessey Béla az idegen vendégeket, — *Veres* József zajos tetszéssel fogadott toasztban Hegedüs Sándort, *mint apát*, — *Szlávik* Mátyás az erdélyrészi ev. ref. papságot, — br. *Feilitzsch* Arthur Szöts Farkast és Szabolcska Mihályt, *Zoványi* Jenő Masznyik Endrét köszöntötték föl; *Szabolcska* Mihály és végül (viharos éljenzés közt) *Hegedüs* Sándor az egyetértésért emeltek poharat.

A bankett (mely dr. *Gidófalvy* rendezői buzgalmat és *Nagy* Gábor kitűnő konyháját egyaránt dicséri) a legjobb hangulatban folyt le.

Az »Ellenzék« nevezetű újságnak lapunkra vonatkozó tréfás megjegyzéseit olvastuk. Pedig, mikor a »Hazánk«, »Alkotmány« s »Magyarország« nevű cégekről szoltunk volt, mi nem kötöttük e bokrétába az »Ellenzéket«, csupa gyöngéd »szűkebb patriotizmusból«. Az »Ellenzék« azonban most már egyenesen lapunkat kritizálja. Hát bizony ez szép hála az »Ellenzéktől« azért az éppen nem csekélylendő áldozathozatalunkért, hogy cikkeit időnként elolvassatjuk. Ezt az áldozathozatalunkat pedig, úgy véljük, az »Ellenzéknek« annyival inkább méltányolnia s annyival inkább értékesnek kellene tartania, minél inkább nem tartozunk előfizetői közé s minél inkább nem is kívánunk előfizetője lenni mostanság. Eddigi nevünket tehát, a névcsere följajánlása dacára, továbbra is megtartjuk és pedig az itt érintett álláspontunkkal kapcsolatban.

A *vaja-kisgörgény-göcsi* konfirmándusok, Kócsi Dániel lelkész által 3 frt 83 krt adtak a magyarországi ev. ref. papi árvák kolozsvári *Szeretetházának*. Elhöz járultak: Kereszturi Biri 10 kr. Kis Anna 10 kr. Ötvös Róza 3 kr. Horváth Eszter 4 kr. Bíró Juli 5 kr. Tóth Kriszka 10 kr. Tóth Zsuzsika 10 kr. Farkas Klára 5 kr. Harkó Póli 10 kr. Orbán Eszter 5 kr. Bányai Eszter 10 kr. Barabás Trézsi 5 kr. Székely Biri 10 kr. Pécsi Jula 10 kr. Székely Ilona 10 kr. Pető Anna 10 kr. Boér Jula 10 kr. Szabó Jula 10 kr. Szalai Eszter 5 kr. Zágoni Anna 10 kr. Jánosi Jula 5 kr. Harkó Zsuzsanna 10 kr. Gál József 10 kr. Harkó Gábor 5 kr. Páskuj Péter 5 kr. Görgényi Dénes 10 kr. Dósa János 3 kr. Kovács Albert 4 kr. Harkó Péter 5 kr. Szövérfi Domokos 5 kr. Bárdosi Antal 5 kr. Iszlai Ferencz 5 kr. Fekete Albert 2 kr. Sós Péter 3 kr. Harkó Sándor 2 kr. Gergely József 5 kr. Farkas János 3 kr. Gál Domokos 5 kr. Pap János 3 kr. Szaló János 5 kr. Bereczki Sándor 5 kr. Kovács József 3 kr. Orbán Lajos 4 kr. Pap László 4 kr. Csatlós Antal 5 kr. Szövérfi József 4 kr. Kereszturi Sándor 4 kr. Kovács Ferencz 5 kr. Danguj Domokos 4 kr. Perselypénz 90 kr. Összesen: 3 frt 83 kr. Vaja, 1898. május hó 22-én. *Kócsi Dániel*, ev. ref. lelkész.

Midőn e szép példaadást nyilvánossá tesszük, egyszerűsmind értesítjük t. barátunkat, hogy a fenti összeget rendeltetési helyére juttattuk. *Szerk.*

Egy másik szép példaadás. Egyházunk azon fölserdült növendékei, kik ez év áldozócsütörtök ünnepén lettek annak önálló tagjaivá, az értők fáradozó lelkész buzgósgát azon uton kívánták meghálálni, hogy maguk között fillérenként 8 o. é. forintot gyűjtöttek össze a kolozsvári papi árvák szeretetházának javára és pedig Pápay Zsiga 25 kr. Pápay Ida 25 kr. Szilágyi Lajos 20 kr. Kovács Lenke 50 kr. Boér Sándor 20 kr. Babos János 15 kr. Borsai Aladár 15 kr. Fogarasi Albert 15 kr. Kovács Róza 20 kr. Deák Mari 10 kr. Gellérd Lidi 10 kr. Hódi Anna 10 kr. Kovács Ida 10 kr. Keresztes Berta 10 kr. Kész Dániel 10 kr. Lukács János 10 kr. Molnár Mariska 10 kr. Márkovics János 10 kr. Orbán Rebi 10 kr. Szilágyi Biri 10 kr.

Sós Lajos 10 kr. Szabó Mihály 10 kr. Sorbán Béla 10 kr. Salamon András 10 kr. Szabados József 10 kr. Tordai Teréz 10 kr. Török Eszter 10 kr. Boros Berta 10 kr. Bíró Julianna 10 kr. Bardócz Julianna 10 kr. Barta Róza 10 kr. Benkő Rebi 10 kr. Barta Sándor 10 kr. Bálint András 10 kr. Bartalis Ferencz 10 kr. Dimény Jolán 10 kr. Fogarasi Kálmán 10 kr. Gozner Etelka 10 kr. Horváth Kálmán 10 kr. Kerekes András 10 kr. Kósa Mihály 10 kr. Kiss Dániel 10 kr. Lörincz Lina 10 kr. Miksán Zsuzsa 10 kr. Nagy József 10 kr. Próvini Lina 10 kr. Szócs Mari 10 kr. Szücs Gyula 10 kr. ifj. Szabó Ferencz 10 kr. id. Szabó Ferencz 10 kr. Székely János 10 kr. Tiboldi Mari 10 kr. Török Zsuzsa 10 kr. Zágoni Sándor 10 kr. Zágoni Zsuzsa 10 kr. Turi Anna 10 kr. Kis Róza 10 kr. Tokos Ágnes 10 kr. Szilágyi János 10 kr. Szilágyi Miklós 10 kr. Pál Rózália 10 kr. Nagy Mózes 10 kr. Sánta János 10 kr. Pap László 10 kr. Tamás Károly 10 kr. Többen együtt 35 kr. Összesen 8 frt. Fogaras 1898. május 23. *Balla Károly* ref. lelk.

Szerkesztői üzenetek.

M. Mult számunkban (21. sz.) csakugyan előfordul az, mit ön kifogásol. Igazat adunk észrevételének. Egy-egy passus minden gondosságunk mellett is ki kerüli figyelmünket. Sajnáljuk. E nyilatkozat nem mentség ugyan, de mindenestire magyarázat.

Hivatalos rész.

2077—1898.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erd. ev. ref. kollegium m. t. Előljáróságának.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter f. é. máj. 23-án 26.055 sz. a. kelt intézvényével a folyó tanév végén tartandó érettségi vizsgálatokhoz az 1883. évi XXX. t.-cz. 23 §-ából kifolyólag kormányképviselőül a zilahi főgymnasiumhoz *Szinyei Gerzson* sárospataki főiskolai tanárt, a kolozsvári főgymnasiumhoz Dr. *Beóthy Zolt* miniszteri tanácsos, budapest egyetemi nyilvános rendes tanárt, a marosvásárhelyi és nagyenyedi főgymnasiumhoz Dr. *Öreg János* debreczeni ev. ref. főiskolai tanárt, a székelyudvarhelyi és sepsi-szentgyörgyi főgymnasiumokhoz Dr. *Szádeczky Lajos* kolozsvári egyetemi nyilvános rendes tanárt küldötte ki. A miről címek és az érdekelt ifjak mihez tartás végett értesítettnek.

Kolozsvártt, 1898. május hó 28-án.

Szász Domokos
erd. ev. ref. püspök.

Parádi Kálmán
tanügyi előadó.

306—1898.

MEGHIVÓ.

A széki egyházmegyének f. évi junius 21-én d. e. 9 órakor Szamosujvárt rendes közgyűlése lesz, melyre van szerencsém a t. tagurakat tisztelettel meghívni.

Tárgyak: Esperesi jelentés, főjegyző jelentése a tanács működéséről; tanügyi előadó, számvevő, közalapkezelő előterjesztései; pénztárnok jelentése.

E gyűlésen Istentiszteletet tart t. *Kovács Gábor* szentmargitai lelkész afa.

A közgyűlés megelőző napon d. e. 9 órától kezdve tanácsülés, — d. u. 4 órakor papiértekezlet lesz.

Felkérem paptársaimat, hogy e meghívót a képviselő urakkal közölni sziveskedjenek.

Szék, 1898. május hó 26-án.

Somkereki Miklós,
esperes.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

6 frt
3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Szász Domokos püspök jelentése.

(Előterjesztette az erdélyi ev. ref. egyházkerület 1898. évi június 2-án megnyílt közgyűlésén.)

Nagyméltóságú Elnök Ur!

Főtiszteletű Közgyűlés!

Tizennegyedik évi jelentésemet van szerencsém tisztelettel előterjeszteni, egybefoglalva a letűnt év főbb eseményeit. Több lesz benne az árny, mint a fény, mert egyházkerületünk látóhatárát sok borús felleg takarja be. Ez az élet sorja. Boldog ember csak az lehet, ki öntudatának nyugodt tekintetével pillanthat fel a magasba, akár verőfény árad onnan szét, akár villámok cikáznak alá. Engem az Isten ezzel a boldogsággal megajándékozott s én nem is tudok ezért elégszer hálát adni. Meg nem döbbenve, érzékenyen nem érintve tőröm csendes lélekkel a sok érthetetlen szidalmat, gyanúsítást, melyet egyesek engesztelhetetlen gyűlölsége felém szór, mert arról vagyok meggyőződve, hogy a sok mérges nyíl, melyet felém irányítanak, rólam visszapattan, s hamarabb sebzi meg azt, ki azt elbocsátotta, mint engemet. Ha egy egyszerű magánember volnék, számba sem venném, de fáj a szívem azért, mert tudom jól, hogy a ki engemet bánt, annak bántalma végig sajog az egész anyaszentegyházon, melynek jó hire, neve, becsülete legdrágább kincse, s annak én vagyok egyik őrállója. Fáj a szívem azért, hogy akadnak saját hitsorsosaink között egyesek, — kik önmegfeledezéssel rongálják anyaszentegyházunk erősségeit. Más egyházakban az ilyen eljárás példátlan, s ez csak a kálvinistáknak szomorú privilegiuma. Minő indokok alapján?

Most rátérek első tárgyamra Áldom jóságos királyunk felséges nevét, ki a letűnt egyházi évben mezőzáhi egyházunknak 200, vármező, erzsébetvárosi és magyarókeréki szükülködő egyházunknak 100—100 forintot adományozva, azoknak segítő jobbát nyujtani kegyeskedett.

Meg kell emlékeznem ő Felségének még egy másik kegyelmi tényéről is, mely emennél még sokkal fontosabb, mert általános érdekű s egész nemzetünk szívét

mélyen meghatotta, s a közös örömteli hangulatot a fenséges magaslatáig fokozta fel. A törvényhozás két háza ugyanis az 1848-iki törvények szentesítésének ötvenéves évfordulója emlékezetét hálás érzülettel törvénybe iktatta s hódolatát koronás királyunknak ápril 11-én ünnepélyesen bemutatta, s ő Felsége erre adott legmagasabb válaszában magát a magyar nemzettel a letűnt idők fölemelő emlékeiben s a jövőre biztató kilátásaiban egynek vallotta s biztosította nemzetünket arról, hogy azzal egyet érez, együtt küzd s egyet remél. Közéletemnek legszebb emlékei közé sorozom azt, hogy nemzetünk eme lélekemelő ünnepélyén, mint a főrendiház tagja, én is részt vehettem.

Egyetemes egyházunknak nevezetes esztendeje volt, mert az országos törvényhozás megoldásra juttatta a lelkeszi javadalmaknak állami segélylyel való fokozatos kiegészítése nagyfontosságú kérdését. Az állam pénzügyi helyzete nem engedte ugyan a nagyobb mérvű segélyezést, de azért a mostani magas kormányunk a magyar protestáns egyház történetének évkönyveibe kitörülhetetlen betűkkel jegyzé fel s örökölte meg nevét, emlékét, megvalósítva azt, a mit az előző kormányok ígértek. Igaz, hogy a 600, illetőleg 800 forintra való kiegészítés még nem egy jogos igényt hagyott megoldatlanul, de legalább megszünteti papságunk túlnyomó többségének a mindennapi kenyérért vívott keserű harczát. Mert hiába beszélünk a kálvinista puritánizmusról; a családfenntartás emésztő gondja megsibbasztja az ideális célokra való törekvés égbetörő szárnyait. Igaz: »jobb a kevés megelégedéssel, hogysem a sok háborúsággal«, de hát a kevésnek meg kell lenni, a mi fedezze a futó napok szükségait. A törvényhozás jóságos intézkedése legközelebről s legközvetlenebbül a mi egyházkerületünket érdekli, hol 542 papi állomás közül közelíti a 300-at azon állomások összege, hol a javadalom 500 forinton alóli, és 100-at haladja azoknak összege, hol a javadalom pénzértéke a 300 frtot sem haladja meg, beleszámítva a panaszos kepefizetés értékét is. Konventünk megtette az intézkedést a díjlevelek egyöntetű kiállítására tárgyában s a törvény 11. §-a II. pontja értelmében a díjlevelek értékéből levonásba fognak jöni, és pedig:

»1. A lelkesz által élvezett jövedelmekre kirótt állami, törvényhatósági, községi és egyéb, valamely

törvénybe gyökerező közterhek, továbbá a vizsziabályozási költségek, valamint az országos és az egyházmegyei gyámintézeti nyugdíj és egyéb alapok számára teljesítendő rendes évi fizetések.

2. A lelkészi jövedelmet bizonyos kötelezettség czimén terhelő fizetések, ugymint a segédlelkész (segédlelkészek) ellátása, az ingatlanokra felvett kölcsönök törlesztése, a lótarási átalány és a fuvar költség.

E szerint voltaképpen nemcsak 600, illetőleg 800 frton alóli javadalmak jönnek kiegészítés alá, hanem azoknak állandó terhei leszámítatván, a fennmaradó összeg kerül kipótlásra. A levonandó összegek igen sok helyt jelentékeny értéket képviselnek s azoknak hordozása a segítő állam vállaira hárul.

Domesztikánk ügye is örvendetes fejlődés útján van. Alig tizenöt éve rakjuk össze filléreinket s az állam hozzájárulásával azok is megsokasodtak. A vagyon átlag meghaladja immár a 900,000 forintot, s ezen kívül a segélyezésekkel hány könyv törültetett le, hány seb gyógyított meg s mennyi új alkotás jött létre. Fedezet hiány miatt a tőke-segélyezés pár évig szünetelt; idei konventünk megint folyamatba indította. Az új alkotások főként a tőkekamat segélyezésnek köszönik létrejöttüket s a lelkészi javadalmaknak juttatott állandó segélyek tőkének kiképzése is ennek köszönhető. Segélyezési tőkénket nagy mérvben fokozza a pár év óta folyamatba indított s folyton növekvő rendkívüli államszegély is, mely a múlt évben 60,000 frtra emelkedett fel, melyből 23,400 forint jutott 215 papunknak, míg a Tiszántúli kerületben 174 lelkész kapott 16,390 frtot, holott a kerület két akkora, mint a miénk. Konventünknek ezért hálás köszönetünket nyilvánítjuk. Pedig ez nem örvendetes eredmény, mert annak a szomorú ténynek a mutatója, hogy kerületünknek van a legtöbb szegénysorsu lelképásztora. Ennek és feles számu szegénysorsu egyházközségeinknek tulajdonítható az is, hogy az egyetemes egyháztól különböző czimeken kapott segélyösszegek 41,254 forintot tesznek ki. Köszönettel tartozunk a segélyosztó bizottságnak is s különösen nagytiszteletű Kenessey Béla afiának, ki mint előadó részrehajlástól menten, nagy munkával, gondos egybeállítással, buzgón képviselte egyházkerületünk érdekeit.

Egyetemes özvegy-árvai gyámintézetünk is alig pár év alatt szép gyarapodásra jutott; részint a tagok köteles járulékaival, részint a konvent által adományozott 100,000 forint esedékessé vált részleteivel, részint a domesztikai bevételek 10 százalékaival fölemelkedett 298900 frt alaptőkéig. Az örvendetes gyarapodás azonban — fájdalom — csak látszólagos, mert a kiadás rohamosan emelkedő. A múlt évben évjáradékot kapott 18 özvegy és 20 árva; a folyó évben segélyezendő 49 özvegy és 88 árva s ezek a számok még évek hosszú során át folyton növekedni fognak, a mint én ezt beadott javaslatom kapcsán a halandósági táblázatokban kimutattam vala s ezek folytán igénytelen véleményem oda irányult, hogy az első öt évet tőkegyűjtésre kell felhasználni, s akkor 30 évig akadálytalanul fejlődhetik ez intézmény. Konventünk azonban indokoltnak tartotta a rögtönös életbeléptetést, a milleniumi év alkalmából. Most már kénytelen vala utasítani a végrehajtó bizottságot a mutatkozó baj elhárí-

tásának tanulmányozására s véleményes jelentés tételére. Aggasztó tünet az is, hogy a köteles járulékokból fennmaradt hátralékok meghaladták két év alatt a 18000 forintot és sajnálattal kell konstatálnom, hogy ez összegből kerek számban 7000 forint a mi egyházkerületünk »Tartozik« rovatában szerepel, a mire bizonynyal a múlt évi szűkös közgazdasági esztendő is nagy befolyással volt. Kérnem keli a nagytiszteletű esperes urakat, hogy igyekezzenek a hátralékok fizetését szorgalmazni. E tekintetben — nem kétlem — igazgató-tanácsunk is segítségükre lesz. Konventi, központi az államtól kapott segélyekből a hátralékok rövid uton visszatarthatók.

Föl kell még említenem, — mint igen nagy fontosságú ügyet — Tisza Kálmán konventünk világi elnökének az egyházi adózás ügyében tett indítványára vonatkozó konventi határozatunkat. Az indítvány indoka az, hogy az egyházi adózás terhe sok helyt oly nagy mérvű, hogy egyes egyházközségeinkben a hívek csakhogy attól meneküljenek, vagy oly egyház kötelekébe menekülnek, hol az adó elviselhetőbb, vagy élnek az egyházpolitikai törvények adta szabadsággal s a felekezetenküliség állapotában keresik a menekülést. Az indítvány czélzata az, hogy e baj szanálása első sorban kísértessék meg az egyházi adózás igazságosabb rendezése által, másodsorban a közalapsegélynek harmadsorban — ha ez sem volna elegendő — az államszegélynek igénybevételével. A kérdés előkészítésére az elfogadott indítvány értelmében konventünk a részletes utasításokat meg is adta a kerületeknek s egyszersmind a domesztika bevételeiből tőkesegélyezése czimen adandó központi hozzájárulásra reservált is 2000 forintot. A mi kerületünkben ez a baj eddigelé nagyobb arányokban nem jelentkező, de ha nem megyünk segítségére egyes egyházközségeink kepéje lejjebb szállításának, végeredményben megváltásának, előre látható, hogy nagy arányokban fog jelentkezni itt is a baj, a mikor táj már késő lesz a segítség.

Ezek után áttérhetek egyházkezületünk beléletében felmerült jelentősebb mozzanatok ismertetésére.

Mindenekelőtt, hogy jelen helyzetünket kellőleg megvilágíthassam, egy rövid pillantást kell vetnem a letűnt időkre.

Midőn ezelőtt 13 évvel a kerület bizalma engem a püspöki székre elhivott, első kötelességemnek tekintém, magamnak teendőim felől lehető alapos tájékozást szerzendő, kerületünknek főbb vidékeit meglátogatni. Elszomorító benyomásokkal s keserű tapasztalatokkal végzém e tisztelet. Látnom kelle azt, hogy az erdélyi részekben annyi ellenséges áramlatoktól körülözönölve, magyar fajunkat, kálvinista anyaszentegyházunkat, mely hajdanta vezérszerepre vala hivatott, mindenfelől nagy veszély fenyegeti. Látnom kelle, hogy összes nemzeti-ségi városainkban nincsenek anyaegyházaink, nincsenek papjaink s egy-egy romlatag imaház mutatja, hogy vannak ott magyar kálvinisták is. Látnom kelle, hogy a román lakta vidékeken a kicsiny számban, szétszórtan élő magyar faj lelkében él a vallásos hit és szívet a hazaszeretet dobogtatja, de nincs arra ereje, hogy önmagát fenntarthassa s csüggedten vivja a lét és nem lét nehéz harcát. Látnom kelle azt, hogy hivatali elődeim idejében a központi segélyalapok oly csekély

mérvig valának fölgyarapítva, hogy a létező és kiáltó bajok orvoslására csak olyanok valának, mint egy édes csöpp víz a nagy, keserű tengerben. Isten színe előtt szent-fogadást tettem, hogy ha én áldozatul is esem, a tőle nyert parányi erők egész teljességét föl szentelem arra, hogy anyaszentegyházunk sajtó sebeit meggyógyítsam, düledékeit fölépítem, nemzetiségi városaink főkegyházait anyaegyházzá emeljem, azoknak templomokat építsek s íghirdetőket küldjek, s a különböző vidékeken körlelkézségek kötelékébe egyesítem a szétszórt és erőtlen híveket. Mindezen czélatok kivihetetleneknek látszottak előttem a kellő anyagi erő hiányában s kerületi közgyűlésünknek terjedelmes előterjesztéseket tettem, föltüntetve magyar faji s felekezeti szempontból helyzetünk válságos voltát s rámutattam azon utakra és módokra, melyeknek fölhasználásával a fenforgó bajokon segíthetünk. Körülem sorakoztak anyaszentegyházunknak vezérlő férfiai, csaknem egész esperesi s főjegyzői karunk s mondhatnám egész papságunk. Egyesült erővel hozzákezdettünk a nagy és nehéz munkához és isten megáldott minket, mert az a program, melyet magam elé tűztem vala, egyetemes egyházunk s kormányaink segítségével, valóra vált ki van meritve és én munkámat bevégeztem. Nem tagadom az egyházi kormányzásnak hagyományos elveivel szakítottam, új nyomokat igyekeztem verni anyaszentegyházunk javára, új meg új jövedelmi forrásokat nyitni és szerettem volna a mi kicsiny Erdélyünknek még bérczeit is arra kényszeríteni, hogy vesszőm érintésére fakadjanak azokból üdítő cseppek. Mi történt a lefolyt 13 év alatt? annak részletes föltüntetésével a főtiszt. kerületi Közgyűlés becses figyelmét nem fárasztom, csak az Úr Jézus Krisztus eme szavait ismétlem: »Jer és lásd!«

Legyen szabad ez állításon csak néhány példával igazolnom. Bocsánatot kérek, hogy kénytelen vagyok magamról szólni.

Midőn püspökké lettem, theol. facultásunknak, melynek javára adományokat gyűjteni már előzőleg föl voltam hatalmazva, alapja volt 1500 frt. Ma van a facultásnak 263000 frt alaptőkéje, ezenkívül nagy bérház tulajdonosa és egy 30,000 frtos alapítvány hagyományosa. Kitűnő tanári kara vezetése alatt hetvenhét bennlakó theologussa és tanárjelöltje van, kiknek egyrésze, mint állami ösztöndijas vagy theologus teljesen ingyenes vagy nagyon kedvezményes árért kap egész ellátást; költségvetése, mely meghaladja a 40,000 frtot, fedezve van; az egész intézet teljes felszereléssel, berendezéssel el van látva, s itt e diszteremben, a mi pantheonunkban, a megdicsőültek arczáról fény sugárzik felém. Az enyedi collegium megszabadulván a papképzés nagy terhétől, gymnasiuma a felvirágzás útján van, tanerejét jelentékenyen megsaporította, tanárai fizetését fölemelte, convictusát kibővítette s népessége nő.

Központi özvegyárvai gyámintézetünk alaptőkéje volt akkor 43843 frt, ma 115000 frt. Miután létrejött az egyetemes özvegyárvai gyámintézet, melynek alapszabályait én terjesztettem be, ez az alap a szerzett jogok tiszteletben tartásával successive felszabadul s az épülőfélben levő szeretetház javára, a mindkét nemű papi árvák fenntartására, lesz fordítandó. Az építés

költségeit a konventtől nyert tőkesegély beleszámításával, a folyamatba indított sorsjáték jövedelme fogja fedezni.

Központi nyugdíjalapunk nem volt akkor egy fillér sem, most van a központi tisztviselők s összes körlelkézszeink s theol. tanáraink javára kerek számban 28000 frt alaptőkének, mely a tagok járulékaival s további kerületi segéllyel rohamosan nő.

A tőkesegélyezés rendszere nem létezett akkor. Én valék szerencsés erre vonatkozólag a konvent által elfogadott indítványt tenni. Azóta folyamatba is van indítva s az egyházi építkezések: (templomok, paplakok és iskolák) nagy arányban jönnek létre nemcsak a mi, hanem a testvérkerületekben is. A mi kerületünkben a desolált egyházak vagyonának egyesítése folytán létrejött építkezési alapból s azóta szerzett tőketöbbletek segéllyével, hogy mennyi építkezés történt, azt a millenniumi kiállításon bemutatott domborművű térkép, melyet a kerületnek ajándékoztam, részletesen föltünteti.

Körlelkézségünk volt akkor egyetlenegy: a kaczkói: ma van — és pedig kerületünk legföltettebb vidékein — 36, és tőkesegélyt legújabbán kaptunk még a megalapítás alatt álló naszodi és szászsebesi körlelkézségek számára; ezenkívül szervezés alatt van még több is, szegénységünkhöz mérten tisztességes javadalommal.

További részletezéssel nem fárasztom a főtiszt. ker. Közgyűlés figyelmét, bár egész hosszú sora volna még föltüntethető haladásunk mozzanatainak, hanem egyszerűen rátérek kerületünk mostani pénzügyi helyzetének megismertetésére, annyival is inkább, mert igénytelen személyem a tisztességes bírálatnak, — melynek jogait föltétlenül elismerem — korlátain messzire tulcsapongó és személyes reputációm érintő megtámadásoknak volt az elmúlt évben s különösen pár hó óta kitéve, melyek miért tagadnám? — felette megleptek engemet, ki egész életemet a közügyek szolgálatára szenteltem föl, s évek hosszú sora óta fáradsalmakat nem ismerő, — időt, erőt számba nem vevő, — a magam érdekét a közérdeknek mindig feláldozni törekvő, — de azért téveteleg püspöke vagyok kerületemnek. Igen kellemetlenül hat reám, hogy netaláni gyaroltságaim miatt az én egyházkerületemnek, — melyet mindenek felett szeretek, jó hirneve, mondhatnám becsülete van egyesek által a nyilvánosság színe előtt folyton ostromolva, hogy ne mondjam pellengérezve. A tényállás, melyet a Főtiszt. Kerületi Közgyűlésnek a maga leplezetlen valóságában mutatok be s melyet pénztárunknak részletes jelentései megvilágítanak, következő.

Egyházkerületünk központi pénztárában kezeltetik összesen 4.739,109 frtnyi érték.

Ez összegből, a Főtiszt. Kerületi Közgyűlés által megállapított szabályzat szerint törlesztéses jelzálog és egyes egyházközségeknek, egyházi tisztviselőknek adott kölcsönökben, továbbá előlegekben be van fektetve összesen 1.615,391 frt 46 kr. Megjegyzem, hogy az ilyen egészen biztos befektetésekkel is sok bajunk van, s jelenleg is 160,000 frt van per alatt, a mi bilance-unkat zavarja. A budapesti öt bérpalotába és kolozsvári házainkba és zombori jószágunkba befektettünk összesen 1.554,662 frt 85 krt. Budapesti bérpalotáink értéke folyton emelkedő, a kötött bérszerző-

dések értelmében azoknak kezelésével nincs semmi dolgunk, s a bérlők kötelesek a törlesztési annuitáson felül átlag 1 és fél százalékot fizetni, s így nem csak hogy a törlesztési idő leteltével terümentes tulajdonná válnak a kerületnek, hanem addig is évenként 22,870 frt 08 kr. felesleg jövedelmet hoznak, a mi a 15 évi adómentesség idejében meghaladja a 300,000 forintot, s miután ez alatt még béremelkedés is lesz, a törlesztési idő végéig meg fogja közelíteni legalább is a 600,000 frtot, a mi mérlegünk javára esik. Kolozsvári házaink és zombori birtokunk nem hoznak ennyire kedvező jövedelmezést. Kolozsvárt a bérviszonyok kedvezőtlenebbek, mint Budapesten és zombori birtokunk is igazgató-tanácsunk s különösen az ellenőrzéssel megbízott tisztviselőinknek nagy erőfeszítésével hozza be az 5 százalékos bevételt.

Értékpapír-állományunk 1.496,232 frt 25 kr. értéket képvisel. Igaz, hogy ezeknek tulnyomó része nem 3 vagy 4 százalékos záloglevél, illetőleg állampapír. Mindaddig, míg egyházkerületünk az az obligo terheli, hogy a központban kezelt pénzek után 5 százalékot kell fizetnie, ily csekély kamatozású értékpapirokba pénzünk nem is fektethető bele, mert a kerületi pénztárnak kellene a hiánytalan fedezni. Részvényeink nagy része ipari és kereskedelmi célokat cultiváló bankok s társulatok által bocsáttatott ki, a melyek a mellett, hogy magasabb osztalékot adnak, nagyobb mérvű árfolyam hullámlásának vannak alávetve. Ennek köszönhetjük azon csaknem félmillió tőketöbbletet, mely több év folyamata alatt végrehajtott pénzügyi műveletekkel kerületünk tőkeállagát gyarapította és tette lehetővé azt a nagymérvű erősödést, a mely egyházkerületünk vallásos és népoktatásügyi beléletének lényeges átalakításához hozzájárult. Részletekbe nem bocsátkozom, mert minden, a mi történt, arról a kerületi közgyűlés évi jegyzőkönyvei tanúságot tesznek s a Főtiszt. Közgyűlés helybenhagyásával történtek.

Pár év óta nemcsak Magyarországon, hanem Európaszerte az árfolyamok nagymérvű hanyatlása következett be. P. o. a Hazai Takarékpénztár részvényei darabonként egyszerre 400 forinttal hanyatlottak alá s elsőrendű hazai-, osztrák- s külföldi bankok részvényei 15—20 perzent árfolyam veszteséget szenvedtek. E hanyatlásért, mely az egész európai pénzpiacra általános körjelenség, — Igazgató-Tanácsunkat s az én igénytelen személyemet vonni felelősségre, vagy tájékoztatatlanságra vagy gonosz indulatra vall. Mi nem kutatjuk s nem hurczoljuk a nyilvánosság piacára azokat az árfolyamhanyatlásokat, melyeket p. o. a nagyenyedi és debreczeni egyházak és kollégiumok tulajdonában levő értékpapírok szenvedtek, csak azért, hogy a vagyonkezelőket gyanúsításokkal illessük, mert tudjuk, hogy ez közös baj, mely ugy egyeseket, mint testületeket sujt. Voltaképpen azonban mindazokra nézve, kik nem kénytelenek értékeiket most piacra vinni s hagyhatják azokat a jobb idők bekövetkeztéig Wertheim szekrényükben pihenni, ez a baj csak látszólagos s átmeneti jellegű. A kinek van p. o. egy száz forinton vásárolt részvénye, s annak árfolyama felemelkedik 150 frtra, mindaddig, míg azt el nem adja, ránézve a tőketöbblet csak illusorius, s viszont, ha részvényének árfolyama aláhanyatlik 50 frtra, de azt nem kénytelen

eladás tárgyává tenni, 5t a tőzsdei jegyzés nem érinti. A ki ezt nem érti meg, az ezekben a kérdésekben egészen járatlan; a ki pedig nem *akarja* ezt érteni, annak — a legszelidebb kifejezéssel élve — nem célja az igazságnak szolgálni. Az európai pénzügyi constellatiók kedvezőbb alakulásával árfolyam emelkedések állhatnak be, s ha lesz embere akkor az egyházkerületnek, ki az idők jeleit megfigyelni s a kerület javára értékesíteni tudja, létrejöhet nagyon könnyen a második félmillió tőketöbblet is. A fődolog az, hogy a részvények rentabilitása a kiválanomnak megfeleljen. E tekintetben a múlt év, közgazdasági nyomott viszonyok s más zavarólag ható befolyások következtében, a legrosszabbak közé tartozott és pedig nemcsak a részvényekre, hanem még nagyobb mértékben az ingatlanok tulajdonosaira nézve. Az utóbbiak átlag véve alig két-három perzentet kaptak s az ország elsőrangú pénzintézeteinek osztaléka alig négy százalékra hanyatlott alá s még az ipari és kereskedelmi célokat cultiváló társulatokat is jelentékeny hanyatlás sujtotta. Csökkent a mi részvényeinknek jövedelme is, a mint ezt mérlegünk s a nyereség- és veszteség-számlánk kimutatja. Legujabban nagymérvű árfolyam hanyatlása következett be az Első Magyar Szállítási Részvénytársaság részvényeinek s egyesek nem késtek világgá hirdetni, hogy ezekből a mi kerületünknek ötszáz darabja van s utána számították — bár egészen hamis számadatokkal, — hogy mennyi veszteség érte kerületünket. Kötelességemnek tartám megbizottjaim utján végére járni az árfolyamhanyatlás igazi okainak, s azt az értesítést vettem, hogy a tőzsdén ily részvények nincsenek is forgalomban, legfőlebb egy pár darab s az álacsony kötés, mely a lapokban, megjelent, csak fiktív jellegű s azt célozta, hogy a részvények birtokába olcsó áron lehessen jutni. Nem gyanusítok senkit, de közel fekszik az a feltevés, hogy e mesterséges depressió célzatos volt, hogy szolgálhasson támpontul a támadásoknak. Különben nem is föltehető, hogy 13 forint osztalékot adjon az a társulat, a melynek részvényei mesterségesen 130 frt-ig verettek le, holott ez a szükös osztalék is 4 perzenttel számítva, több mint 300 forint értéknek megfelelő. Azóta különben be is következett az árfolyamemelkedés s ez folyton tartó annyival is inkább, mert a társulat egy nagyon előnyös új szerződést kötött, mely jelentékeny új jövedelmet biztosít. A társulat igazgatóságának kerületünk két központi tisztviselője tagja, s azok érdekeink felett lelkiismeretes gonddal őrködnek. Épen ezért lettek Igazgató-tanácsunk engedélyével s részvényeink erejével oda bevásárlva.

(Folytatása következik.)

Nyilatkozat.

Az »Erdélyi Prot. Lap« f. évi 8. számában »Fölvilágosítás« czim alatt egy rövid cikk jelent meg, mely egyházkerületünk állítólagos pénzveszteségei ügyében tájékoztat. E cikk számadatait a névleges és realis veszteség tekintetében, valamint a realis nyereség fölhasználására vonatkozó állításait érinthetlenné tartjuk.

Az itt megjelölt cikk végsorai azonban így szólnak: melynek nem lehet egyéb célja, mint gyanúsi-

tás s az egyházkerület intéző köreinek megrágalmazása. E szavak által az a bizottság, mely az egyházkerület pénzügyi állapotáról szóló jelentéstétel céljából küldött ki s mely bizottság az ő jelentését a múlt évi egyházkerületi közgyűlésen meg is tette, mint illetékes helyről értesültünk, az idézett szavakat öreá célzóknak vélvén, magát sértve érzi. Nekünk az elégtételadás mindig őszinte örömet okoz s így legnagyobb készséggel nyilatkoztatjuk ki, hogy a bizottság által incriminált szavak a tisztelt bizottságra semmi vonatkozással sincsenek, a bizottságot rágalmazónak nem mondtuk s a félreértést sajnáljuk.

Molnár Albert,
szerkesztő.

Erdélyi ev. ref. egyházkerületi közgyűlés.

— Tudósítás. —

E l s ő n a p.

1. Főtiszt. Szász Domokos, püspök aa. megnyitó imája:
»Megállunk előtted, hálatelt szívvel borulunk le mindenek felett való, örökké élő fenséges Isten, mennyei édes Atyánk, mert mi benned élünk, benned mozgunk, benned vagyunk, mert te vagy nekünk világosságunk, erősségünk, vigasztalónk, megerősítő és megáldó Istenünk. A mi anyaszentegyházunk is a te kegyelmes megtartásodnak, gondviselő szeretetednek védelmező szárnyai alatt él, küzd és tör elő ama fenséges célok felé, melyeknek szeretete Te, oh! szeretetnek örökké élő Istene, a mi anyaszentegyházunk minden hű gyermekének szívét betölti. Erőtlenségekkel küzdünk, Atyánk, tévedések árnyékolják útainkat, ösvényeinket, de megvan bennünk a jóra való törekvés, akarat és hogy ha Te velünk vagy, ha Te minket tévelygéseinkben felvilágosítasz, akkor meg tudjuk találni azt az utat, mely minket hozzád vezérel, hogy építhessük anyaszentegyházunkat, hogy szolgálhassunk Te neked és ember-társainknak, hogy a mi szeretett hazánk és anyaszentegyházunk iránti hő szeretetünket ne csak elrepülő szavakkal, hanem cselekedetekkel is kimutathassuk. Dicsérünk azért téged, oh! felséges Isten, a ki a mi életünk nyilvánulásaiban sokszor megdicsőített magadat és a ki csüggedéseinkben bátrakká tettél, tévelygéseink közepette igazságodnak fénylő sugarait vetetted azokra az útakra, a melyeken haladnunk kell. Benned bízunk azért, oh Atyánk! minden erősségnek ura, hatalmas Istene. Benned bizunk mi is, midőn azért seregettünk össze, hogy szent munkára vessük kezeinket, hogy építsük a te anyaszentegyházadat s munkálkodhassunk szent országodnak terjedésén, mert hisz' a te szent országod az igazság, világosság és szeretetnek mindig álló szent oltára. Jövel azért oh! Atyánk! Istenünk s légy velünk; jövel, hogy tanácskozásunk rendén a bölcsességnek lelke által vezetessünk; légy velünk, hogy a mi szívünket anyaszentegyházunk és egymás iránti szeretet töltse be, hogy egyetértő indulattal végezhessük tisztunket és azzal a nyugodt lélekkel, hogy mi neked szolgáltunk, szent törvényeidnek engedelmeskedtünk, a mi szeretett hazánk és anyaszentegyházunk iránt szent kötelességünket teljesítettük. Segélj, világosíts, erősíts, oh minden áldások adója, kinek szent nevére szálljon dicséret és dicsőség mindörökké. Amen.«

2. A főtiszt. Püspök úr imája után br. Bánffy Dezső, elnök őszinte üdvözlétet fejezve ki a főtiszt. és méltóságos

egyházkerületi közgyűlés megjelent tagjai iránt, a gyűlést megnyitja.

3. Elnök javaslatára, Szász Gerő, egyházker. főjegyző lemondásával megüresedett egyházker. főjegyzői állásra helyettesül megválasztatik Bartha Lajos s a segédjegyzői teendők teljesítésével megbízatnak: Bodor Géza, Kiss Lajos és Borecs Mihály.

4. Az egyházkerületi képviselők és közgyűlési tagok számba vétetvén, elnök constatalja, hogy a gyűlés határozatképes, s jelenti, hogy Pánczél Károly és Deák Lajos bejelentették, hogy a közgyűlésen részt nem vehetnek.

Bartha Miklós a névsorhoz akar szólani: »Nem vagyok egészen tisztában azzal, hogy a felolvasott névsornak minő jogi következményei vannak, de gondolom, hogy minden gyűlés névsorának meg kell egyezni a tényleges állapotokkal, vagyis oly nevek, melyeknek viselői nem tagjai az egyházkerületi közgyűlésnek sem hivatalból, sem választás útján, nem fordulhatnak elő a névsorban és ha mégis előfordulnának, itt e helyen kell arról számolni. Miután én két olyan nevet hallottam a névsorban felolvasatni, melyeknek viselői még ez idő szerint nem tagjai az egyházker. közgyűlésnek, bár azt hiszem, mindenki óhajtja, hogy tagjai legyenek; az egyik Hegedüs Sándor, a másik Deák Albert; kérem, méltóztassanak felvilágosítást adni, hogy ezen nevek hogyan jutottak be a névsorba ?

Elnök kijelenti, hogy a felszólalónak igaza van s kéri az Igazgató-tanácsot, hogy adja meg a felvilágosítást.

Szász D. püspök az Igazgató-tanács eljárását e tekintetben azzal igazolja, hogy Hegedüs S. az Igazgató-tanácsnak beterjesztett javaslata szerint, mint kétségkívül a jelen gyűlés alkalmával megválasztandó tag fel van véve; Deák Albert pedig, az ig.-tanácsi felvilágosítás folytán, tévedésből került a névsorba.

Határozatképp kimondatik, hogy sem Hegedüs S. sem Deák A. jelenleg sem egy, sem más szempontból nem tekintetnek az egyházkerületi közgyűlés tagjainak.

Beterjesztetik az Igazg.-tanács jelentése az általános képviselő-választás eredményében megválasztott egyházker. képviselők igazolásáról.

Somodi István Kolozsvár negyedik képviselőjének a névsorból való kihagyása miatt szólal fel s minthogy az Igazgató-tanács nincs feljogosítva a választás megsemmisítésére, hanem ez a közgyűlés elé tartozik, indítványozza, hogy a kolozsvári egyházköztség negyedik képviselőjének választási ügye az igazoló bizottságnak kiadassék.

Bartha Miklós az Igazgató-tanács eljárásában szabálytalanságot lát és pedig azért, mert Szabó Sámuel, nyugdíjazott tanárról van szó. Érezi, hogy súlyos váddal terheli az Igazgató-tanácsot s éppen azért a törvény alapján igyekszik bizonyítani állítását. A törvény értelmében ugyanis az Igazgató-tanács a megválasztott képviselőket igazolja, a kétes választásokat pedig a közgyűlés elé terjeszti végleges döntés végett. Az Igazgató-tanács, dacjára, hogy tudta a törvényt, azon czimen, hogy Szabó Sámuel ellen tanári működése folytán fegyelmi eljárás van megindítva, nem igazolja őt, holott a kolozsvári egyházköztség nem Szabó Sámuel a tanárt, hanem mint egyik tagját választotta meg. Különb. is dátum szerint kimutatja, hogy Szabó Sámuelre nézve a felfüggesztés hatályossága még a múlt év jun. 16-án a convent által megszünttetett és azután a jelen év márcziusának közepén feddésre ítéltetett, a miről a határozat az Igazgató-tanácsnak is megküldetett, tehát tudomást kellett volna arról az Igazgató-tanácsnak is venni, s nem kellene az igazságot szójátékok mögé dugva elrejteni. Éppen azért nem

fogadja el Somodi István indítványát, hanem kéri a közgyűlést az Igazgató-tanácsot felhívni, hogy tegye meg erről jelentését, vagy igazolja Szabó Sámuelét is.

Szász Domokos: Nekem tökéletesen egyre megy, hogy Szabó Sámuel tagja legyen-e a közgyűlésnek, vagy ne. Minket, az Igazgató-tanácsot ebben a dologban nem olyan indokok vezérelnek, melyeket az előttem szóló tiszt. képviselő úr mondott. Ezek az indokok távol vannak tőlünk, hanem az Igazgató-tanácsot vezérelte ezen eljárásában a következő tényállás. Mit a tiszt. képviselő úr mond, hogy Szabó Sámuel fegyelmi keresete véget ért, végre van hajtva, a tényállásnak nem megfelelő. Itélt a másodfoku bíróság az ő ügyében, de hogy mire ítéltetett, az neki még nincs kihirdetve s nincs is végrehajtva, mert az elmarasztalás rendén fölmerült költségeket még nem fizette ki. Az Igazgató-tanács arról, hogy mire ítéltetett a conventi bíróság által Sz. S., semmiféle hivatalos úton értesítést nem kapott. A conventi bíróság ítélete a püspöki hivatalnak lett megküldve, de csak ezért nem hívhattam össze egy rendkívüli főtörvényszéki gyűlést, hanem bevártam, hogy a közgyűlés alkalmával tartassék meg, melyet holnaputánra össze is hívtam s őt is meghívtam, hogy neki az ítélet publicaltassék és ezáltal az végrehajtsék. A múlt évi ker. közgyűlés, mikor szót kért nevezett tanár, megvonta azt tőle, mert állásától fel volt függesztve; most már az ítélet folytán a felfüggesztés hatálya ezen percztől fogva érvényes, s mikor neki publicaltatik az ítélet, ennek hatálya csak akkor fog megszűnni. (Mozgás.) Bocsánatot kérek, az Igazgató-tanács semmi hivatalos értesítéssel nem bírván, kötelességének tartotta a múlt évi ker. közgyűlésnek erre vonatkozólag hozott decisioját respectálni. Visszairt az egyházközségnek s ettől nem jövén válasz, az Igazgató-tanács, míg nincs hivatalos előterjesztés, nem hozhatta ezt a dolgot ide; ha a főtiszt. egyházker. közgyűlés ebben az ügyben tárgyalni akar, akkor az egyházközségtől be kell kérni az erre hozott határozatot, továbbá az Ig. tanácsnak előkészítő határozatát tárgyalni kell. Ha a főtiszt. egyházker. közgyűlés hatályon kívül helyezi a múlt évi határozatát, akkor igenis igazolható lesz a választás.

Br. Kemény Kálmán előre bocsátja, hogy az ügyet csak az Igazgató-tanács mai jelentése alapján ismerte meg s azért nincs egészen alaposan tájékozva ebben a tekintetben. Azt hiszi, hogy a Szabó S választásánál előfordult törvényszerűségek miatt beadott panasz által az összes megválasztottak állása kérdésessé vált; ilyen esetekben a törv. értelmében a közgyűlés van hivatva dönteni s úgy véli, hogy ezen választás nemcsak Szabó S.-re nézve, hanem az összes megválasztottakra nézve megsemmisítendő volna, de mint-hogy a választás részleteinek ismerete nélkül megsemmisítésről nem lehet szó, hogy a közgyűlés ebben az ügyben megnyugvással határozhasson, indítványozza egy külön bizottság kiküldését, mely megvizsgálva az ügyet, még ma vagy holnap tegyen jelentést erről s a közgyűlés csak ekkor döntsön.

(Folytatjuk.)

Egységes hittudat.*

(Vége.)

Nem is rendszeres hittanról van itt szó. Csak annyiban, a mennyiben a bibliai elbeszélésekkel kapcsolatosan, szemléltethetők. Rendszeres hittanról azért

* Tárgyhalmaz miatt késett. Szerk.

sem lehet szó, mert a bibliai elbeszélések előleges ismerete nélkül nincs tartalma, a mely a gyermek előtt szemléltetővé tegye. E nélkül pedig a gyermeknek lélekölő eszköze, s a tanítóknak is kárba veszett ideje. Szó sincs arról, hogy ne lehetne tanítani rendszeres hittant az iskolák alsóbb fokán, bibliai előismeretek nélkül.

Tanítanak is némely helyeken, a hol nincs egyéb csak káté és újból csak a káté. De haszna is csak annyi, mert nagyon kevés a tartalma.

Igaz, hogy egyházunk hiveinek megvan az a közös hittudata, s az az emberséges gondolkozása, mely szerint minden vallásban csak az istent imádjuk, s ezért tiszteli is a más vallásut, de azért még kell valami más hittudat is. Mert még az sem elég, hogy valaki azért református, mert református templomba jár s imádkozás közben le nem térdel, keresztet sem vet. Az emberek egyrészénél pedig csak ez az *elválasztó különbség*

Sok ideig így is lesz ez. De azért a hittudat tartalmának a bővítésén kell munkálnunk, hogy annál több öntudatos hívünk legyen.

A hittudat építése az elemi iskolában sem nehéz az elbeszélések, a példázatok felhasználása mellett. Igazolnival is fogom ezt. Például van nekünk egy sarkalatos hitelünk, az, hogy csak az isten bocsátja meg a bűnt. Erről kell tanítanom a gyermeknek. Szemléltetnem is kell. Szemléltethetem is a tékozló fiú példabeszédének a megtanítása és értelmezése által. Mert a mikor ezt erkölcsi tanulság szempontjából tanítom, ugyanakkor taníthatom hittudat szempontjából is. A példabeszédet nem beszélem el e helyen, csak azt jegyzem meg, hogy a »disznó« és »moslék« szavakat kilehet kerülni ezzel a kifejezéssel: olyan rosszul volt dolga, hogy még a korpából sem jutott neki.

E példabeszédnek legközvetlenebb tanulsága: Rosz gyermek az, ki a szülői szavát meg nem fogadja. Az ilyen gyermeknek nincs is aztán jó dolga.

Hit és erkölcsi értelmezése a következő volna: Az apa az istent jelenti, a tékozló fiú a bűnös ember. A fiú beismerte bűnét, hogy apját megsértette, tehát mi is ismerjük be bűneinket. De a fiú nemcsak beismerte, hanem megis bánta, hogy mit tett, tehát mi is bánjuk meg bűneinket. A fiú hazatért az apjához, tehát mi is térjünk istenhez a bűnből.

Az apa visszafogadta a hazatért fiut szeretetében, isten is visszafogad szeretetében, ha megtérünk. Az apa bocsátott meg a fiúnak, pedig ott volt a testvére is. De a testvér nem bocsáthatta meg azt, a mit az atya ellen hibázott az ő kisebbik testvére. Ezt csak az atya bocsáthatta meg. Nekünk is csak isten bocsáthatja meg a bűnt.

A fiú is csak az apjához tért, s csak tőle kért bocsánatot. Nekünk is csak istenhez kell fordulnunk bűnbocsánatért.

Magától érthető, hogy itt már ismernie kell a gyermeknek, hogy a bűn az istenakarának az átlépése, melyet a 10 parancsolat ismertetése alkalmával tanult meg. Az is bizonyos, hogy e példabeszédet sokszor kell ismételni, az említett értelmezés tartalmának elsajátítása végett. De nem is lesz az háládatlan munka. A hittudatnak ilyen szerű elsajátítását aztán tovább is kell folytatni. A közép és más iskolában mindenütt, a

hol tanításról van szó. Ugy, hogy a hittan ismétlésének mindenütt meg kell lennie. Természetes a szükségessé bővítéssel és megfelelő rendszeresítéssel.

Igy aztán lesz a tanulónak egy öntudatos köre, melynek belső területén elhelyezi mindazokat az ismereteket, melyeket el kell sajátítania a különböző osztályok tanítása tartalmából, úgy aztán erősödik, nem pedig lazul egyházhoz való ragaszkodása.

Igy aztán viszen magával több és tartalmasabb hittudatot az elemi és más iskolai tanuló is magával, s így talán elejét vesszük a közönyösségnek.

Egységes hittudatra tehát szükségünk van, szükségünk van arra, hogy ezen hit tudatunknak tartalma könnyen érthető legyen. Ezt pedig csak bibliai történeteknek, Jézus tanításainak és példabeszédeknek helyes értelmezése által érhetjük el.

Németh Sándor,
segédlelkész és tanárjelölt.

Az év végén.

(Fakultásunk ifj. köreinek és egyleteinek évről-évről ülései; pályázatok eredményeinek kihirdetése; jövő évi pályázatok kihirdetése.)

(Folytatás.)

Az egyes egyletek élére állított »felügyelő tanár« inkább jóakarató irányító, tanácsadó, sem mint uralmat gyakorló rendőr. S örömmel teszek tanubizonyosságot arról, hogy az utóbbi minőségben egyikünknek sem kellett szerepelnie. Az ifjuság érett komolysággal végezte egyleti tevékenységének minden ágát s a mint az a jelentésekből is ki fog tűnni, nemcsak tanárkarának s előljáróságának, de a nagyközönségnek elismerését is teljes mértékben kivívta, megszerezte.

Tökét gyűjtött ez által, sokkal fontosabbat az anyaginnál, olyan szellemi, erkölcsi tökét, mely mig minden egyest gazdagított, másfelől oszthatatlan, nemzedékről-nemzedékre száló s folyton növekvő tőkéje intézetünknek: ifjuságunk nemes közszellem — renoméja.

Abban a biztos tudatban, hogy intézetünk ifjuságának minden egyes tagja büszkén vallja magát úgy e tőke tulajdonosának, mint adósának s mig birtokára mindig büszke lesz, adósságát mindig fizetve lerótnak mégis soh'sem tekintendi s ez által bár időben és térben távozunk, köztünk s ifjuságunk közt a kapcsolat soha meg nem szűnik, hanem mind szabadabbá, önkéntesebbé s ez által bensőbbé és értékeesebbé válik: e végéhez közlő évben theol. fakultásunk internátusa ifjusági egyesületeinek utolsó, beszámoló közgyűlését — megnyitottnak nyilvánítom s felkérem az illető tisztviselőket jelentéseik megtételére.

Az »Ifjusági önképzőkör« működéséről a jelentést *Ferencz Miklós* IV. e. tanárjelölt körü titkár terjesztette elő a következőkben:

Titkári jelentés az ifj. Önképző-kör ez évi működéséről.

Az ifjusági Önképző-kör lefolyt évi működéséről röviden a következőkben van szerencsém beszámolni:

Az Önképző-kör nt. Nagy Károly felügyelő tanár elnöklése alatt szeptember 22-én tartotta *alakuló gyűlését*. A tisztikar következőkép alakult meg. Elnök lett: *Biró Sándor* 4. é. th.; alelnök: *Máthé Samu*

3. é. th.; titkár: *Ferencz Miklós* 4. é. tanárjelölt; főjegyző: *Boér Károly* 3. é. th.; aljegyzők: *Bakcsi István* és *Kunfi Zsigmond*; pénztáros: *Dabóczy Ernő* 3. é. tj.; ellenőr *Szakács Ferencz* 4. é. th. A tisztikarban évközben csak annyi változás történt, hogy *Kunfi Zsigmond* lemondása folytán megüresedett egyik aljegyzői állásra *Mészáros János* I. é. th. választott meg.

A kör az alakuló gyűlésen kívül tartott *15 rendes, 4 rendkívüli* és *egy* díszgyűlést. Ezen gyűléseken a kör munkaprogramját *értekezések és elbeszélések* felolvasása; *szavalatok, bírálatok és szónoklatok* képezték.

Értekezést olvasott fel: *Kunfi Zsigmond*: »A görög szellem a modern irodalom fényében« és »A szabadságharcz költészetének története« czimen. Könyvismertetést: *Nagy István*: Luther: Az egyház babyloni fogságá-ról és *Lovass Aladár*: Luther: »A német mise és istentisztelet rendje« című könyvéről. *Göte István* Jean Paul: »Egy szerencsétlen új év éjszakája« című rövid erkölcsi elbeszélését mutatta be egyes fordításban.

Egész év folytán beérkezett egy eredeti költemény »*Zug a vihar*« czimen, de ez is elolvadt a kritika kohójában. Bírálatot olvasott fel: *Tanó Béla* és *Nagy Elemér*; elbeszélést: *Köblös Samu*; utirajzot: *Matólczy László*.

Volt e gyűléseken összesen 11 szavalat: még pedig 5 komoly és 6 vig. A komoly szavalatban *Székely János, Farkas Károly, Becsek J* és *Máthé S.*; a vigszavalatban *Nagy Elemér* és *Matólczy László* tűntek ki.

A nt. tanár urak elismerve a kör nagyfontosságú missióját, a munkakedv és nemes verseny emelésére maguk tűztek ki pályadíjakat a következő tételre:

1. *Évről-évről ima*. Jutalma nt. *Molnár Albert* theol. tanár adományából 10 frt.

2. Vallásos tárgyú műfordítás valamely klaszikus vagy modern nyelvből kötött vagy kötetlen alakban; jutl. nt. *Pokoly József* theol. tanár adományából 10 frt.

3. A vallásos elem Tompa költészetében; jutal. nt. *Kenessey Béla* theol. igazgató adományából 25 frt.

4. Óda a reform. ünnepére; jutalma nt. *Kecske-méthy Cs. István* adományából 10 frt.

5. Apologetico polemikus vitára e kérdés felett: Van-e jogosultsága a hierarchiának s általában a hierarchikus törekvéseknek vallás-erkölcsi szempontból. Jutalma nt. *Nagy Károly* theol. tanár adományából 10 frt.

Maga a kör saját pénztára terhére a következő pályadíjakat tűzte ki:

1. Az év folytán felolvasott legjobb értekezés írója kapjon 10 frt.

2. Egy egyházi beszéd legjobb előadója 5 frt.

3. A legjobb komoly szaváló kapjon 5 frt.

4. A legjobb vigszaváló *Ferencz M.* titkár adományából kapjon 5 frtot.

5. Szabad előadásra 5 frtot.

A nt. tanári kar által kifizetett tételre beérkezett műveket a nt. tanári kar bírálta meg az Óda kivételével. A reformatio ünnepére irandó Óda-pályázat nem volt sikeres s így a kör az adományozó beleegyezésével

egy márczius 15-iki Ódára tüzte ki a díjat, a mely pályázaton *Uray Sándor* II. é. th. neve került ki győztesen az urnából.

Az évváró ima és polemikus vita díját a nt. tanári kar *Biró Sándor* IV. é. th.-nak ítélte oda. A 2- és 3-ik tétel nyerteseinek nevét ez alkalommal hirdeti ki a nt. tanári kar.

A kör által kitűzött szavalati és szónoklati díjakat nyilvános versenyen a következők nyerték el: A komoly szavalatból *Becsek Imre* I. é. th.; a vig szavalatból *Nagy Elemér* I. é. tj.; egyházi beszéd előadásából *Máthé Samu* és nt. *Molnár Albert* theol. tanár újabb adományából *Széll Jakab* 5 frt. Az értekezés díját egyhangulag *Kunfi Zsigmondnak* ítélte a kör.

Ekép munkálkodott a kör zajtalanul, biztosan haladva a kitűzött cél felé. Azonban márczius 24-én rendezett felolvasó estélyen a nyilvánosságnak is bemutatkozott. Ez estély erkölcsi sikere a kör életre valóságát fényesen bebizonyította.

Hazafias cselekedetet végzett a kör, midőn mártius 20-án diszgyűlésen emlékezett meg hazánk nagy halottjáról Kossuth Lajosról.

A halál angyala e kis kört sem hagyta érintetlenül, mert egyik tevékeny, tehetséges tagját szőlította el Kukla András személyében. Legyen nyugalma csendes.

A kör pénztárának összes bevétele: 86 frt 21 kr.; összes kiadása: 48 frt 82 kr.; maradék 38 frt 39 kr.

Végül emlitem meg a mit tün legelőszőr kellett volna. Május 8-án tartott gyűlésen a kör tudomására hozta *Nagy K.* felügyelő tanár, hogy Nagys. Hory Béla árvaszéki elnök 250 korona alapítványt tett a kör számára. A kör örömmel vette tudomásul és jegyzőkönyvileg köszönte meg az adományt.

Fogadja e helyen is a kör hálás köszönetét a nemes lelkű alapító; valamint a nt. tanári kar az anyagi és erkölcsi támogatásért, végül fogadja a kör köszönetét Nagy Károly felügyelő tanár úr, a ki tanácsaival elősegítette, hogy e kör célját ennyire is megközelíthette.

(Folyt. köv.)

Különfélék rovata.

Szász Gerő, a jeles költő és pap, a főjegyzői állásról való lemondását visszavonhatlanul fönn tartotta s így e lemondást közgyűlésünk elfogadta. A távozó főjegyző érdemei br. Bánffy Dezső indítványára jegyzőkönyvileg örökítették meg.

Generális notariussá dr. Bartók György választatott meg, kinek nagy tehetségétől, munkakedvtől s egyházkerületünk magas érdekeit tekintő lelkesedésétől sokat várunk s díszes helyén őt őszintén üdvözöljük.

Hegedüs Sándor és Szaesvay Sándor az »Utastás« 51. §. i. értelmében titkos szavazás által a közgyűlés reñdes tagjaivá tiszteletből megválasztattak.

A szeretetház ügyében a döntés az egyházkerületi hetes bizottság működésének befejeztéig elodáztatott.

Választások: Egyházkerületi főgondnokokká gr. *Bánffy Györgyöt* és *Zeyk Dánielt*; ig.-tanácsossá *Gyarmathy Zsigmondot*; az orbai egyházmege algondnoki

állására: *Szonda Sándort*; a szilágy-szolnoki egyházmege algondnoki állására: dr. *Kaizler Györgyöt*; a romániai missiói egyházmege főgondnoki állására: *Sándor Józsefet*; a m.-vásárhelyi collegium algondnoki állására: *Désy Zoltánt*; a kolozsvári ref. collegium I. főgondnoki állására: *Bánffy Ernő bárót*, II. főgondnoki állására: *Bethlen Ödön grófot*; a fogarasi egyház főgondnoki állására: *Hegedüs Sándort*; a kolozsvári egyházközség főgondnoki állására: dr. *Gidófalvy Istvánt*; az udvarhelyi egyházmege algondnoki állására: dr. *Gyarmathy Dezsőt*; a kolozsvári theologiai fakultás főgondnoki állására: dr. *Vályi Gábort*; az erdővidéki egyházmege főgondnoki állására: *Zathureczky Józsefet*; konventi képviselővé: *Molnár Albertet*; a kolozsvári ref. kollégium I. algondnokává: *Szacsvay Sándort*; II. algondnokává: *Becsek Lajost*; a kolozsvári theologiai fakultás algondnokává: *Hory Bélát*; az erdővidéki egyházmege algondnokává: *Antos Józsefet*; a nagy-enyedi főgymnázium görög-latin tanszékére négy jelölt közül *Molnár Károlyt*, a sepsi-szent-györgyi főgymnázium német-magyar tanszékére *Májer Jánost* választották meg.

A kolozsvári papválasztás ügyében beadott sérelmi panaszt a közgyűlés egyhangulag vette le a napirendről.

Közgyűlésünk végeztével jun. 5-én tartatott meg az ifjú papok fölavatási ünnepéye. Alkalmi beszédet Molnár Albert, theol. tanár, lapunk szerkesztője mondott. A fölavatottak a következők: *Bácsi Gyula* mérai, *Demes Péter* kisborosnyói, *Fekete Gerő* szásznyiresi, *Jakab József*, fotos-martonosi lelkészek, *Kóbori János*, marosvásárhelyi gymn. tanár, *Molnár Lőrincz* kolozsvári, *Mooré Károly* lőrinczrévi, *Muzsnay Miklós*, szamosfalvi és *Sebestyén Ferencz* körösfői lelkészek.

Hivatalos rész.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a *kézdivásárhelyi énekvezéri állomásra* pályázat hirdettetik.

Javadalom: lakás; készpénz 600 frt. stóla 150—200 frt.-ig; jegyzői teendőkért 40 frt.

Kötelesség: énekvezéri teendők; vallásos ének tanítás az áll. polg. és elemi iskolában hetenként 7 órán; egy egyházi magtár kezelése.

Pályázati határ-ídő: június 19-e.

Egyházi előjáróság a felsőbb hatóság engedélyének kikérése mellett annak idején lépéseket tesz, hogy a megválasztott énekvezér »Magántisztviselők országos nyugdíjintézete« tagjai sorába felvétessék.

Zenében- és dalárda vezetésben jártasok előnyben részesülnek.

Oklevéllel felszerelt kérvények alólirott ev. ref. püspökhöz küldendők.

Kolozsvár, 1898. Junius hó 2-án.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

FELHÍVÁS.

Egyházkerületünk közpénztára fölhívja a nt. Esperes urakat, hogy a f. hó 30-án és július 1-én esedékesse váló papi illetményekről szóló nyugtákat (a mult évi kimutatások alapján csoportosítva) kimutatásba foglalva, kifizetés céljából f. hó 12-ig beküldeni sziveskedjenek.

Kolozsvártt. 1898. Junius hó 6-án.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

6 ft
3 ft

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Szász Domokos püspök jelentése.

(Előterjesztette az erdélyi ev. ref. egyházkerület 1898. évi junius 2-án megnyílt közgyűlésén.)

(Folytatás)

Vádolva lettem, sőt gyanúsítva is azzal, hogy a »Fonciére« igazgatóságának alelnöke vagyok. Mondhatnám, hogy mért nem vádoltatnak a katolikus egyház főpapi kitünőségei, a dunamelléki ref. püspök, kik egy budapesti elsőrangú pénzügyi igazgató-választmányának javadalmazott tagjai. Rájuk nézve nem incompatible az ilyenmű szolgálat? S csak én vagyok az ilyen nagy bűnben leledző?! Mondhatnám, hogy miért nem vádoltatnak közéletünk elsőrangú vezérférjain, s ezek között, világi elnökünk kivételével, többi status-curatoraink, kik befolyásukat e téren is érvényesítik. Én azonban erről hallgatok, s csak arra szoritkozom, hogy tiltakozzam a humánus célok szolgálatában álló »Fonciére« jó hírnevének meghurcolása ellen, melynek érdemes vezérigazgatója néhány nappal ez előtt királyi kitüntetést kapott s a mely társulatnak élén Radó Kálmánnal, igazgatósági tagjai közé tartozik a többiek közt br. Vay Dénes, lovag Lederer Sándor, az »Adria« magyar gőzhajózási társaság igazgatója, a legújabb időkig Kilényi Hugó, miniszteri tanácsos, s közéletünk több jelesei. Én csak annak constatálására szoritkozom, hogy ez a társulat a többi elsőrangú intézetek ajánlatával szemben épületeink tűzkár elleni biztosítására nézve a legkedvezőbb ajánlatot terjesztette be s kötelezte magát ezenfelül még arra is, hogy biztosítási díjainak 20%-át évenként kerületünk pénztárába szolgáltatja be. Első évi elszámolása meg is történt s e czímen kerek számban 1300 forintot fizetett be, mely összeget Igazgató-Tanácsunk részben a központi nyugdíjintézet gyarapítására, részben a kerületi tartalékalaphoz leendő csatolásra javasol fordíttatni. E járulék az üzlet rohamos terjedése folytán évről-évre nőni fog, s kerületünk célzatai számára tiz évig jelentékeny hozzájárulást biztosít. Büszkeségemnek tartom, hogy ez intézet alelnöke lehetek, s ez úton is egyházkerületünk érdekeit szolgál-

hatom. Legyen szabad különben — melleleg — megjegyezni, hogy azon csekély mellékjövedelemnél, melyet e czímen kapok, évente sokkal többet áldozok egyházkerületünk különböző céljaira, eltekintve attól, hogy püspöki jövedelemem az egyházpolitikai törvények folytán több ezer forinttal csökkent.

Kerületünk pénzügyi helyzetének megvilágítására még csak annyit tartok szükségesnek megjegyezni, hogy mérlegünk, illetőleg nyereség- s veszteség-számlánk nagyon kedvező, a mennyiben a múlt évi nyomott finansziális és közgazdasági viszonyok daczára 13,478 fr 53 kr. egyenleget, mint rendelkezés alatt álló többletet tüntet föl. Egyházkerületünk nem jutott a tönk szélére, hanem fenséges küldetése útján a nehéz viszonyok közepe is halad mindig előre.

Nyilatkoznom kell a tervezett *takarékpénztár* ügyében is, mert e miatt is igen heves és mistificatiókkal teljes megtámadásoknak voltam és vagyok kitéve. Csak pár szóban teszem ezt, mert Igazgató-Tanácsunknak az egész kérdést megvilágító tüzetes előterjesztése van e tárgyban. Én csupán annak constatálására szoritkozom, hogy a Főtiszt. Kerületi Közgyűlés múlt évi 52-ik sz. a. kelt végzésével egy takarékpénztár szervezését, első sorban a kepeválság keresztülvitele s másodsorban a központ számára új jövedelmi forrás nyitása érdekében elvileg elhatároza vala s így Igazgató-Tanácsunk s magam is kötelezve lettünk annak tervét kidolgozni, s véleményadás végett szétküldeni. A beérkezett vélemények nagy többsége lényegtelen módosításokkal a kidolgozott alapszabályokat elfogadásra ajánlja. Azokban szó sincs arról, hogy az egyházkerület, mint testület, alapítson egy pénzügyi intézetet, csak arról van benne szó, hogy az önállóan s az egyházkerülettől függetlenül szervezendő intézetnek kibocsátandó részvényeiből a kerület jegyezzen 25 százalékot s hívja fel az összes egyházközségeket, hogy egyes pénztárakban kezelt készpénzükből jegyezzenek részvényeket, mert az egész forgalom tiszta nyereségének 54 százaléka részvényeik s bevételeik arányában javokra fog jutni. A tiszta nyereség 35 százaléka kizárólag kepeválsági célokra lenne fordítandó, s 10 százaléka a kerületi pénztár javára jutna, melyből az a már-már tarthatatlanná vált 5 százalékos kamat fizetés fedezeti hiányait pótolhatná.

A porszemek *tömörülve sziklákat* alkotnak; a csöppek egyesülve, hatalmas áradattá nőnek. Ez a természet örök törvénye s érvényesül a nemzetgazdasági s pénzügyi téren is. Nem szükséges prófétai lélek annak kimondásához, hogy szétszórt parányi erőknek egyesítése folytán ez az intézet milliókra menő forgalmat hozhat létre s tiszta nyeresége folyton gyarapodó lenne. Hasonló alapelveken nyugvó szervezete van p. o. a nagy-szebeni takarékpénztárnak, melynek mult évi osztaléka százszáz egyházi, iskolai és kulturalis czélokra 50 ezer frtot juttatott s hatalmas tartalékalapjához a mult évi nyereségből 30 ezer frtot adott, holott alapítókéje csak 10 ezer forint volt. Kicsinyből nagygyá lett s versenyez az »Albiná«-val, mely román egyházi és iskolai czélokra hatalmasan istápol. Tudom, hogy nálunk egy ily takarékpénztár megalapítása nehéz akadályokba ütközik, mert partialis érdekek hálózata útját állja s a nyilvánult ellenvélemény, mely a szenvedélyesség hangjában tör elő, gátul szolgál. Ezek az indokok készítették Igazgató-Tanácsunkat ama javaslatának előterjesztésére, hogy a Főtiszt. Kerületi Közgyűlés ne bocsátkozzék ezuttal ennek érdemleges tárgyalásába s várja be a kedélyek lecsillapodását s kedvezőbb általános pénzügyi helyzet bekövetkezését. Azzal azonban legyünk tisztában, hogy *a kepeváltság gyorsítása* érdekében és *pedig a központi erő* segítségével valamit tenni kell, mert a veszély közeleg, s ha kitör, nem egy helyt, tenni késő lesz.

(Vége következik.)

Törvénykezés

Szabó Samuelt tudvalevőleg az egyházkerületi bíróság, mint közfőtörvényszék feddésre ítélte s a megfelelően ítéletet az egyetemes konvent rendes fegyelmi bírósága helyben hagyta. Ez ítélet az egyházkerületi fegyelmi bíróság f. évi június 5-én tartott ülésében — a rendes elnök: a püspök ez alkalommal nem vevén részt — dr. Bartók György egyházkerületi főjegyző elnöklete alatt Szabó Sámuelen végre is hajtatott.

E tudósításunkkal kapcsolatban közöljük itt alább a conventi bíróság ítélethozását:

Az egyetemes konvent rendes fegyelmi bírósága 1898. márcz 26. és 28. tartott ülésének *Jegyzőkönyve*.

80. Kun Bertalan püspök és Tisza Kálmán egyházkerületi főgondnok elnöklete alatt jelen voltak: Antal Gábor, Fejes István, Szabó János, Karap Ferencz, Dégenfeld József gróf, Szilassy Aladár, ki esküjét a bírósági ülés megnyitása után azonnal letette* és Bernáth Elemér conventi bírák. Jegyző: Sass Béla.

Az egyetemes konvent rendes fegyelmi bírósága, *Szabó Sámuel* kolozsvári kollégiumi tanár ellen, Gyarmathy Zsigmond és Deák Albert dr. erdélyi egyházkerületi tagok panasza folytán indított fegyelmi ügyet, a melyben az erdélyi ev. ref. egyházkerület fegyelmi bírósága, 1897. évi június hó 14-én kelt ítéletével, panaszoltat az Egyházi Törvény 301. §-ának 3, 4, 5, 6, 10. alpontjaiban körülírt fegyelmi vétségekben vétkesnek mondta ki és ezért a 303. §. b) pontja alapján feddésre ítélte és 32 frt eljárási költség fizetésére kötelezte, egy-

* V. ö. a 67. jk. számot.

úttal pedig a panaszolt ellen kimondott hivataltól függesztés hatályát az ítélet jogerőre emelkedésével megszüntette, ezen ítélet ellen panaszolt tanár által beadott felebbezés folytán, 1898. évi márczius hó 26. napján tartott ülésében vizsgálat alá vevén, következőleg

ítélt.

Az egyházkerületi fegyelmi bíróság ítélete helybenhagyatik.

Indokok:

Az egyházkerületi fegyelmi bíróság illetékesége és hatásköre ellen panaszolt részéről felhozott kifogások figyelembe vehetők nem voltak;

mert sajtóbírósi eljárás alá a sajtó útján elkövetett azon vétségek tartoznak, a melyek az országos köztörvényekbe ütköznek, míg ellenkezőleg az egyházi törvény szerint fegyelmileg büntetendő, habár nyomtatványban elkövetett cselekmények megtorlására előzetes sajtóbírósi eljárás nemcsak nem szükséges, sőt az, miután nem a büntető törvények alá eső kérdés forog fenn, a dolog természeténél fogva ki is van zárva;

mert más részről az egyházi törvény 289 §. a) pontja szerint, az egyházkerület főhatósága alatt álló tanárok elleni fegyelmi ügyekben eljárni az egyházkerület fegyelmi bírósága van hivatva.

Az ügy érdemében panaszolt sem a fegyelmi vizsgálat során, sem a tárgyalásnál nem védekezvén, bizonyítottan volt tekintendő, hogy az »Erdélyi Híradó« 145—1896. számában megjelent »Felhívás« panaszoltól származik és hogy — miután a Felhívást állítólag közzétett több érdekelt egyházköztség felhatalmazása nem igazoltatott — a cikk tartalmáért a felelősség panaszoltat kizárólag terheli.

A »Felhívás« az egyházi felsőbb hatóságok eljárása és határozatai ellen oly kisebbitést és oly izgatást tartalmaz, a melyek, mint egyuttal az egyházas tekintély lealacsonyítására vezető cselekmények, az egyház kötelékében alkalmazott egyének büntetlenül meg nem engedhetők és az Egyházi Törvény 301. §. 5. 6. és 10. pontjai szerint fegyelmi vétséget képeznek.

Ennélfogva és habár panaszolt, mint tanár ellen a fegyelmi panasz második pontja, a tanári köteleességek vétkes elhanyagolása, a becsatolt hivatalos adatok által igazolva nem lett:

az első foku fegyelmi bíróság ítéletét a vétkesességre nézve ezen okokból, a büntetésre és az eljárási költségre vonatkozó részét pedig saját indokai alapján helyben hagyni kellett.

Erdélyi ev. ref. egyházkerületi közgyűlés.

— Tudósítás. —

E l s ő n a p.

(Folytatás.)

Elnök: (Br. Bánffy Dezső.) Mélt. főtiszt. egyh. ker. közgyűlés! Nem szívesen s talán nem is helyesen teszem, hogy innen az elnöki székéből a dolog érdemében óhajtók szólni s ha nagyon méltóztatnak ezt bi-

rát tárgyává tenni, hajlandó lennék az elnöki széken kívül elmondani. (Halljuk, halljuk!) A mennyiben nem méltóztatnak ezt követelni, tehát innen mondom el véleményemet egészen tárgyilagosan, tekintet nélkül arra, hogy az itt elhangzott véleményekkel nem értek egyet. Az acták itt vannak, a conclusio az, hogy nem lehet másképp eljárni, mint a kolozsvári egyh. közsválasztását minden bizottsági eljárás nélkül megsemmisíteni. Ez lehet csak tárgyilagossá a törvényeknek megfelelő, — mert nem fogadhatom el azt a nézetet, hogy azért, mert Szabó Sámuel ellen fegyelmi kereset van folyamatban, a minek következtében a múlt évi egyh. ker. közgyűlésnek tagja nem lehetett, — a törvény értelmében ki lévén mondva, hogy állásával járó jogokat és kötelelességeket nem gyakorolhat — képviselővé nem választható is. — Arról van szó, hogy Szabó Sámuel tanár ur, a mennyiben nem lévén kihirdetve ez ítélet, ülési joggal bír-e vagy nem. Mert fel lévén függesztve (Közbeszólás: nincs felfüggesztve.) a felfüggesztés tartama alatt semmi jogot nem gyakorolhat; (Halljuk! Halljuk!) meg van állapítva, hogy mi a jog és mi nem. Ebből a szempontból Szabó Sámuel tanári állásából folyó jogainak gyakorlásáról lévén szó, az, hogy ellene fegyelmi eljárás van indítva, nem hat ki arra is, hogy mint kálvinista ember azon jogot ne élvezhesse, hogy képviselővé választható legyen. (Élénk helyeslés és éljenzés) A megválasztás jogos lehet s ha a választás szabályszerűen történt keresztül, ennek a közgyűlésnek tagja is lehet s egyáltalában nem tudom megérteni, hogy az ig. tan. hogyan járhatott el akként, hogy ugyanazon időben végrehajtott választásnál igazolt hármát és egyet nem.

Bartha M. Ez üldözés!

Elnök: Kérem Bartha Miklós urat, ne méltóztatnék közbeszólani s olyan kifejezéseket használni, melyek által egyeseket sért. Főképp ha méltóztatnak megtekinteni az actákat, méltóztatnak meggyőződni, hogy az egész választási eljárás szabálytalan lévén, igazolni nem lehetett egyet sem v. mind a négyet. A kolozsvári egyh. közsválasztásnak új szervezeten kellett volna átmenni, ez nem történt meg. A választási eljárást illetőleg, az elnök azt mondja, hogy bizonyos szabálytalanságok követték el, melyekről csak azért látta czélszerűnek eltekinteni, mert addig is szabálytalan volt az eljárás. De ha a választási elnök azt jelenti, hogy az eljárás szabálytalan volt, akkor én szerintem a szabályos eljárás csak egy lehet, az, hogy megsemmisítsék az egész választás, ez felel meg a törvénynek és hogy az ig. tanács minden kétségen kívüli választásokat igazolhat, de nem, ha kétség forog fenn; minthogy itt kétség forog fenn, abban a véleményben vagyok, hogy az ig. tanács nem járt el helyesen. De a tény előttünk áll, az egyh. ker. közgyűlést illeti a jog a dolog érdemében határozni, vagy igazoltnak jelenteni ki mind a négy választást, vagy megsemmisíteni mindeniket és új választást kérni. (Élénk helyeslés, éljenzés és taps.) Bocsánatot kérek főtitár egyh. ker. közgyűlés, hogy elnöki jogomat túllépve szólottam a kérdéshez, de teljes tárgyilagossággal nyilvánítottam véleményemet. Méltóztatnék tehát elhatározni, hogy a választás mind a négyre nézve v. megsemmisítsék v. igazoltsák,

de egy harmadik eset semmi esetre nem lehetséges. (Éljenzés.)

Pokoly József: mint az egyház közsválasztás presbyteriumának egyik tagja szólal fel s konstatálja, hogy a választás ellen csakugyan felelősség adatott be, az igazgató tanács felszólítására az egyházközsválasztás nyilatkozott melyben előfordul, hogy olyanok is szavaztak, a kik a presbyteri esküt nem tették le. Konstatálja, hogy ilyen csak egy volt s ennélfogva csak az a kérdés, hogy ez az egy szavazat az egész választást megsemmisíti-e v. nem. Az egész dolgot illetőleg csatlakozik az elnök indítványához

Bartha Miklós azt mondja, hogy azok után a felvilágosítások után, melyeket ez ügyben báró Kemény Kálmán és báró Bánffy Dezső uraktól nyert, szívesen helyezkedik az elnök álláspontjára s csak azt teszi hozzá, hogy minden parlamentáris szokás szerint, a míg a megválasztottak ügye eldöntve nincs, ülés és tanácskozási joggal bírnak.

Elnök felteszi a kérdést és szavazás után ki mondja, hogy az igazg. tanács előterjesztése az általános egyh. ker. képviselő választás eredményében megválasztott egyh. ker. képviselők igazolásáról, a kolozsvári negyedik képviselőnek igazolásával együtt, t. i. Szabó Sámuel igazolásával együtt, elfogadtatik.

6. Ig. tanácsi előterjesztés Hegedüs Sándor és Szacsavay Sándor aának az egyh. ker. közgyűlés tiszteletbeli tagjaiul való megválasztása, illetve igazolása tárgyában.

Nagy Károly azt mondja, hogy a törvény értelmében ebben a kérdésben titkos szavazással kell dönten.

Elnök figyelmezteti szólót, hogy nem illetékes a törvény magyarázására és arra, hogy megelőzze az elnököt; mert a törvény világosan rendeli, hogy ily esetben titkos szavazással kell dönten; a szavazás megejtését délutánra tüzi ki.

Bartha Miklós kéri, hogy határozassék el, miszerint a megválasztandó tiszteletbeli tagok egyszersmind tanácskozási és szavazati joggal bírnak birni, nehogy az iránt kételyek merülhessenek fel.

Elnök feleslegesnek tartja Bartha Miklós kijelentését, mert a törvénynek világos rendelkezése szerint azok, kik kiváló érdemeikért választatnak a közgyűlés tagjává, *rendes* tagok lesznek, s mint ilyeneknek tanácskozási és szavazási jogát kétségbe nem vonhatja senki.

7. Ig. tan. előterjesztés Kerekes Ernő zilahi ref. gymnasiumi, miniszterileg kinevezett tanár aának az egyházker. közgyűlési tagok sorába való felvétele s igazolása iránt.

Az előterjesztés elfogadtatván, nevezett az esküt leteszi.

II. Napirend.

Az ig. tanács által javasolt tárgysorozat elfogadása után Elnök ajánlatot tesz a Házzabályok 6. §-nak b) pontja értelmében kiküldendő bizottságok kinevezésére nézve: és pedig

a) az igazg. tanácsi évi jelentés megvizsgálására Gyarmathy Zsigmond eln. alatt, Váró Ferencz, Sándor János.

b) az egyh. ker. közpénztár költségvetésének át-

vizsgálására és előterjesztésére: Somkerek Miklós eln. alatt.

c) a kérvények átvizsgálására és előterjesztésére: Sándor József eln. alatt Molnár Albert, Bihari Sándor és Nagy József.

d) a sérelmi ügyek átvizsgálására és előterjesztésére: Vass Béla gr. eln. alatt, Bodor Géza, Farnos Dezső.

e) az indítványok átvizsg. és előterjesztésére: Apáthy Péter eln. alatt Geréb Márton.

f) a szavazatok beszédésére: Menyhárt András eln. alatt, Pap István, Kovács Dezső.

g) a testvér egyh. ker. közgyűlési jegyzőkönyveinek átvizsgálására és jelentés tételére: *Pokoly József* eln. alatt Péter Károly, Ravasz J.

3. Ig. tan. előterjesztése a Házzsabályok 6. §-nak a) pontja értelmében választandó bizottságokra és lejárt mandatumok folytán megüresedett állások betöltésére nézve és pedig:

a) igazgató tan. ügykezelés megvizsgálására választandó 3 tag

b) az egyh. ker. számadások megvizsgálására választandó 3 tag,

c) az egyh. ker. közpénztár megvizsgálására választandó 3 tag,

d) Szász Gerő aának lemondásával megüresedett conventi tagságra választandó *egy* tag,

e) a b. e. Gyarmathy Miklós aa. elhalálozásával megüresedett igazg. tanácsi állás betöltése iránt.

Mindezek a d. u. 4 órakor megejtendő választás alkalmával töltenek be.

4. Ig. tanácsi előterjesztés:

a) a Gróf Bethlen Gábor és Lészay Ferencz elhunytával megüresedett két egyházkerületi főgondnoki állás betöltése iránt: Az elhunytak érdeme jegyzőkönyvben megörökítettnek és a választások a délután folyamán ejtetnek meg

b) a lemondás folytán megüresedett egyházker. jegyzői állás betöltése iránt; a távozó Szász Gerőnek buzgó működéséért jegyzőkönyvi szavazat fejeztetvén ki, a választás szintén d. u. ejtetik meg.

5. Főtiszt. *Szász Domokos* megtartja nagyhatású püspöki jelentését, melyet általános taps és éljenzés követett. (E jelentést lapunk élén közöljük.)

Elnök d. u. 1 órakor az ülést bezárja.

D. u. 5 órakor.

Elnök: br. *Bánffy Dezső* az ülést megnyitja; a jegyzőkönyv felolvasása másnapra halasztatik.

Következett az ig. tan. évi jelentése, melyet tekintettel arra, hogy ki van nyomatva és a tagoknak megküldetett, a közgyűlés nem kívánt felolvasatni.

A felszólalók közt első volt *Hegedüs Sándor*:

Nem lehet tagadni, hogy az a bámulatos tevékenység, melyet a főtiszt. és méltóságos püspök ur kifejtett, igen nagy mértékű eredményeket mutatott fel e téren is s azt hiszem minden elfogulatlanul ítélő elfogja ismerni, hogy azok az eredmények, melyeket e téren felmutatott, a legtöbbek reményét jóval meghaladták; de kétségtelen az, miszerint ez az egyházkerület pénzügyi erejének és hitelviszonyainak bizonyos mértékű megfeszítésével áll összeköttetésben.

Nem lehet tagadni azt se, hogy a legnagyobb

buzgóság sokszor a realis nehézségek egyes követelményein azért teszi túl magát, hogy a czélt tartja szem előtt és annak megvalósítására törekszik.

De fájdalom, a pénzügyi dolgokban vannak követelmények és vannak nehézségek, melyeket még a legnagyobb buzgóságnak és a legnemesebb czélnak sem szabad szem elől tévesztenie; és különösen az egyházi ügyekben és az egyházkerület érdekei tekintetében nemcsak az tartandó szem előtt, hogy minél nagyobb jövedelem legyen, hogy minél több üdvös intézmény létesíttessék, de egyuttal az is, hogy minél biztosabban legyenek azok a jövedelmek, mert az egyházkerületet nemcsak jövedelmekről kell biztosítani, hanem arról is hogy ezek biztosak és állandók legyenek. (Élénk tetszés.)

Nem tagadom, hogy ez a szempontbizonyos korlátokat szab a pénzügyi akcziák elé, mint más intézményeknél, más alapítványoknál; egyszerűen azért, mert az egyh. ker. feladata, hatásköre és egész természete e tekintetben bizonyos consolidatiót és oly mértékű óvatosságot követel, mely consolidatiót és óvatosságot más világi tényezők nem követelnek.

Én tehát azt hiszem, hogy ebből a szempontból is vizsgálat alá kell venni az egyházkerület pénzügyi helyzetét, de oly módon, hogy abból se a létesített intézmények veszedelme ne álljon elé, se rekrimináció ne keletkezzék; mert méltóziassanak elhinni, ha van veszedelem abban, hogy pénzügyi kockázatnak tesszük ki az egyházkerületet, még nagyobb veszedelem van abban, hogy ha az egyházkerület reputációja, akár az igazgató-tanácsnak, akár a főtiszt. püspök urnak tekintélye csorbát szenved. (Igaz! Helyes!)

Ezeket én szem előtt tartva birálat alá kívánom venni a helyzetet és megkérem a főtiszt. egyh. kerületi közgyűlést, méltóztassék megengedni, hogy ezen tekinteteket egyaránt és egyenlő jogosultsággal ajánljam a főtiszt. egyh. kerület minden tagjának becses figyelmébe. (Halljuk! Halljuk!) Megmondom: miért? Azért mert azok, a kik teljes bizalommal viseltetnek az elnök a püspök öméltósága és az igazgató-tanács iránt, bizonyos feszélyezett helyzetbe jutnak, ha annak vannak kitéve, hogy előadják nézetüket akarattuk, esetleges indítványaik megokolására, ha azt bármily irányban rekriminációra használják fel. Én azt hiszem, nagyon elérkezett annak az ideje, hogy az egyh. kerület békéje e tekintetben helyreállíttassék.

Ennek két lényeges feltétele van. Egyik az, hogy menjünk bele a dolog pénzügyi részébe, hogy objectiv birálatban állapotdjunk meg, hogy ne tekintsünk a multa s ne vonjunk le abból következtetéseket; mert ez elégtételül szolgálhat egyeseknek, de nem szolgál javára ez egyházkerületnek. (Éljenzés és általános helyeslés.) Az egyh. kerületnek minden tagja akkora odaadással van ennek az ügynek az érdekei iránt, különösen a mostani körülmények közt annyira érzi fontosságát annak, hogy a további fejlemények attól el ne legyenek távolítva, a szenvedélyek ki legyenek zárva, hogy kecsegtethetem magamat azzal, hogy birálatomat abból a szempontból fogják fel. (Halljuk! Halljuk! Éljen!)

Megvallom, nagy tiszt. egyh. ker. közgy., hogy én vakmerőséget követek el bizonyos mértékben, hogy már

most fellépek; de én azt hiszem, hogy oda jutottunk, hogy gyorsan kell intézkedni, mindent ki kell zárni legyen bármi személyes sérelem, mely e kérdés elé nehézséget gördít; de más felől talán nem méltóztatnak arroganciának tekinteni, ha én egy bizonyos mértékben megkönnyítettnek tekintem a magam helyzetét; mert én nem vagyok angazsirozva semmi irányban és senki iránt.

Én nem vettem részt semmi eddigi vitában és én nem érzek keserőséget senki iránt s meg lehet győződve ugy a főtiszt. püspök ur, mint a mltsgos. igazgató tanács és egyház ker. közgyűlés, hogy tisztán az igazság érdekében, teljes objectivitással szólok a kérdéshez.

En ennek következtében azt, hogy hogyan jutottunk ebbe a pénzügyi helyzetbe, részletesen fejtegetni nem akarom és kérem a főtiszt. egyh. ker. gy.-t, hogy ezen álláspontomat méltóztassanak ne csak elfogadni, de pártolni is Ennek következtében tehát kiindulási pontom kizárólag a jelenlegi helyzet, és így nem azt veszem szem elé és teszem fejtegetésem tárgyává, hogy mi történt, hanem csak azt, hogy mit kell tenni most és a jövőben.

Azonban, hogy megmondhassam, hogy miként ítélem meg a jelen helyzetet, mégis szükséges megmondani, hogy a pénzek elhelyezése és egyes jövedelemforrások és intézmények biztosítása nem olyan, hogy kellő nyugodtsággal tekinthetnénk a jövő elé. (Ugy van! ugy van!)

Ez származik a legnemesebb intentióból, ez származik a tökéletesen jogosult felhatalmazásból, minek következtében sem a jogosultságot, sem az intentió nemességét kétségbe vonnom nem szabad.

De szívemhez van forrva az egyházkerület ügye és szeretném ezen intézményeket biztosítani.

Én azt hiszem, hogy ha most gyors és radikál-elhatározással azt követeljük, hogy szabályként mondassék ki elvileg, a mi különben minden morális testületnél kimondva van, hogy ennek a testületnek pénzét sem részvényekbe, sem valamely nagyobb kockázattal járó vállalatba elhelyezni nem szabad, akkor szép elvet mondanak ki, de azt azonnal megvalósítani nem lehet; de ki kell mondani, mint czélt: törekedni reá határozottan és világosan; de azonnal megvalósítani nem lehet.

Én a püspök úr ő méltóságának érdekes jelenését végig hallgatva, láttam buzgalmát, igazolását mindannak, mit ezen a téren tett; méltóztassék ő méltósága is megengedni kijelentem, hogy némely elhelyezés oly kockázattal van összekötve, melynek állandóan az egyházkerületet kitenni nem lehet.

Mert akármilyen szép az a biztosító társulat és az a szállítási vállalat, tagadhatatlan, hogy nagy kockázattal van összekötve a vállalat, a mint bizonyítja az előttünk levő jelentés is. Másfelől annyira se ringassuk magunkat csalódásokba, hogy az ilyen részvények a tőzsdén azon mértékben vannak árhullámnak kitéve mint a mily mértékben a vállalat természete kockázattal összefüggésben van, mert nem lehet tagadni, hogy a legszesélyesebb üzletek egyike a biztosítási üzlet.

Nem bírja azt az erőt és consolidatiót, melylyel különösen helyi természetüknél fogva kell bírnia oly papiroknak, melyek egy ilyen erkölcsi testület tulajdonában vannak. De kétségtelen, hogy ezek a papirok, — mert a mi ő méltósága mond, hogy most az összes

európai pénzpiaczokon az árfolyam különbözetek nagy mérvűek, nem tartozik ide, — nagy árhullámnak vannak kitéve.

Vannak árhullámnak, melyek a nagy börze papiroknál történnek és vannak, a melyek a kis lokális papiroknál fordulnak elő. A kis papirok árhullámzása sokkal veszélyesebb, mert nem dolgoznak nagy számokkal, mért nincs meg a consolidatio első követelménye, hogy t. i. az egyes emberek szeszélyétől függetlenek legyenek.

Én tehát azt tartom, hogy a pénzügyi kibontakozásnak első követelménye, hogy ezen papirokon tul kell adni, másfelől azt hiszem, hogy a központi pénztár iránt elvállalt 5 százalékos tartozás állandóan fenn nem tartható. Meggyőződés szerint, olyan obligot elvállalni nem lehet, melynek biztosítását természetes jövedelmezés után kielégíteni nem lehet, elismerem, hogy ennek elintézése egy későbbi feladat, de azzal előre meg kell barátkozni, hogy ezt állandóan fenntartani nem lehet.

A harmadik követelmény az, hogy azok az intézmények, melyek nemes intencióból és buzgalomból származnak, de melyeknek jövedelmi alapja nincs egészen biztosítva, csak akkor és úgy léptethetők életbe, ha már biztosított jövedelmekre számíthatnak.

Ezek mind olyan nézőpontok, melyek szem előtt tartandók azért, hogy a pénzügyi politika szilárd alapokon mozoghasson és a kibontakozás lehetővé tétessék.

De kétségtelen, hogy ezt nem lehet se praecedalni sem semmiféle mellékczeleloknak hizelegve tul tenni. Ehhez a legnagyobb óvatosságra és objectivitásra van szükség; ez olyan kérdés, mely nem engedi meg, hogy visszamarkoljunk a multba, mert minden visszatekintés, minden recriminatio csak rontja a kibontakozás lehetőségét és hitelét.

Mert ne feledjük, hogy itt a jogi felelősség át van háritva az egyh. kerületre is, és a kik ellenkező nézet lennének is, azokhoz is intézhetem azt a kérésit, hogy az ügy érdekében ezt a részét a dolgoknak kerülni méltóztassanak. Az ilyen dolgokban különösen azért, mert a háttérben oly emberekkel fogunk szembe állani, kikkel szemben a legnagyobb óvatosságra, sőt kimondom, fufangra van szükség, kérem méltóztassanak a multtal szakítani és az adott helyzetet felfogni ugy, a mint van. A nélkül, hogy akár tekintélye, akár reputatioja az egyh. kerületnek vagy püspöknek érintve legyen és kockázatnak legyenek kitéve a létesített intézmények, lehet és kell ezeknek életbeléptetése tekintetében más jövedelmezési kombinációkat tekintetbe venni. Én ezen a nézetem vagyok

De ez igen alapos és beható tanulmány és vizsgálat feladata kell hogy legyen. Ennek következtében, a nélkül, hogy további fejtegetésekbe bocsátkoznám, ha oly szerencsés lettem volna, hogy megértették önök a főbb pontokat, ebben az esetben bátor lennék egy indítványt (Halljuk! Halljuk!) tenni és ajánlani, melynek az a czélja, hogy az igazg. tanács útasíttassék egy pénzügyi programnak a kibontakozás és consolidatio szempontjából való készítésére. De minthogy ezt igen behatóan és szakszerűen kell megbírálni, szükségesnek tartanám, hogy egy 5—7 tagu bizottság bizassék meg, mely a pénzügyi programot fölülbírálja és az egyház

kerület legközelebbi rendes közgyűlésének referáljon (Élénk helyeslés.)

Azt hiszem, hogy talán használtam három olyan szót, melyet meg kell világosítani. (Halljuk! Halljuk!)

Először meg kell okolnom azt, hogy most is első sorban azt akarom, hogy ne legyen mellőzve az illetékes forum. De másfelől az igazg. tanács se veheti rossz neven, hogy a multak után a közgyűlés ne legyen abban a kényszerhelyzetben, hogy a tervezetet elfogadja vagy elvesse, hanem ez menjen át egy retorán, egy szakbizottság vizsgálása alapján; és pedig előre kijelentem, hogy én azt a bizottságot tejhatalommal akarnám felruházni, hogy kiterjessze feladatát a kibontakozás operatiójára, megindítsa e tekintetben a kitűzött cél irányában az előmunkálatokat és megállapított alapokon hozzáfogjon a munkához.

Azt hiszem tehát, hogy itt már érintettem azt is, hogy azoknak is elég lesz téve, a kik a jelenlegi helyzetet minden részletében fentartani kívánják; és ha e tekintetben semmit eltakarni, elhallgatni nem fognak és ha megnyugtató felvilágosítással fognak a közgyűlés elé járulni, ezt a kritika is jó néven veszi.

A harmadik szó az, hogy én nemcsak egyszerű vizsgálatot és pénzügyi tervet kívánok, hanem hogy egyuttal elérjük azt a célt is, a melyet ebben a szóban fejeztem ki »*consolidatio*« — és ez alatt azt a végső célt értem, melyhez egy pár év múlva jutunk el, miszerint tisztázva legyen minden alapnak viszonya és pénzügyi helyzete, de annak jövedelmezősége is consolidált legyen. Azt tudom, hogy a pénzügy terén teljesen kizárni a kockázatot nem lehet, de azt hiszem, méltóztatnak megérteni a különbséget, ugy a papírok természete, mint az alapok jövedelmezése, konsolidatiója és kockázata közt. Ezekben foglaltam össze indítványomat, méltóztatnék azt objectiv birálat és elfogadás tárgyává tenni. (Éljenezés taps.)

Az indítvány így szól:

Az egyházkerületi közgyűlés utasítja az igazgató tanácsot, hogy az adott helyzetre tekintettel, mielőbb készítsen javaslatot aziránt, hogy az egyházkerületi közpénztár milyen pénzügyi program szerint lehet képes jövőre megfelelni az egyes egyházak, iskolák és egyéb intézményeivel szemben elvállalt kötelezettségeknek, — és e célból mily módon consolidálja az alapokat és azok jövedelmezőségét; mily elhelyezés által biztosíthatja az egyházkerületet minden lehető kockázat ellenében; — és ezt a munkálatot, az arra vonatkozó összes adatokkal együtt, oly időben terjessze egy, a jelen közgyűlésben választhatandó 7 tagu bizottság elé, hogy ez a bizottság a javaslatot elbíralva, azt saját véleményes jelentésével a közelebbi rendes közgyűlés elé beterjessze.

Bartha Miklós: Nmts. elnök úr, főtiszt. egyhker. közgyűlés! Azzal hízelvek, nem magamnak, hanem annak a világos előadásnak, melyet az imént volt szerencsénk végig hallgatni, hogy annak minden pontját úgy formailag, mint tartalmilag egyaránt megértettük. Örömmel adok kifejezést, hogy az előttem szólott igen tisztelt barátom indítványa után ebben a teremben taps és éljenezés hangzott fel. Ő azt mondja, hogy eddig egyházkerületünk belső viszonyait nem kísérté figye-

lemmel úgy mint mi; előadásából nem átszott meg az. Azt mondta ő el, csakhogy sokkal szakszerűbben, világosabban és sokkal tárgyilagosabban, a mit mi egy néhány év, immár másfél évtized óta minden gyűlés alkalmával hangoztattunk. És hogyha jelen lett volna a mi gyűléseinken, akkor az objectivitást nem emelte volna ki oly élesen, mint ez úttal; mert tudta volna, hogy a mi részünk, kik mindig abban a véleményben voltunk, hogy különbséget kell tenni az értékek közt, hogy vannak hullámzó- és definitív természetű értékek, hogy az egyik nagyobb kockázattal jár, mint a másik, mindig a kisebbségben maradás és a leszavazás volt. Nem mondtuk, hogy a kockázat rossz intentióju, de hogy nem illik az egyház belső és erkölcsi szervezetéhez az, hogy kockázattal járó vállalatokba, bürze manőverekbe elegyedjék, azt mi mindig vitattuk, de fájdalom! tapsot nem arattunk (Úgy van, úgy van.) Engedjék meg, hogy én igaz és teljes örömmel fejezzem ki a hangulat ezen megváltozása iránt és örömmel fejezzem ki az iránt is, hogy Hegedüs Sándor ig. tiszt. barátom (Halljuk! halljuk!) alig választatott meg, már is nagy sikert aratott. (Éljen, Helyes!) Én megfogadom Hegedüs Sándornak tanácsait, de nem fogadhatom el azt az elméletét, hogy a multba ne tekintünk, a mi nem azt teszi. hogy én fel akarom emelni a leplet, a mely egyházi életünket takarja, csak azt nem fogadhatom el, hogy a kibontakozás csak akkor lehetséges, ha a multat nem vizsgáljuk. Ellenkezőleg, azt tapasztaltam, hogy az élet minden ágazataiból, bonyodalmaiból csak akkor lehet kibontakozni helyesen, ha az ember magát a multat s mindazon viszonyokat és körülményeket, melyek a jelent létre hozták, tüzetesen megvizsgálja és okulást merit belőle. Ez az academicus felfogás. Gondolom, hogy ő a mikor kívánta, hogy a multba ne tekintünk, nem abból a szempontból kívánta, mintha nem kellene ismerni a multat, hanem azért, hogy az egyh. békét minél könnyebben elérhessük. A Hegedüs S. ig. tiszt. barátom által ajánlatba hozott indítványt igen csekély módosítással szives örömmel fogadom el. A módosításom abban áll, hogy ne a legközelebbi rendes közgyűlésen tegye meg az illető bizottság jelentését, hanem egy e célra, nem hosszú idő múlva, rövid terminus után, pl. hat hónap múlva összehívott rendkívüli közgyűlés foglalkozzék ezzel a kérdéssel. Nem hiszem, hogy az én ig. tisztelt barátom ebbe az indítványba bele ne menjen, mert láthatja, hogy egy rendes közgyűlésen a tárgysorozat oly nagy, hogy egy ily kényes, bonyolódott, nagy megfontolást és objectivitást igénylő ügyet nem volna idő oly mértékben tárgyalatni, a mint az megérdemelné. Egy rendkívüli közgyűlés, melynek más tárgya nincs, ezt megteheti, kérem kegyeskedjék beleegyezni indítványomba, hogy *hat* v. 7 hónap múlva hívassék össze e célból rendkívüli közgyűlés. És még csak egy szót; azon rendkívüli gyöngéd figyelem, melyet H. S. beszédének egész folyamán tapasztaltam, arra indította őt, hogy azt javasolja, hogy az igazg. tanács utasíttassék a javaslat megtételére és ez a javaslat adassék át egy kiküldendő bizottságnak véleményezés végett. A Hegedüs S. ig. t. bar. éles esztét kikerülte egy kis ellenmondás, hiszen ha mi teljes gyöngédséggel akarunk lenni az ig. tanács iránt és tel-

jes bizalommal viseltetni az ig. tanács működése iránt, akkor arra a bizottságra szükség nincs és a ki szükségét látja egy ilyen bizottság kiküldésének, és azt, hogy ez a bizottság az ig. tanács munkálatait felülvizsgálja, az a dolog érdemére nézve az ig. tanács iránt igen nagy bizalmat el nem árul, mivel eddig az ig. tanács kezén ment keresztül és felhatalmazásával történt minden pénzügyi művelet, még azok is, melyeket H. S. igen tiszt. barátom koczázottaknak jelentett ki; már pedig, ugy hiszem, e tekintetben nála illetékesebb nincs és örökre fogjuk sajnálni, hogy nincs stenographus (de van!), a ki azokat az arany igazságokat, melyeket ő tanácskép elmondott, szóról-szóra lejegyezte volna, hogy azokat mindig szem előtt tartva, követhessük is. Tudjuk mindnyájan s ő is jól tudja, hogy ezeket a pénzügyi műveleteket is az ig. tan. felhatalmazása alapján hajtották végre. Már most, hogy az igazgató-tanács nem jön-e összeütközésbe azzal a bizottsággal, mely felül fogja munkálkodását bírálni, azt nem tudjuk, de sajnos! azt tudjuk, hogy hasonló formájú hatáskörrel ez előtt két évvel szintén küldöttünk ki egy bizottságot; ott hiányzott a szakértelem, melyet Hegedüs S. ide hozott, de a jó indulat megvolt s azt hittük, hogy ráléptünk az egyh. élet békéjének útjára és ki fogunk bontakozni a bonyodalomból. Kineveztetett nagy egyetértéssel egy bizottság; nem akarom ennek az ügynek a részleteit felsorolni, hogy az a bizottság hogy nem jutott az actákhoz, hogy még gyűlést sem tudott tartani, (zaj) — csak még egy piczi figyelmet kérek — mikor a bizottság feltárta a maga legjobb belátása szerint a helyzetet (Halljuk, Halljuk) és jelentést tett, annak tette ki magát, hogy az egyh. ker. hivatalos lapja a »Prot. Egyh. L.« mint gyanúsítókat, rágalmazókat vádolta és azok, a kik hivatalos eljárást végeztek, most abban a helyzetben vannak, hogy a közgyűlés hivatalos lapja ellen sajtópert kellett indítsanak. (Ugy van. Ugy van.) Tehát nem lévén a hatáskör az indítványban praecisítással körülírva, nagyon félek, hogy igazg. tanács és a bizottság közt összeütközések fognak támadni, de ha azt hiszi H. S. ig. tiszt. barátom, hogy más napra virradtunk, megnyugszom és nem teszek kifogást, csak azt kívánom, hogy határozza el a közgyűlés, hogy a bizottság egy rendkívüli közgyűlés előtt tegye meg jelentését.

Zeyk Dániel teljes egészében hozzájárul Hegedüs S. indítványához s ő sem lát a kiküldendő bizottság és az igazg. tanács közt felmerülhető hatásköri összeütközést, de elfogadja Bartha Miklóssal szemben az indítvány ama másik részét is, hogy egy rendes közgyűlésen tegye meg a kiküldendő bizottság a jelentését, mert egy ily fontos ügyet egy pár hónap alatt nem lehet kellő alaposággal elintézni s azért is, mert az a rendkívüli közgyűlés, mely csupán e czélból hivatnék egybe, nem lenne képes az ügyet oly obiectivitással tárgyalni, mint egy rendes közgyűlés, továbbá azért sem fogadhatja el Bartha M. érvelését, mely szerint egy rendes közgyűlésnek amúgy is nagy a tárgysorozata, mert a kerületi közgyűlések nincsenek időhöz kötve, hanem tarthatnak akárhány napig. Nagyon óhajtaná, hogy Bartha M. vonja vissza indítványát, azért, hogy legyen a közgyűlésnek ide vonatkozó határozata *egyhangú*. (Általános helyeslés és éljenzés).

Szász Domokos: Nagyméltóságú elnök úr, fő-tiszt. egyházker. közgy! Nem azért állottam fel, hogy H. S. igen kedves barátom indítványa ellen szóljak; ha jónak látja a fő-tiszt. egyházker. közgy., méltóztassék elfogadni. Csak azt vagyok bátor mondani s a következő is igazolni fogja, a mit most mondok, (halljuk, halljuk!) hogy ennek a bizottság kiküldésének semmi positiv eredménye nem lesz. Mért nem lesz? mert nem lehet; miért nem lehet: azért, hogy az egyházkerület központilag kezelt összes vagyona, a mint a jelentésből méltóztattak hallani, egy harmad részben be van fektetve jelzálogkölcsonbe; ezen mitsem lehet változtatni. Erre az egyházkerület jogot adott, s nem is hiszem, hogy az egyházker. érdekében állana ezen változtatni. Egyharmad része a központilag kezelt vagyonnak be van fektetve ingatlanokba, budapesti házakba, kolozsvári épületekbe s egyéb jószágokba. Ezen sem lehet változtatni, de nincs is miért.

Hiszen bátor voltam rámutatni, hogy ezeknek, főkép a budapesti házaknak jövedelme hozza az egyh. kerületet abba a helyzetbe, hogy azon széleskörű és nagy fontosságú kötelezettségeknek, melyeknek obligóját magára vállalta, eleget tehessen. Alig hiszem tehát, hogy a kiküldendő bizottság az egyházkerületi közgyűlésnek ezen ily értelemben hozott határozata folytán történt befektetésen valami lényeges módosítást tehetne. Egyharmadrésze a közp. kezelt vagyonnak az értékpapirokba van befektetve, évekkal ezelőtt az egyh. ker. közgyűlés által hozott határozat folytán és az igazg. tanács köteletségének ismerte, minthogy kötelessége is volt évről-évre ez általa megvett értékpapirok vételáráról és beszerzési módjáról referálni s egyes megvett értékpapirok eladásáról a legrészletesebb elszámolásokat béterjeszteni. Az értékpapirok vásárlása, eladása nem a püspök által történt, a mint itt hallottam, hanem mindig az igazgató tanácsnak beható tárgyalás folytán hozott határozata alapján, melyet a ker. közgy. is elfogadott. (Zaj és mozgás)

Elnök: Méltóztassanak csenben lenni s a szóno-
kot ne zavarni.

Sz. D. Az igazgató tanács köteletségének tartotta évről-évre az eladásnak és vételnek árából befolyt összegekről jelentést tenni. Ezeket a kerületi közgyűlés, — méltóztassanak utána nézni a kerületi közgyűlés jegyzőkönyvében — az igazgató tanács jelentéseit mindig jóváhagyólag tudomásul vette, sőt az azokhoz csatolt előterjesztéseket is mind elfogadta. Tehát a püspököt és az igazgató tanácsot, mely lelkiismeretes hűséggel és beható tárgyalás által tett vásárlásokat és ezen decisiókról az egyházker. legfőbb testületét az egyházker. közgyűlést esetről-esetre értesítette s az egyházker. közgyűlés ezen értesítéseket mindig jóváhagyólag tudomásul vette, most évek multán egy pár hirlapi cikk megtámadja s ezen pár cikk megmozdulása után az egyházkerületi közgyűlést nagy ijedelem fogja fel, s ezen ijedelem hatása alatt indítványozza, hogy egy bizottság küldessék ki a tényállás megvizsgálására.

Cselekedjék a fő-tiszt. egyházker. közgy. bölcs belátása szerint, de előre jelzem, hogy egyházkerületünk birto-

kába jutott értékpapírokra nézve is, akár egy rendkívüli közgyűlés ül össze, akár rendes közgyűlés teszi tanácskozás tárgyává, nincs kilátás arra az európai constella-tiók folytán, hogy változás történhessen. Ha vannak egyes testületeinknek egyh. községeinknek nagyjaitól értékpapírai, egy sincs abban a helyzetben s nin kilátás arra, hogy ezeken egy pár hónap alatt csak úgy tud lehessen adni.

Ha vannak Bartha Miklós urnak értékpapírai (Bartha M.: Fájdalom, csak Fonciereféle; derűtlenség) tisztában lehet azzal, hogy a depressió általános jellegű és minden értékpapírnak az ára lenyomott. Alig hiszem, hogy az egyhker. közgy. azt határozza, hogy az értékpapírok veszteséggel adassanak el.

Sz. D. Méltóztassanak megengedni, hogy válaszoljak; kimegy az a bizottság, nem lesz semmi pozitív eredmény, mert sem a budapesti házakat darabokra nem szedhetjük, sem az értékpapírokat s jószágokat el nem adhatjuk. Nem értem, mit akar az egyhker. közgyűlés?

Bartha M. ur ismét felemlítette, hogy nem kell kockázatos bürzejátékot űzni. Kérem alásson kockázatos bürzejátékról szó sem volt.

Értékpapírok tényleg vétettek és ha a körülmények úgy hozták magukkal, eladattak és az erről tett elszámolások a közgyűlésjövahagyását mindig megnyerték; hiszen az egyházkerületnek ebből többlet is maradt. Talán a többlet meggyalázta az egyházkerületet? Vagy kisebbitésére szolgált annak, hogy oly pénzügyi műveleteket hajtott végre, melyből templomot, iskolát állított, szegény papokat dotált, felállított új és új intézményeket: ez meggyalázása az egyházkerületnek, az anyaszentegyháznak? Ez kockázatos játék? Nem, ez szomorú és természetes folyománya annak, hogy szegények és erőtlének vagyunk. Kiküldhetjük a bizottságot, de anyagi erő nélkül nem haladhatunk előre és az ellenfelek óriási áramlatában meg nem állhatunk. Én részemről a bizottság kiküldését pozitív sikerre vezetőnek nem tartom, nem szólok ellene, méltóztassanak elfogadni, de megjegyzem, hogy ha az ig.-tanács megkerülésével, úgy a mint Bartha M. képviselő ur indítványozta, küldetik ki a bizottság, nemcsak az ig.-tan. elleni bizalmatlanság pregnans kifejezése (ugy van, ugy van), hanem egyszersmind egyházi alkotmányunk alapjában való megtámadása. (Ugy van, ugy van!) Tessék elolvasni a törvényt és abból látni fogja, hogy a közgyűlésnek az egyházker. érdekeit illetőleg előkészítő organuma az ig.-tan. alkotmányunk értelmében, s minden ügy, a mi bejön az egyházkerülethez, az ig.-tan. retortáján megy keresztül és az ig.-tan. jelentése alapján terjesztetik az egyházker. elé. Eszembe jut, a mit ezelőtt néhány évvel egy budapesti elsőrangú pénzügyi vezérigazgatója nekem mondott; azt mondotta, hogy a püspök úr sok jó dologgal foglalkozik, de nem igen fog akadni, a ki azt a püspök úrnak megköszönje, s ha valami nem sikerül, a püspököt még Kolozsvárt meg fogják kövezni. Én erre is készen vagyok, készen voltam már akkor is, a mikor arra az elhatározásra jöttem, hogy az egyházkerület pénzét értékpapírokba fektessem. (Zaj, elnök cseppet.) De ez engem nem alterál, mert tiszta tudatában vagyok annak, hogy azt, a mit tettem, mind az anyaszentegyház érdekében tet-

tem és hogyha egy bizottság felettem ítéletet mond, abban is megnyugszom, mert más jobb jövőre tekintek, és tudom, hogy elfog jönni az az idő, mikor az a bigott ítélet megváltozik s a mikor ezt mindenki be fogja látni. Csak ennyit akartam mondani Hegedüs S. igen kedves barátom indítványára. (Zaj, éljenzés, taps.)

Gyarmathy Zsigmond: Teljes egészében elfogadja a Hegedüs Sándor indítványát, mert ő is azt véli, hogy nem kell recriminálni s a múltba turkálni (B. M. a »turkálás« nincs benne), mert az csak növeli az aggodalmat s a keserűséget, melyek nem hírlapi cikkek folytán keletkeztek, hanem azért, mert valóban veszedelmes az egyházkerület pénzügyi állapota s azt véli, hogy Hegedüs S. indítványa folytán kiküldendő bizottság sanalhatná az állapotokat, a nélkül, hogy meg-hurczolná akár a testületet, akár egyeseket.

Bartha Miklós a rendkívüli közgyűlésre vonatkozó indítványát visszavonja, Zeyk D. kérése folytán.

Molnár Albert személyes kérdésben kér szót kifogásolja Bartha Miklós állítását, mintha az »Erdélyi Prot. Lap« a Bartha M által említett bizottságot rágalommal vádolta volna. Az »Erd. Prot. Lap« szólott ugyan az illető bizottság jelentéséről s a jelentést célzatosan mondta. A »célzatos« kifejezés azonban a bizottsági jelentésnek formai oldalát illeti s így a jelentésben rejlő színezésre, hangsúlyozásra, szóval: a jelentés stilisztikai gyarlóságaira, vagy, ha úgy tetszik, előnyeire vonatkozik. A menyinyiben pedig a cikk végén szó van egyházkerületünk vezérembereinek meg-rágalmazásáról: ennek a kifejezésnek nincs semmi konkrét vonatkozása a szóban forgó bizottsági jelentésre, mert e kifejezés bizonyos gazátlan hírléleseknek általánosságban szól, melyek tényleg léteztek s melyek főként püspökünk ellen irányultak. Lapunk e hírlélesek az illető bizottsággal összeköttetésbe nem hozta s a félreértés minden sajtópör nélkül is kiküszíthető.

Bartha Miklós személyes kérdésben szólalva fel, rossz néven veszi, hogy M. A tanár úr oly szót adott szájába, melyet ő használni nem szokott. M. A. tanár úr beszédére azt jegyzi meg, hogy itt iskolai gyakorlatot tartott arról, hogy miképp fogja megvédeni magát a sajtópör alkalmával.

Molnár Albert azt mondja, hogy semmi oly kifejezést nem adott B. M. szájába, melylyel azt a heves kirohanást provokálta volna; s az iskolai gyakorlatokra nézve megjegyzi, hogy az iskolai gyakorlatok nem kicsinylendők s azokat buzgón ajánlja másoknak is. (Bartha M.: Hiába! tudatlanok vagyunk; derűtlenség.)

Hegedüs Sándor: Két félreértést akar az indítványáról elhárítani. Bartha M. felszólalására megjegyzi, hogy nem úgy értette azt, hogy a multa ne tekintsünk, mint B. M. magyarázta; hanem ő is úgy értette, hogy a multat kell vizsgálni, csak hogy az objectivitas szem előtt tartásával. A másik felvilágosítással a püspök úr ő méltóságának tartozik, s kijelenti, hogy a biztos jövedelmeket érintetlenül hagyva, csak a nem consolidált alapokat lesz hivatva a bizottság rendezni. S azt is megjegyzi, hogy ezen bizottság kiküldésével a püspök úr tekintélye semmi csorbát nem szenved. Kéri a közgyűlést, hogy indítványát egyhangulag emelje határozattá, mert ennek nagy sulya lessz ugy erkölcsi, mint anyagi tekintetben. (Taps és éljenzés.)

A közgyűlés nagy egyhangúsággal fogadta el Hegedüs S. indítványát s az elnök megteszi javaslatát a kiküldendő bizottság tagjaira nézve, kiket a közgyűlés egyhangulag elfogad. A bizottság áll: Simó Lajos, főgondnok elnök, dr. Bartók György, Geréb Márton, dr. Gidófalvy István, Hegedüs Sándor, dr. Sárkány Lajos és Zeyk Dániel bizottsági tagokból.

c) Ezután következett az ig.-tanács előterjesztése a megüresedett gondnoki állások választás útján leendő betöltésének elrendelése iránt; elnök a választás megajtását a következő napra, d. e. 9—11-ig tűzi ki.

A gyűlés folyamán elintézték a következő ügyek:

d) A görgényi egyházmegye kántortanítóinak az egyházmegyei tanácsban egy tag által leendő képviselése iránt; az ig.-tanács javaslata elfogadtatik.

e) a gyulafehérvári egyházmegye tanácsának a

a papi fiúk neveltetésének olcsóbbá tétele iránti kérelme tárgyában az igazg.-tanács javaslata elfogadtatik.

f) Somody István és társai, kolozsvári egyháztalálkozóknak a kolozsvári 4-ik papi állomás betöltése körül állítólag elkövetett szabálytalanságok miatt beadott sérelmi panasza tárgyában; kiadatott a sérelmi bizottságnak.

g) A kolozs-kalotai egyházmegye tanácsának az interkaláris papi jövedelem mikénti felhasználása és az Utasítás 201. §-ának hatályon kívül helyezése iránt tett indítványa tárgyában; elfogadtatik.

h) Somody István egyházkerületi képviselő aának indítványa az Utasítás egyházkerületi közigazgatási bírósági szervezetére vonatkozó részének módosítása tárgyában; elfogadtatik.

(Folytatása következik.)

TÁRCZA.

Megfigyelések és benyomások.

— Az imént lefolyt kerületi közgyűlés alkalmából. —

Ünnepszamba megy nekem mindig, valahányszor az egyházkerületi közgyűlésen megjelenhetek. Talán azért, mert ritkán jut szerencsémbe az ilyen alkalom, vagy tán azért, mert ilyenkor a régi jó barátokkal és ismerősökkel való találkozás kedves ifjúkori emlékeket kelt föl lelkemben, mindegy, akár miért, elég az hozzá, hogy mindig ünnepszamba megy nekem, valahányszor az egyházkerületi közgyűléseken megjelenhetek.

Az idén különösen kijutott ebből az ünneplésből mindazoknak, a kik Kolozsvárt szoktak járni.

Mert kezdtük az ünneplést a kedves és lélekemelő pünkössti napokkal, folytattuk a »Magy. Prot. Társaság« közgyűlésén való részvétellel s végeztük a kerületi közgyűlés 4 napig tartó idegfeszítő izgalmával, mignem végre 9 napi távollét után visszatérhettünk oda, a honnan kiindultunk: a csendes családi tűzhegyünk meleg kebelére.

Itt aztán elmélkedhetünk a megtörtént dolgok felől és el-eltűnődhetünk a lefolyt napok eseményei felett...

*

Nagy előzményeknek nagy következményeik szoktak lenni úgy a természeti, mint az erkölcsi világban. A mi kerületi közgyűléseinknek is nagy előzményei voltak.

Az összes ellenzéki lapok vetélkedtek abban, hogy egyházkerületünk és püspökünk nevének meghurczolásával fölkeltsék az érdeklődést kerületi közgyűlésünk iránt. Volt is ott annyi érdeklődő, kíváncsi és hivatalos ember egy csomóban, hogy soha annyit egyházi gyűlésen még nem láttam. A theologiai fakultás fényes és tágas közgyűlési terme annyira megtelt, hogy ember-ember hátán szorongott, s mindjárt, a közgyűlés megkezdése után 1 órával, olyan fullasztó lett a hőség, hogy alig lehetett kiállani.

A közgyűlési tagok sorában lehetett látni *nevezetes* embereket, kik politikai és társadalmi téren is jelentékeny szerepet visznek. Voltak ott országgyűlési

képviselők, valóságos belső titkos tanácsosok, érdemes és kiérdemesült főispánok, nagyon sok mágnás és dzsentrí, még sokkal több lelkész és tanár, a kik mindnyájan feszült várakozásokkal tekintettek a bekövetkező események elé.

Ott ült a terem egyik előkelő részében *Szász Károly* dunamelléki püspök, a ki bizonyára azért jött le e közgyűlésre Budapestről, hogy öcscsének, a nagy püspöknek örökös küzdelmeiben, legalább néhány napon át, segítségére legyen. Különben a kedves megjelenésű, mozgékony öreg úr egyházkerületi képviselőnk, a kit kötelességteljesítésének élénk tudata is hozhatott ide. Volt már ő nálunk máskor is s adja az Isten, hogy még jöjjön többször is.

Ott volt a közgyűlésen *Bánffy Dezső* br. miniszterelnök is, a ki az elnöki tisztet végezte. Ez a délczag tartású, merész tekintetű, a helyzetnek minden körülmények között a magaslatán álló, igazi magyar főúr: örömmel mondhatom, hogy úgy néz ki most is, mint ezelőtt 12 esztendővel, a mikor először láttam; pedig 12 esztendő leforgása alatt sok esemény viharzott át, mint a közélet emberének, az ő feje felett különösen a 3 legutóbbi év országos gondjai őt is rokkatag alakká változtathatta volna, ha már kora ifjúságától fogva nem szoktatta volna magát az idők viharához, s nem élt volna mindig erőfeszítő küzdelmek és nyugtalanító gondok között.

Azonban a közgyűlés legérdekesebb alakja *Szász Domokos* püspök volt, kinek egész megjelenésén a nagyság arányait lehet észrevenni és megállapítani. Vállai olyanok, mint *Atlasznak*, kiről a görög hitregék azt tartják, hogy az ő vállain nyugszik az égbolt. A Szász Domokos püspök vállai is, tán éppen azért nőttek és keményedtek annyira meg, mert 13 év óta ő tartja vállain az egész erdélyi ev. ref. egyház kerületet.

De ez az ember, nemcsak testének arányaiban mutatja a nagyságot, hanem *lelki tehetségeiben* is. Villámgyors felfogása, gondolatainak mélysége és gazdagsága, kiváló szónoki képessége, merész elhatározása akaraterejének szívóssága, hatalmas tervező-képessége és a kivitelben egy perczig sem lankadása mind csak azt mutatják, hogy ő valóban vezérségre teremt.

S csodálatos dolog, hogy mentől inkább támadták, ostromolták és szorongatták, a kerületi közgyűlés-

sen, ezt a *nagy* embert, nekem annál nagyobbak és érdekesebbnek tűnt fel mindig, mert mindannyiszor mint a magasba szállni akaró saskeselyű, ki-ki kellett hogy bontsa lelkének szárnyait.

Sokszor úgy jött nekem, hogy oda kiáltsak a támadóknak De miután nem vagyok közgyűlési tag s a Bartha Miklós szájától is félttem, ki még a *Hegedüs Sándor* országgyűlési képviselő és a *Deák Albert dr.* egyházkerületi ügyvéd nevét is kitöröltette a közgyűlési tagok névsorából: mint a báró Demanx kürtjében, mindannyiszor belém fagyott a hang. Hanem ez tán még szerencse, mert különben most, az enyhébb klíma alatt, meleg tűzhelyem körül, nem volna a mi belőlem kiengedjen s a mivel Önt, t. Szerkesztő úr a jelen alkalomból megörvendeztethessem.

Azónban a mennyire láttam, halottam és bámultam Szász Domokos püspököt: éppen annyira nem láttam, nem hallottam és nem bámulhattam az *Igazgató tanácsot*.

Én úgy képzeltem el előre magamnak, hogy mint az országgyűlésen a miniszterelnök körül a többi miniszterek, vagy más testületekben az elnök körül a választmányi tagok, vagy a falusbíró körül a községi képviselők: úgy ülnek itt is a püspök körül az igazgató tanácsosok. De bizony, ott a püspök körül egyetlenegy igazgató tanácsos sem vala látható.

— Hol vannak az igazgató tanácsosok? — kérdém, az egyik közelemben ülő esperes urat.

— Hát az egyik itt, a másik ott, de a legtöbb nincs sehol, — felelte — mert a kik ott a zöld asztal körül ülnek, csak a közgyűlési jegyzők és az igazgató tanácsai hivatalnokok. De közüllök egyik sem igazgatótanácsos.

Gondoltam aztán, hogy hátha később kedvezőbb lesz a kilátás, mikor a közgyűlés jobban beleereszkedik az ügyek tárgyalásába. Sőt gondoltam azt is, hogy később nem csak látni, hanem hallani is fogom őket.

De embernek fia, ne gondolj nagyot és merészet!

Az erd. ev. ref. egyházkerület igazgató tanácsának a tagjai, — úgy látszik — azt az elvet vallják, hogy a »*hallgatás arany*«, a mi igaz is akkor, a mikor a beszédre nincs szükség, de a mikor azt látjuk, hogy igen sokszor még a leglényegtelenebb és a legkicsinyebb dolgokban is, Szász Domokos a püspök kellett hogy felszólaljon s ő kellett hogy minduntalan latba vesse tekintélyét: akkor azt mondjuk: hadd folyjon hát az a szó az ajkáról, ha a *beszélés ezüst is*, mert a helyes harczfolytatásnak nem az a módja, hogy mindjárt az *öreg ágyuval* hozakodjunk elé, hanem hogy a mig birják: az apró és a gyorstüzelési *puskák* szórják a golyókat az ellenség felé. Hiszen utoljára is, ugy a malomkerék, mint a pénz, annál inkább vásik, minél többet forog: nem tanácsos tehát, éppen minden terhet, egyetlen embernek a vállán felejtetni.

De hagyjuk ezt

Szegény *pénzügyi program*, szegény *konszolidáció*! Jobb lett volna talán, ha te is mindörökre az ismeretlenség homályában maradtál volna, mert olyan kérdéseket szorítottál le a napirendről, vagy legalább is íteltetél a rövidlátók által halasztásra, mint a *Szeretetház megújításának* és az *egyházkerületi hitelbank megalapításának* égető kérdése, pe-

dig mindnyájunk előtt tudva van, hogy feladataink napról-napra sokasodnak, a lelkészek száma meg napról-napra csökken s így, ha nem akarjuk a bajokat a nyakunkra növeszteni, ezeknek a kérdéseknek a megoldása szempontjából is, jó lett volna legalább egy esztendő t megnyerni.

Ki tudja azonban, hogy vajjon egy esztendő mulva is, mi lesz? Vajjon elkészül-e munkájával a konszolidáló hetes bizottság és meglesz-e a híres pénzügyi program? Vajjon nem fáradnak-e el addig az erőfeszítő küzdelemben a hatalmas karok és nem csügged-e el a folytonos vívódás között az alkotó lélek?

(Vége következik.)

Különfélék rovata.

Az Orsz. Ref. Egyházi Közalap-Végrehajtó-Bizottsága f. hó 8-án Budapesten tartott ülésében állapította meg azokat az általános elveket és részletes utasításokat, a melyek szerint a lelkészi fizetéseknek a 600, illetőleg a 800 frtig leendő kiegészítésére az új összeírások eszközöltetni fognak. Az összeírásra szükséges kimutatási ívek hivatalból fognak az esperesek által megküldetni mindazon egyházakba, a melyeknek lelkészi díjlevele az 1894 iki jelentő-ívek szerint 800 frton alul van, de e mellett az esperesi hivataloktól kérhetnek ily összeíró ívet mindazok a lelkészek, a kiknek 1898. jan. 1-én érvényben volt díjlevele a törvényben megengedett leszámítandók leszámításával a 800 frton alulinak mutatkozik. A kimutatásokat július folyamán el kell készíteni s azokat az igazoló okmányokkal fel kell szerelni s augusztus folyamán szállanak majd ki vagy az esperesek, vagy az általuk megbizottak az adatok megvizsgálására és igazolására. A hitelesített kimutatások szeptember második felében aztán *Kenessey Béla* közalapi előadóhoz lesznek küldendőek. A munkálatokkal mindenesetre sietni kell, hogy azok kellő időben felterjesztetvén a vallás- és közoktatásügyi kormányhoz, már 1899. január 1-én a fizetések kiegészítése megkezdhető legyen. Az összeírásra szükséges ívek még e hó folytán szétküldetnek. A közalap-bizottsági ülésen résztvettek: *Szász Domokos*, *Szász Károly* és *Antal Gábor* püspökök, *Dókus Ernő* és *Ragályi Béla* egyházmegyei gondnokok, az előbbi, mint a bizottság elnöke, *Baksay Sándor*, *Czike Lajos*, *Szabó János* és *Széll Kálmán* esperesek s *Kenessey Béla* a közalap-bizottság jegyzője. A mint értesülünk az ellenőrizhetés szempontjából a földmivelési minisztérium a bizottság rendelkezésére bocsátotta az utolsó 5 év bérjövendelmeire és a munkabérekre vonatkozó összes statisztikai adatokat. Mondanunk sem kell, hogy az adatoknak a leglelkismeretesebben kell összeállítatniok, mert a ki a valóban nem megfelelő adatot szolgáltat be, az nem részesülhet fizetés kiegészítésben. Érdeklődéssel nézünk a nagy munka elkészülte elé.

Kegyelettel emlékezünk meg e helyen nagyváradi, teleki és ucsai *id. Horváth Mihályról*, ki máj. hó 24-ik napján hunyt el s ki az általa betöltött anynyi előkelő s diszes hely sorában görgényi egyházmegyénk főgondnoki székét is az igazi református világi úr hűségével töltötte be. Az idvezült férfinak tetemei Vajda-

Szentivánon a közelből és távolból özszesereglett nagy és díszes község jelenlétében helyeztetek örök nyugalomra, mely alkalommal a háznál imát *Tavasz József*, ref. esperes, a templomban predicatiót *Lénárt József*, magyarói ref. pap és a sirnál búcsubeszédet *Benedek Árpád*, vajdaszentiváni ref. pap mondott.

Az ev. ref. theol. fakultás ifjuságának majálisa.

Az ev. ref. theol. fakultás Ifjusági Egylete javára június 1-én rendezett majális igen jól sikerült. Igen sokan jelentek meg nemcsak Kolozsvárról, hanem a vidék is szépen volt képviselve. Az ifjuságnak e téren való első fellépése teljesen megfelelt a várakozásnak. A közönség megjelenésével bebizonyította, hogy az ifjuság törekvéseit figyelemmel kíséri s törekvéseiben segíteni igyekszik. Az ifjuság pedig komolyságáról és életrevalóságáról tett tanubizonyiságot ez alkalommal is.

Elszámolás és köszönet.

Az ev. ref. theol. fakultás Ifjusági Egylete javára június 1-én megtartott majális alkalmával tiszteletjegyüket megváltották, illetve felülfizettek:

SSász Domokos püspök 100 frt; br. Kemény Kálmán 50 frt; Simó Lajos 50 frt; Hegedüs Sándor 20 frt; Szádeczky Lajos 10 frt; Wályi Gábor 20 frt; Gidófalvy István 20 frt; Kenessey Béla 15 frt; Nagy Károly 5 frt; Szacsray Sándor 10 frt; Tuba Lajos 5 frt; Kohn Lajos 1 frt; dr. Kádár János 5 frt; Kárl Ferencz 1 frt; Fejes Áron Sz.-Udvarhely 2 fr; Dézsi Gyula esperes Gyalu 2 frt; Bodor Géza Alsó-Csernátón 2 frt; Rucska János 6 frt; Hory Béla 5 frt; dr. ifj. Szász Károly 2 frt; Tavasz József esperes 2 frt; Zoványi Jenő Tisza-Földvár 1 frt; Molnár Albert 5 frt; Sylvester Domokos 3 frt; Bartha Lajos esperes 1 frt; Bihari J. 1 frt; Molnár Lőrincz 2 frt; Cseresznyés Ödön 50 kr; Tunyogi Béla 1 frt; Muzsnay Károly 1 frt; Muzsnay Miklós esperes 2 frt; N. N. 50 kr.; Nemes Árpád esperes 2 frt; Nemes Ferencz Alsó-Ilosva 50 kr.; Pallós Albert 1 frt; Szász Károly püspök 2 frt; dr. Masznyik Endre Pozsony 1 frt; Lengyel Lajos 10 frt; Márkus János 5 frt; Kövér András esperes 2 frt; Balogh Károly 2 frt; Herepey Gergely 4 frt; Kóbori János 1 frt; Geréb Márton 2 frt; dr. Csengery Jánosné 2 frt; Szász Béla püspöki titkár 2 frt; Meltz Hugó 2 frt; Ravasz János esperes 2 frt; Nagy Gábor 3 frt; Fajk András 3 frt; Maksay János 2 frt; Csapka Tivadar 2 frt; Pasnary Győző 1 frt; Dávid Antal 3 frt; Zeyk Gábor 4 frt; Heinrich Józsa öngyűlölet 5 frt; Szekula Ákos 10 frt; Tulogdi Samu 1 frt; Borbáth Pál 1 frt; Schilling Ottó 5 frt; Menyhárt András esperes 1 frt; Pokoly József 5 frt; Böhm Károly 3 frt; br. Kemény Domokos 5 frt; Gönczi Lajos Sz.-Udvarhely 1 frt; gróf Bánffy György 5 frt; br. Radák Ádámné 5 frt; dr. Imre Domokos 5 frt; Kovács István Kézdi-Vásárhely 1 frt; dr. Lechner Károly egyetemi rector 5 frt; dr. Vályi Gyula 5 frt; dr. Schilling Lajos 2 frt; dr. Erdélyi Lajos 1 frt 30 kr.; Révai Pál Sep.-Szt.-György 1 frt; Zoltáni Elek esperes 1 frt; Papp László 5 frt; Bodrogi János 1 frt; bodoki Ferenczi Árpád 5 frt; Kecskeméthy István 3 frt.

Fogadják e nemes tettükért mindannyian e helyen is a rendező bizottság hálás köszönetét.

A majális összes bevétele: 658 frt. Kiadás: 312 frt. Így maradt az Egyletnek 346 frt.

Kolozsvárt, 1898. jun. 10-én.

Gergely György
és

Ferencz Miklós,
r. elnökök.

Bartha Miklós,
pénztáros.

Kolozsváry József,
ellenőr.

Hivatalos rész

1990—1898.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erd. ev. ref. collegium m. t. Elöljáróságának.

Tudomás és nyilvántartás végett tudatjuk hogy a vall. és közoktat. m. kir. miniszter f. é. máj. 14-én 23572 sz. a. kelt intézvényében az Elesanszky Zsigmond magántanuló részére 1897. augusztus 27-ik napján 84 sz. a. Fekete József nyilvános főgymnasiumában kiállított, a gymnasium hetedik és nyolczadik osztályáról szóló bizonyítványt, minthogy az alapjául szolgált vizsgálat szabálytalan módon tartatott meg, megsemmisítette és érvénytelenek nyilváníttotta.

Kolozsvárt, 1898. június hó 6-án.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Dr. Vályi Gábor,
elnökhelyettes.

1774—1898.

KÖRLEVÉL.

Összes iskola székeinkhez és nagytisztetű esperes aáihoz.

A folyó évben tartott főt. egyetemes Konvent 30 jkvi számu határozata alapján, értesítjük czimet, hogy a tanítói állomások évközi megüresedésével előálló nehézségek elenyésztetése céljából a főt. egyet. Konvent kérést intézett volt a vallás és közoktatásügyi m. kir. Miniszter úr öngyméltóságához, zsinati törvényeink 431 §-nak az állami közegek által leendő figyelemre-méltatása iránt.

A közoktatásügyi Miniszter úr öngyméltósága kijelentette e fölterjesztésre, hogy a tanítói állomások betöltésénél egyes rendkívüli esetektől eltekintve, amaz eljárást, hogy a tanítói változások rendszerint a nagy szünetekben történjenek, a lehetőségig szem előtt tartja, de a zsin. törvény 431 §-nak figyelemben tartására az állami közegeket csak az esetben útasíthatja, ha az iskolaszékek, illetve felekezeti hatóságok is köteleztettek, hogy az állomásokról távozni szándékozó s ezen szándékokat bejelentett tanítók részére az elbocsátó szolgálati bizonyítványt rövid határidő alatt szintén kiszolgáltadják.

E miniszteri választ egyetemes koventünk tudomásul vette s egyúttal útasította az egyházi hatóságokat, hogy a konvent 1897 évi 23. jkvi számában foglalt elvi jelentőségű határozat értelmében, a távozásukat bejelentő tanítók bizonyítványait, annál kevésbbé okleveleket, vissza ne tartsák.

Miről czimet tudás és ahhoz alkalmazkodás végett ezennel értesítjük.

Az erd. ev. ref. egyházkezület Igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1898 évi május hó 21-én tartott üléséből.

Márkus János
titkár.

Dr. Vályi Gábor
elnökhelyettes.

240—1898.

PÁLYÁZATI HIRDETÉS TANÁRI ÁLLÁSOKRA.

A kolozsvári ev. ref. collegium főgymnasiumánál pályázat hirdettetik egy tornatanítói és két helyettes tanári állásra, a melyek egyelőre ideiglenesen töltenek be.

a) A tornatanítói állás évi javadalma 800 forint fizetés és 200 frt. szállásbér. Csak ev. ref. vallású középiskolai tornatanításra képesített egyének folyamodványai vétetnek figyelembe, előnyben részesülnek azok, kiknek tanítói oklevelök is van. A megválasztott végleges alkalmazása az államkormányval kötött segély szerződés megerősítése után a kollegiumi előjáróság jogkörébe esik.

b, A helyettes tanári állások javadalma évi 800—800 forint fizetés. Pályázhatnak nyelvészeti szakcsoportra és mennyiségtan-természettudományra képesített, vagy azokból szigorló ev. ref. tanárjelöltek.

A megválasztottak állásukat f. é. szeptember hó 1-én kötelesek elfoglalni.

A szabályszerűen felszerelt pályázati kérések f. é. július 15-ig nyújtandók be a kolozsvári ev. ref. kollegium előjáróságához.

Kolozsvár, 1898. június 11.

Becsek Lajos s. k. *Kovács Dezső* s. k.
gondnok. az előjáróság jegyzője.

PÁLYÁZATI HIRDETÉS TANÍTÓI ÁLLÁSRA.

A kolozsvári ev. ref. collegium elemi iskolájánál egy tanítói állásra pályázat hirdettetik.

A megválasztandó tanító javadalma: a. 500 frt. törzsfizetés, b. 150 frt. lakásdíj, c. öt rendbeli 50 frtos ötödéves fizetéspótlek. A végleges alkalmazás egy próba év sikerétől tétetik függővé.

Pályázhatnak ev. ref. vallású okleveles tanítók és tanítójelöltek. A megválasztott folyó évi szeptember hó 1-én köteles állását elfoglalni.

A szabályszerűen felszerelt pályázati kérések f. évi július hó 15-ig nyújtandók be a kolozsvári ev. ref. collegium előjáróságához.

Kolozsvár, 1898. június 11-én.

Becsek Lajos s. k. *Kovács Dezső* s. k.
gondnok. az előjáróság jegyzője.

402—1898. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a *szilágy-szolnoki* egyházmegyébe bekebelezett sz.-sámsoni *kántortanítói állomásra* pályázat hirdettetik.

Javadalom: tisztességes lakás kerttel, 400 frt készpénz az egyház pénztárából, 16 frt fapénz, két boglyás kaszáló, 1 hold 270 négyszögöl szántó. Stóla. Tandíj: első osztályosoktól 8 kr, második osztályosoktól 16 kr, felsőbb osztályosoktól 32 kr. Minden tanulótól 1 csirke vagy annak ára.

Kötelességek: orgonázás, éneklés s a tanulók törvényszerű oktatása.

Pályázati határidő július hó 10-e. Felszerelt kérévények ntiszt. Viski Pál esperes urhoz küldendők Zoványra (Szilágyim.)

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

394—1898. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a görgényi egyházmegyébe bekebelezett *tancsi kántor-tanítói állomásra* pályázat hirdettetik.

Javadalma: tisztességes lakás kerttel és megfelelő gazdasági épületekkel; kanonika: 6 hold 121 □ öl

szántó, 433 □ öl kert, melynek katastrális jövedelme 5 frt 20 kr. Ezenkívül a díjlevélben részletezett kepe s az egyház pénztárából a közvizsga napján fizetendő 15 frt. Mind ehez hozzászámítva a 103 frt-ot kitevő államsegélyt a javadalom 300 frt.-ra tehető.

Kötelessége az egyházi törvények és utasításokban megszabott mindennemű kántori és tanítói teendő.

Pályázati határidő f. é. július hó 20. napja. Kérlőleg felszerelt kérévények nagytiszt. Tavasz József esperes úrhoz Magyar-Péterlakára (u. p. Szász-Régen) küldendők.

Kolozsvár, 1898. Junius hó 15-én.

Szász Domokos,
erd. ev. ref. püspök.

241—1898. PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

A *nagyenyedi* ref. Bethlen-koll. főgymnasiumánál az 1898—9-ik tanévre egy *helyettes tanári állás* töltenek be évi 800 frt fizetés s a kollégiumban egy szobából álló lakás javadalmazással.

A megválasztandó a tanítási kötelezettségen kívül az internatusi felügyeletben is köteles résztvenni. Az illető a gymn. konvictusi segédfelügyeletért, ha azt elvállalja, illetőleg reá bízatik, diligentián teljes ksztot kap.

Pályázhatnak legalább alapvizsgával rendelkező ev. ref. vallású tanárjelöltek, kik a mennyiségtan-természettani szakot végezték: figyelembe vétetnek term.-rajz-földrajzra készült jelöltek is, ha az alsóbb osztályokban a mennyiségtan tanítására vállalkoznak.

A folyamodványok a Bethlen-koll. Előjáróságához f. év jun. 30-ig beküldendők.

N.-Enyed, 1898. jun. 8-án.

Kollégiumi Előjáróság

220—1898.

PÁLYÁZAT H. TANÁRI ÁLLÁSRA.

A *sz.-udvarhelyi* ev. ref. kollegiumnál pályázat hirdettetik egy *helyettes tanári* állásra. Javadalom. 900 frt évi fizetés. A megválasztandó köteles internatusi felügyelői kötelességet is teljesíteni s így az internatusban lakni, melyben külön szobából álló lakása lesz fűtéssel és világítással. Pályázhatnak olyan tanárjelöltek, akik a classica-philologiai, vagy a latin ezzel kapcsolatos bármely más tárgyból álló szakcsoportból legalább alapvizsgálatot tettek.

A pályázati kérévények f. é. július hó 1-ig az ev. ref. kollegium Előjáróságához küldendők.

Sz.-Údvarhely, 1898. június 8-ik előjárósági ülésből.

Dr. Mezei Ödön,
főgondnok.

Szabó András
előlj. jegyző

457—1898. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a *szilágy-szolnoki* egyházmegyébe bekebelezett vérvölgyi harmadosztályu anyaegyházközség *Ielkészi állomására* ezennel pályázat hirdettetik

Javadalom 511 frt 68 kr. dézmkártalanítási alapkamat, fakepe váltó alapból 50 frt, közmunkaváltóság 7 frt, szénaváltság 5 frt, 10 szekér széna értéke 40 frt, 3 hold 875 □-öl szántó, a temetőrét harmadrészen termő gyümölcs és széna, a »Székelykert« használatá, stóla e. m. szabályrendelet szerint és tiszteletes lakás melléképületekkel es kerttel. A javadalom összesen 619 frt 79 kr-ra tehető.

Pályázati határidő július hó 10-e. Folyamodványok kellően felszerelve ns. Viski Pál Esperes urhoz küldendők Zoványra (Szilágyim.)

Kolozsvártt, 1898. július hó 15.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félésre

6 frt
3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Szász Domokos püspök jelentése.

(Előterjesztette az erdélyi ev. ref. egyházkerület 1898. évi junius 2-án megnyílt közgyűlésén.)

(Folytatás és vége.)

Egyházkerületünk vallásos életéről általában véve csak megnyugtatólag nyilatkozhatom. Népünk buzgón járja az Isten házáat s áldozatkészségét is eléggé kimutatja. Szociális mozgalmak minket nem háborgatnak; anabaptista fészkelődés nem ölt nagyobb arányokat; Kolozsvárt s Kolozskalota egyes egyházközségeiben zavarólag hat ugyan a békés vallásos életre, de inkább szünőfélben van, mintsem terjedőben. Nagy baj nálunk az, hogy pap- s tanító-hiányban szenvedünk. Feles számú állomásra hiában hirdetünk pályázatot, nem jelentkezik senki s vannak egyes egyházmegyéink, hol az államszegélylyel fölemelt tanítói állomások is üresen állanak. Végzett theologusaink s tanítójelöltjeink száma nem elegendő a szükség pótlására. A papi állomások gyarló javadalmazása miatt kevés nálunk a segédlelkészek létszáma. A testvér-egyházkerületekből hozzánk pályázó segédlelkészekben — tisztelet a kivételeknek — nem sok nyereségünk van, mert többnyire olyanok jönnek hozzánk, a kik ott nem tudnak tisztességes állomáshoz jutni.

Új templomot kettőt szenteltem föl.

Az egyik volt a múlt nyáron az ó-topliczai, hol igen diszes templomunk épült a piaczon. A telket br. Bánffy Dezső ő excellentiája adományozta; az építéshez hozzájárult az egyházkerület s egyeseknek buzgó adakozása. Az úrasztali diszes fölszerelést br. Kemény Kálmánné ő excellentiája ajándékozta. Igen kellemesen hatott reám, mint szép jele a vallásos türelemnek s annak a jó szellemnek, melynek ottani körlelkészünk buzgó terjesztője, az, hogy ünnepélyünkön a katolikus iskola énekkara közreműködött.

Másik templomunk a kolozsvári, melyet a millennium emlékére emelt az egyházközség. Nagy szükség volt itt erre a harmadik templomra, mert hidelvi híveink nagy része a távolság miatt nem járván régi templomaiba, most nagy lelki gyönyörűséggel a közel-

ben élvezhetik az ige áldásait, melyet jeles s buzgó új lelkipásztoruk: tiszt. Molnár Lőrincz hirdet nekik. A vallásos buzgóságnak e templom építésében is ragyogó példáit örömmel szemléltük. A nemesen áldozók egész hosszú sora gyűjtötte össze ajándékait s a templom nagy diszben fölépülve, időtlen időkig fogja hirdetni emléküket s midőn az új templom összhangzó harangjai megcsendülnek, a hálaadók nagy seregei hálával gondolnak vissza a dicső ősökre, kik szerék számukra e szép házáat. — Fölszenteltetett még kékesi új templomunk is, melyben azonban én — betegségem miatt — nem vehettem részt. Fölszentelésre vár még néhány templom.

Kerületünk lélekszáma 5534-el szaporodott s fölemelkedett 394.569-re. Születtek 14,792-en; 15-el többen, mint az előző évben. Meghaltak 11,114-en, 118-al kevesebben, mint azelőtt. E két adat közti differentia nem adja ki a kimutatott lélekszám gyarapodását. A hiányt a bevándorlók pótolják. Házasság-kötés volt 2923; az előző évvel összevetve, 80-al, vagyis 3 $\frac{1}{3}$ százalékkal kevesebb, a mire valószínűleg az év kedvezőtlen volta birt befolyással. Ezek közül egyháziul is megkötötték szövetségüket nálunk 2768-an, a mi ez egész létszámnak 94 $\frac{1}{10}$ százaléka. Kolozsvár most is rossz példát ad, mert itt a házasságkötések 28 perzentje az az egyházi áldást nem vette igénybe. Általában véve a házasság-kötéseknél álljunk meg egy pillanatra, a mire nézve adataimat a statisztikai közlemények havi füzetéből meritem, mert összesített kiadás a múlt évről még nem jelent meg.

A református részről 1897 ben kötött összesen 21,616 házasság és pedig egész Magyarország és Fiume területén. Ebből tiszta református házasság, vagyis olyan, a hol a vőlegény és menyasszony egyaránt református, 14,891. Vegyes házasság, hol vagy a vőlegény, vagy a menyasszony református, 6825, a mi az összes házasságoknak 31 százaléka. Ebből egyezségnélkül való, vagyis a hol a fiuk az apa, a lányok az anya vallását követik, 5365, mely összeg a vegyes házasságoknak 78.8 százaléka. Egyezséget 1460 pár kötött, a mi a vegyes házasságoknak 21.4 perzentje. Ezek közül más — többnyire a katolikus — egyház javára 968 pár ígérte gyermekét oda, a mi az egyezséges vegyes házasságok

66,3 százaléka. A református fél javára kötött egyezés 492, a mi csak 35,7 százalékot mutat. E szerint a reformált egyház vesztesége az egyezéseken 476 pár, a mi az összes egyezések 30,6 százalékát mutatja. Egyetlen év e szerint ily óriási veszteséggel zárul, mert ezeknek maradékai nemzedékről-nemzedékre elvesztek a reformált egyházra nézve. Az Erdélyben kötött vegyes házasságok száma a múlt évben 1200 volt. Ez a szám az összes házasságoknak 41 százaléka, míg az összes magyarországi és fiumei házasságok létszámának csak 31 százaléka vegyes házasság. Nálunk tehát aránylag legnagyobb a vegyes házasságok száma.

Már múlt évi jelentésemben kötelességemnek tartám rámutatni a fenforgó veszélyre s inteni papjainkat, hogy nem kimélve időt s fáradságot, erkölcsi befolyásuk egész teljességével igyekezzenek e bajt elhárítani; kísérik éber figyelemmel az állami anyakönyvi hivatalok hirdetéseit s vegyes házasságok esetében személyesen keressék fel hitsorsosukat s hassanak rá, hogy ha nem sikerül a mi javunkra egység kötésre rábirniok, legalább azt vigyék ki, hogy akkor általában ne kössenek egyezséget. E komoly intésemet ismétlem. Közelebbről fordult eset arra elő, hogy egy református esperesnek egyik fia a katolikus rész javára irta alá az egyezséget. Neveket nem említek.

Konfirmáltattak 7599-en, 611-el többen, mint az előző évben, a mi kedvező jel. Létszámunk a hozzánk áttértek révén is 195-el szaporodott. Hozzánk átláttak ugyanis 319-en, 19-el többen, mint tavaly: válásunkkal pedig 124-en szakítottak.

Tanügyi állapotainkról részint a tanügyi előadó jelentése, részint e jelentésem mellékletében foglalt statisztikai adatok nyujtanak tájékozást; én csak annak az örvendetes ténynek a konstatálására szoritkozom, hogy a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter ur ez évben a maros-vásárhelyi, kolozsvári és székelyudvarhelyi kollegiumok részére utalványozott ki államsegélyt.

Egyházi építkezésre fordított 176157 frt, 2112 frttal több, mint 1896-ban. Kegyadományokban befolyt 84311 frt. mely összeg 20178 frttal marad az előző mögött. Szorgalmi jövedelemből befolyt 21870 frt, a mi az előző évnél 1742 frttal kevesebb. Csökkent a birtokvásárlás is 3386 frttal, mert e célra csupán 13711 frt. fordított.

A bor- és magtáralapok borban s más terményekben 164036 frtot érnek. A kepeváltsági alapok értéke 55435 frttal nőtt s nem számítva ide a központi pénztárba beszolgáltatott alapokat, 1.262,749 frtot tesznek ki. Persely pénzekben 3235 frt. gyűlt be; 244 frttal több, mint az előző évben. Tűzkár elleni biztosított érték-állomány 2.440,107 frtot képvisel s ezért fizetetik összesen 8957 frt. Nagyobb részben a »Fonciere«-nek, a többi része, pl. Maros-Tordamegyében a vármegyei kölcsönös biztosító-ársaságnak.

A püspöki hivatalhoz beérkezett 1850 drb., a melyeket az utolsó napokban érkezettek kivül mind elintéztem.

Esperesi s főjegyzői karunk életét megkimélte az Isten s változás nem történt, kivéve azt, hogy Zaizon János erzsébetvárosi pap küküllői főjegyző lett, kit szívélyesen üdvözlök. Továbbá megszűnt a kolozsvári

tractus s így itteni esperesünk s jegyzőnk hivatala is. Generalis notariusi hivataláról lemondását beadta nt. Szász Gerő afia. Igazgató tanácsunk s én is, sőt kerületünk főgondnoki kara is mindent elkövetett, hogy elhatározásának megmásátására bírja, de minden siker nélkül. Kijelentette, hogy hivatalára többé nem reflectál. Helyette tehát mást kell választanunk. A felmerült személyi-conflictus nem volt kiegyenlíthető. Nagyon sajnálom, hogy így történt, mert engemet hozzá 38 évre terjedt barátság s — némi megszakításokkal — elvtársi viszony kötelékei kapcsolak.

Le kell egy pillanatra szállanom a halálárnyékának völgyébe is, hogy találkozzam ott anyaszentegyházunknak aranytisza jellemében, honfiai és vallásos erényekben tündöklött kiváló férfival, egyházkerületünk főgondnoki karának egyik diszével s erősségével. Engemet hozzá régi időktől fogva mély tisztelet, őszinte szeretet s kölcsönös bizalom csatolt s áldott emléket siratom én s velem együtt bizonyára az egész anyaszentegyház. Ez a férfi idősb Lészay Ferencz volt. Legyen pihenése csöndes s nyugvásában ne háborgassa őt senki, mert nagyon igaz s nagyon jó ember volt.

Sorainkból tova tűnt még egy egyházkerületi főgondnokunk: gr. Bethlen Gábor is, a daliás magyar főúr, ritka buzgalmu kálvinista magyar. Az enyedi kérdés miatt ellenem volt, de ettől eltekintve, kálvinista érdekeinknek kitartó védelmezője s a többek közt segesvári egyházközségünknek egyik alapítója vala velem mindig szívélyes viszonyt tartott fen. A keresdi ősi család sirboltjában alussza örök álmát s hamvai összevegyültek dicső őseivel, kiknek soraiból hazánk s anyaszentegyházunk annyi nagy férfiak emelkedett ki. Emlékezetére áldást mondok.

Itt hagyott minket Igazgató-Tanácsunknak egyik erőssége, kolozsvári kollegiumunknak egyik főgondnoka, nekem egyik leghivebb elvtársam és szerető barátom: Gyarmathy Miklós is. Én neki halottaiban is lekötöztette vagyok, mert nehéz küzdelmeimben erős következetességgel és nagy hűséggel, ritka elmeállal jóságos szívével mindig mellettem állott s tévedéseimet is szeretettel el tudta fedezni. Helye üresen maradt. Rendeljen az Isten helyette hozzá hasonlót. Legyen emléke örökre áldott.

Erdélyi ev. ref. egyházkerületi közgyűlés.

— Tudósítás. —

E l s ő n a p.

(Folytatás.)

i) az udvarhelyi egyházmegye közgyűlésének indítványa a papi özvegyi kegyév eltörlése és az elaggott lelkészek részére káplántartási jog biztosítása tárgyában; kiadatik az illető bizottságnak.

k) az egyházkerületi közpénztár 1897. évi vagyommérlege és

l) az 1899. évi költségelőirányzata tárgyában; elfogadtatik.

m) a theol. fakultásnak 1896—97-iki állapotáról tett igazgatói jelentés tárgyában; elfogadtatik.

Elnök a gyűlést 10 perczre felfüggeszti.

A szünet lejártá után a gyűlés megnyitják.

Elnök a d. u. folyamán megejtett választások eredményét a szavazatszedő bizottság elnökének jelentése alapján a következőkben adja elő:

A ker. közgyűlés rendes tagjaivá. *Hegedüs Sándor* és *Szacsvay Sándor* megválasztottak. Megválasztottak:

1. Az igazg.-tanácsi ügykezelés megvizsgálására: dr. *Guidófalvy István*, *Hóry Béla*, *Biró András*;

2. az egyházkerületi számadások megvizsgálására: *Incze Gerő*, *Deési Gyula*, *Szathmári Ákos*;

3. az egyker. közpénztár megvizsg. m. *Zeyk Gábor*, ifj. *Lészay Ferencz*, *Sándor József*;

4. a conventi tagságra: *Molnár Albert*;

5. igazgatótanácsi állásra: *Gyarmathy Zsigmond*;

6. egyházkerületi 4-ik főgondnoki állásra: *Zeyk Dániel*, 5-ik főgondnoki állásra: gr. *Bánffy György*;

7. egyházkerületi főjegyzői állásra: dr. *Bartók György*.

Zeyk Dániel szívélyes hangon köszöni az egyházkerületi közgyűlés megtisztelő bizalmát s úgy tekinti, hogy ez a bizalom nem eddigi érdemeinek jutalma, hanem mintegy előleg a jövő munkásságára vonatkozólag. Ép azért igéri, hogy teljes munkakedvvel és teljes munkaszeretettel fogja ezen állást betölteni s kéri ehhez az egyházkerület minden tagjának jóindulatu támogatását. A megválasztott tisztviselők a holnap d. e. 10 órára kitűzött gyűlésen teszik le a hivatalos esküt.

Második nap.

A gyűlés d. e. 10 órakor megnyitják.

Az előző két gyűlés (d. e. és d. u.) jegyzőkönyve felolvastatik és hitelesítettik.

Elnök jelenti, hogy a tanárjelölő bizottság jelentését beadta, melynek értelmében a nagy-enyedi főgymnasiumnál üresedésben levő görög-latin tanszékre jelöltettek: *Soós József*, *Molnár Károly*, *Dózsa József* dr. és *Dobai János*; a sepsi-szent-györgyi német-magyar tanszékre az egyetlen pályázó *Máyer János*.

Elnök kérdést intéz a közgyűléshez, hogy a szt.-györgyi német-magyar tanszékre egy lévén a pályázó, a választást kívánja-e foganatosítani, v. nem. A közgyűlés kívánságára az elnök a választást mindkét tanszékre elrendeli s d. u.-ra tüzi ki a választás megajtását.

Gr. Bánffy György: Méltgs és főtiszt. egyh.-ker. közgyűlés! Engedjék meg nekem, hogy én is azon rendkívül nagy bizalomért, melylyel az egyh.-ker. közgyűlés tegnap megtisztelni méltóztatott, őszinte köszönetemet nyilvánítom. Igen jól tudom, hogy ennek a bizalomnak alapja nem lehet más, mint az a bizalom, melylyel a főtiszt. egyh.-ker. közgyűlés családom tradíciója iránt viseltetik. Ép ezért igen jól tudom, hogy nem vihetek egyebet ezen állásomra teljes jó indulatnál, munkaszeretetnél. Engedje meg a főtiszt. egyh.-ker. közgyűlés, hogy kérjem, hogy kegyeskedjék jó indulatával, támogatásával megajándékozni, hogy egyházkerületem igazi érdekeit szolgálhassam s ezen nagy bizalomra később érdemes lehessenek. (Éljen, éljen!)

A megválasztott főgondnok és jegyző a hivatalos esküt leteszik.

Dr. Bartók György: Nagyméltóságú elnök ur, főtiszt. egyh.-ker. közgy! Életemnek ezen kedves pillanatában, midőn az egyházkerületi közgyűlés bizalma kezembe adta a főjegyzői tollat, mindenekelőtt őszinte köszönetet mondok, mély hálámnak adok kifejezést azért a bizalomért, melylyel engemet váratlanul és meg nem érdemelt módon a főtiszt. egyházkerületi közgyűlés kitüntetett. Váratlanul, mert bizonyosságot kell tennem e helyen arról, hogy ezt a kitüntetést, bármennyire megtisztelő is rám nézve, nem kerestem, meg nem érdemelt módon azért, mert az egyházi élet tevékenységének egy oly követ jelölte ki számomra ez a bizalom, melylyel sem erőmet, sem tapasztalatomat arányban állónak nem érzem. A cél, melyre törekednem kell, az ut, a melyen haladni tartozom, az eszközök, a melyeket felhasználnom szabad, világosan állanak előttem: a cél istennek országa, isten országának építése a szivekben és a szivek által az egyházkerületben, isten országának építése a családban és a hazában, azon a földön, a melyen születünk.

Az út Krisztus és az ő evangéliuma. Az eszközök egyházkerületünk bölcsessége által megalkotott törvényeink. De érzem erőm fogyatékos voltát, érzem a tapasztalatok hiányát ebben a mezőben, tanácsra, erőre van szükségem. Engedje meg azért Nagyméltóságod, hogy elsősorban ezt a tanácsot, ezt az erőt Nagyméltóságodnál keressem, a kit a gondviselés és egyházkerületünk bizalma vezetésre hívott el, a kinek kezében van a legelső sorban egyházkerületünk sorsa. jövője. Ezt a tanácsot, ezt a támogatást kérem mtsgos és főtiszt. Püspök urtól, a ki nekünk mindnyájunknak pásztora a lelkiekben, hogy minket vezéreljen és a tévedésektől megóvjon. Ezt a tanácsot, ezt a támogatást kérem egyházkerületünk összes főgondnokaitól, a kik arra vannak hivatva, hogy egyházkerületünk anyagi ügyeinek gondviselői legyenek és kérem ezt a támogatást, ezt a tanácsot a nagytszt. esperesi kar nálam tapasztalatban gazdagabb tagjaitól. És kérem végre az egész egyházkerületet, hogy ezt az előlegezett bizalmat, ha arra magamat méltóvá teszem, számomra végig fenntartani méltóztassék. Mikor ezt kérem és magamat az egyházkerületi közgyűlés bizalmába őszinte szeretettel ajánlom, lélekben felemelkedem ahhoz, a ki által és a kiért vannak mindezek, fohászokodván ő hozzá, hogy szentelje meg nekem ezt a pillanatot, melyben magamat egyházkerületem szolgálatára esküvel is elköteleztem. (Hosszantartó éljenzés.)

Szász Domokos: Nagyméltóságú elnök úr, főtiszt. egyh.-ker közgy! A nagytszt. főjegyző úrnak hozzám intézett és támogatásomat kérő szavaíra örömmel adok én pár szóban visszhangot. Kijelentem itt az egyh.-ker. közgy. színe előtt, hogy azon tapasztalatok csekély mértéke szerint, melyeket én az anyaszentegyház szolgálatában évek hosszú során keresztül megszereztem, mértéke szerint azon jóindulatnak, melylyel az isten megáldott, készséggel állok szolgálatára Nagytiszteletednek, a kit az isten különféle lelki ajándékok bő mértékével ajándékozott meg, melyeket ha anyaszentegyházunk javára önzetlen buzgalommal felszentelni hajlandó, ezt én csak örömmel vehetem tudomásul s igérem, hogy én őt, mint anyaszentegyházunk legfőbb hivatalnoki karának egyik új tagját nagy tisztelettel, szivességgel, szeretettel s csekély tapasztalataimnak, ügybuzgalmamnak teljes oda-

adásával támogatni igen kedves kötelességemnek tartom. (Hosszantartó éljenzés és taps.)

Bartha Lajos: Nagyméltóságú elnök úr! Főtiszt. egyh.-közgy! Ebben a pillanatban, midőn az egyházkerület érdemes főjegyzője megválasztott s többé ezen minőségben az egyházker. közgy.-nek szüksége nincs rám, engedje meg a főtiszt. egyh. ker. közgy., hogy hálás köszönetemet nyilvánítsam e bizalomért, melylyel már másod ízben megtisztelni méltóztatott. Midőn hálás köszönetemet nyilvánítom e bizalomért, kérem felmentésemet s elrendelését annak, hogy a rendes főjegyző úr foglalja el helyét s vezesse tovább a jegyzőkönyvet. (Éljenzés.)

Elnök: A tárgysorozatban következik a 7. pont: Tanügyi előadó aa évi jelentése.

Parádi Kálmán tanügyi előadó felolvasta évi jelentését, melyet a közgyűlés az Ig.-Tanács határozati javaslatával együtt egyhangulag elfogad.

Elnök határozatkép kimondja, hogy a tanügyi előadói jelentés ezután előre kinyomatik s megküldetik a tagoknak; Parádi K. előadónak jegyzőkönyvi elismerés nyilváníttatik.

8. Az Igazgató-tanács előterjesztései:

a) **Maksay János** számvevő felolvassa az Igazgató-tanács előterjesztését az egyházkerületi hitelbank létesítése tárgyában.

Az előterjesztéshez szólnak:

Pokoly József az Igazgató-tanács előterjesztését elfogadja, de a mellett indítványozza, hogy a kötelező intézkedések tétessenek meg a kepepérváltásra, mert ha itt intézkedés nem történik, a convent sem fog soha e tekintetben intézkedni. Indítványát írásban is benyújtja.

Bartha Miklós hosszabb beszéd után a szönyegen levő tárgyhöz következő indítványát nyújtja be:

Módosítvány.

Az egyházkerület a pénzügyi tervezetet nem helyesli s ennél fogva a tárgyat leveszi a napirendről.

Kolozsvár, 1898. jun. 3. Beadja B. M. egyhker.-i képviselő.

Mezei Albert B. M. szavaira felelve, constatálja, hogy az értékpapírok ma is olyan biztosak, mint ez előtt, csak hogy nem 5%, hanem 4%-t jövedelmeznek. Hosszasan fejtegeti az állami értékpapírok kamatainak a leszállítását s ha az egyházkerület gondoskodni kíván, hogy azokat a kamatjövedelmeket, melyeket eddig élvezett, megmentse, akkor semmi helytelent nem követ el. Jelzálog kölcsönre sem adhatja ki az egyházkerület pénzét, úgy hogy a megkívántató jövedelem meglegyen s ha ingatlan gazdálkodásba akarja fektetni pénzét, annak is elleneszoznak. Utoljára sehol sincs biztos jövedelmünk. Dicséri a bank felállítására vonatkozó tervezetet. Elismeri, hogy a pénzügyi kockázattal járnak s néha meg is buknak, de ez csak akkor történhetik, ha kockázatos mellékvállalatokba bocsátkoznak, de azt még nem lehet tudni, hogy ez a pénzügyi mivelet kockázatos-e vagy nem.

Ha mindennek ellene szólnak, akkor az egyh.-kerület mikép fogja értékesíteni vagyonát! Ismétlően dicséri a bankot, mert az intentiója nemes: a szűkösödő egyházak felségítése s privát haszna senkinek sem lesz belőle. Indítványozza, hogy fogadja el a köz-

gyűlés az Ig.-tanács megokolása szerint a tervezetet, mert meg van győződve, hogy ha a kedélyek lecsillapodnak, még azok is helyeselni fogják, a kik most ellene vannak.

Szász D. Nmltsgu elnök ur! Főtiszt. egyh.-k. közgyűlés!

Én csak arra kérem a főtiszt. közgyűlést, hogy méltóztassék a beadott indítvány ellenében az állandó Ig.-tanács véleményes javaslatát elfogadni és ezen kérdés feletti discussio felett napirendre térni. Az intentió, mely vezérelte az Igazg.-tanácsot, egyetlen egy volt, t. i. az, hogy valahogy menjen a központ papjainak segítségére, hogy a kepepérváltás misériáin, melyeknek tarthatatlansága miatt én panaszokat hallottam, felkereséseket kaptam, hogy foglalozzunk ezzel a dologgal, segítve legyen. Én erre nézve ígéretet is tettem püspöki jelentésemben s az intézkedéseket is megtettem. A múlt évi kerületi közgy. az Igazg.-tanács előterjesztését elvileg magáévá is tette, így tehát a közgyűlés önmagával jönne ellentétbe, ha most ezt visszahívna. Én azt hiszem, ez a főtiszt. kerületi közgy.-nek bölcseségével és nagy méltóságával homlok egyenest ellenkezik. Én nem bocsátkozom polemiba Bartha M. igen tiszt. képviselő urral az értékpapírok ügyéről; azok bevégzett dolgok: történtek értékpapír vásárlások, melyeknek ügye felett annak idején a ker. közgy. napirendre tért. Két év óta nem volt semmi pénzügyi mivelet; ne méltóztassanak ezen kérdést discussio tárgyává tenni, hiszen semmi célra nem vezérel, nem vezérli az anyaszentegyházat, hogy a belső béke útjára lépjen. Kérem az Igazg.-tanács előterjesztését úgy, a hogy van, elfogadni. Ez a pénzügy kedvezőbb voltára van fenntartva; most Magyarországon a pénzügyi helyzet általában meglehetősen nyomott, bizonytalan. Méltóztassanak az Ig.-tanács véleményes javaslata mellett maradni. (Éljenzés és helyeslés.)

Szabó Sámuel azt igyekszik kimutatni, hogy az 5%-ot miért nem lehet most megadni; kezdetben az értékpapírok 5%-nál többet jövedelmeztek: ezt a többletet a szegény egyházaknak kell kiadni. Egész kiterjedésében a B. M. indítványához csatlakozik. A szavazásnál a nagy többség B. M. indítványának elvetésével az Ig.-tanács véleményes javaslatát fogadja el.

Elnök kihirdeti a választás eredményét a megüresedett gondnoki állásokra. Megválasztottak: Az orbai egyh.-megye algond. állására: **Szonda Sándor**. A szilágy-szolnoki egyh.-megye algond. állására: **dr. Kaizler György**. A romániai missiói egyhm. főgond. állására: **Sándor József**. A marosvásárhelyi koll. algond. állására: **Désy Zoltán**. A kolozsvári koll. I. főgond. állására: **br. Bánffy Ernő**; II. gr. **Bethlen Ödön**. A fogarasi egyház főgond. állására: **Hegedüs Sándor**. A kolozsvári egyh.- község főgond. állására: **dr. Gidófalvy István**. Az udvarhelyi egyhm. algond. állására: **dr. Gyarmathy Dezső**. A kolozsvári theol. fac. főgond. állására: **dr. Vályi Gábor**. Az erdővidéki egyhm. főgond. állására: **Zathureczky József**.

Elnök javaslatot tesz a megüresedett algondnoki állások betöltésére. A választás megejtését a d. u. folyamára (4—6) tűzi ki.

(Folytatjuk.)

TÁRCZA.

Megfigyelések és benyomások.

— Az imént lefolyt kerületi közgyűlés alkalmából. —

(Folytatás és vége.)

Egy esztendő csak alig észrevehető hullám-rezgés az örökkévalóság tengerében, de egy embernek az életében nagy idő, mikor nem dicsekedhetünk még a holnapi nappal sem.

Kezdem immár hinni, hogy — a mint különösen ellenzéki körök szokták mondani — *Szász Domokos* püspök az erdélyi papság *nélkül* vezet és kormányoz.

Mert ha ilyen hatalmas és nagyjelentőségű intézményeknek a megalkotásánál és életbeléptetésénél sincsenek papjaink püspökünk mellett és azok mégis készülnek: akkor világos, hogy Szász Domokos azokat nem a papjaival, hanem azok nélkül csinálja. Pedig ránézve milyen boldogító lenne az ő papjaival való egyetértő munkásság, ránézve, ki a papság jólétének előmozdításáért mennyit aggodalmaskodik és törődik?

Ha a papság nem merítené ki erejét a *szétvonásban* és a *pártharczok* áldatlan tusáiban; ha a *zöldasztal* mellett is demonstrálná ottan-ottan püspökével való egybekötöttségét és összetartozását: bizony akkor más és sokkal nagyobb eredményeket is lehetne elérni és felmutatni, mint így.

Aztán, ha mindezt nem a papság *vitális érdeke* kívánná?

Mert ugyan bizony, ki bánja meg vajjon, ha majd az a híres pénzügyi program az fogja eredményezni, hogy a *központban kezelt tőkék kamatait 4 százalékra le kell szállítani*? Vajjon a kolozsvári vagy a vidéki, vagy tudja az Isten, hogy hovávaló takarékpénztárak-é, melyek az egyházkerületi hitelbank megalapításának eszméjét most olyan bizalmatlan szemekkel nézik?

Világos, hogy az *erdélyi papság*, mely ezután évenként 100 ezer frt helyett kapni fog 80 ezeret; az 50 ezer frt helyett 40 ezeret és így tovább úgy, hogy a ki a központból kapott évenként 500 frtot, egyszer csak arra ébred fel, hogy 400 frttal be kell érnie, mert így írja ezt elő a pénzügyi program és így kívánja azt a konszolidáció.

Hogy mekkora kiépülhetetlen *veszteség* lesz ez az erdélyi papokra nézve, azt csak az tudja, a ki tudja azt is, hogy milyen nehezen lehet egy-egy krajczárt összekaparni és a folyton fejlődő igényeket kielégíteni!

Akkor aztán majd kitudódik, hogy Foncière-részvényekkel, a Szállítási Vállalat papirjaival és az ú. n. börzespekulációkkal jobb-é a helyzet, vagy pedig azok nélkül?

De úgy kell nektek kedves papjaim; tapsoljatok csak azoknak, a kik nem ismerik a ti nyomorúságaitokat, mert ti eszítitek meg ezen viselkedéseknek előbb-utóbb keserű gyümölcsét. Nektek nem elég a püspöki szó, hogy daczára a múlt évi nyomott finánciális és közgazd. viszonyoknak, a vagyoni mérleg *13.478 trt 53 kr felesleget* mutat: ti akartok látni!

Ti akarjátok, hogy a ti püspökötök ne foglalkozzék közgazdasági kérdésekkel, az anyaszentegyház jelen és jövő életének alapvető, építő munkálataival. Ti azt akarjátok, hogy ha ti szánttok, szántson hát ő is; ha ti pipáztok, pipázzék hát ő is; ha ti prédikációt tanultok, tanuljon hát ő is; ha ti hivatkozotok látogatjátok, látogassa hát ő is; stb.

Tudjátok, *kinek, mint adák az istenek!*

De azt nekem ne mondjátok, hogyha azt *nem* tenné, hogyha azt *nem úgy* tenné: akkor követnők, mert a cselekedetek *valódi* értékét sohasem azok a *formák* határozzák meg, a melyek között azokat véghezvisszük, hanem az az *érzés*, a melyből azok, mint élőforrásból fölfakadnak. *»Ne ítéljétek külső látszat szerint, hanem igaz itélettel ítéljétek!«*

Nem kerülte ki figyelmemet azon körülmény sem, hogy ezen a kerületi közgyűlésen az *egyházi béke* jelszavának a czégére alatt, tulajdonképpen más portékát árultak, a mennyiben a *népszerűség hajhászata* dominált és a *politikai ellentétek elsimitása* czéloztatott csaknem minden kérdésnek a tárgyalása és a megoldása körül. Pedig nekünk nem béke, hanem *haladás* kell!

Aztán az az ellenzék, a mely *»ideges,«* mint egy beteg ember és *»szeszélyes,«* mint egy nagy uri dáma, minél inkább keresik a kedvét s minél több engedményt tesznek neki, annál inkább elbizza magát és annál nagyobb követelésekkel lép fel minden pillanatban.

A népszerűség hajhászata mellett azonban megjelent a kerületi közgyűlés küzdő homokján a *feltűnési viselkedés* is, mely azáltal adott életjelt magáról, hogy csaknem mindenik kérdésnek a tárgyalásánál felszólalt, és egy-egy határozati javaslatot adott be az elnökséghez, de úgy látszik, nem azért, hogy azt a közgyűlés elfogadja, hanem azért, hogy legyen mit az illetőnek visszavonnia.

Ám, beszéljen mindenki legjobb hite és legszentebb meggyőződése szerint mindenütt, mert protestáns emberhez ez illik. De ha hitét és meggyőződését egy olyan illusztris testületben, mint a kerületi közgyűlés, elfogadható okokkal támogatni nem tudja, hanem szellőnek az érintésére, mint a nádszál ingadoz. sőt erősebb kezeknek a fogása alatt, mint a vessző meghajlik: az ilyen hit és meggyőződés vagy nagyon is *gyermeteg*, vagy pedig olyan, mint a kereskedő mutatós, de *értéktelen portékája*, a melyet azért visznek ki a piacra, hogy a tapasztalatlanoknak és járatlanoknak nyakára sózzák.

A legérzékenyebben azonban az érintett engem, hogy — mint látszik — *Szász Domokos püspököt*, ezt a teremtő zsenit, ezt a merész tekintetekkel a jövőbe néző férfit, *kortársai nem értik* s még *Kolozsvár város* lakóinak is jó nagy része minden törekvései és czélzatai alatt *mellékérdékeket* keres.

A *kolozsvári* egyházköztség *4-ik papi állomásának a kathedrájába* beválasztott egy kiváló tehetségű, fiatal, buzgó, lelkiismeretes papot, a kit hivi mindnyájan osztatlanul s méltán szeretnek s a ki meg is felelt s meg is fog felelni a reá váró nehéz feladatoknak. Bizonyos, hogy Szász Domokos püspök ebben a kérdésben egyfelől a Szeretetház, másfelől a kolozs-

vári egyházközség érdekét akarta összeegyeztetni, mind a két intézménynek határozott javára és előnyére: mégis előállottak az ő hivei és polgártársai, hogy itt *törvénysértés* követtetett el, *jogok* csorbítottak meg és a *püspöki önkény* akar diadalmaskodni, minek következtében a választási eljárás megsemmisítését kérték.

Az egyházkerületi közgyűlésnek azonban volt elég bölcs belátása, hogy a *biróilag bevégzett* ítéleteket egyhangulag respektálta.

A legsodálatosabb a dologban az, hogy *éppen a kolozsváriak* bánnak így Szász Domokos püspökkel!

Tőlük, a kiknek a városában, nagy küzdelmek és nagy erőfeszítéseknek az árán felállította a *theologiai fakultást* s abban 5 tanárnak az alkalmazásával, 80—90 pap- és tanárjelöltnek az ellátásával, a szükséges szolgazemélyzetnek a felfogadásával: annyi direkt és indirekt hasznot hajt Kolozsvár város lakosságának, hogy nem mondunk sokat, ha azt mondjuk, hogy csak ezen egyetlen intézet létesítése által több mint 70.000 frt évi bevételhez jut a város, illetőleg annak ezzel összekötöttségben álló polgársága. Kereskedő, könyvtáros, csizmadia, szabó, mészáros mind kikapja abból a maga részét. Hát a szellemi és társadalmi élet egészséges lüktetésére mit meg nem tesz és ér meg ez az intézet?

Azt sem szabad feledni, hogy ő építtette a kolozsvári *milléniumi templomot* és azzal egy telken a *Szeretetházat*, melynek évi költségelőirányzata 10,000 frtot teszen, a mi szintén, majd ha a Szeretetház megnyílik, a városban fog elkelní. Ő tette az egyházkerületi közgyűlések *állandó székhelyévé* Kolozsvárt, a mi megint, minden kerületi közgyűlés alkalmával 6—7 ezer frot hajt a kolozsvári konyhákra, csak egyedül az ő konyhájából viszen el magával 3—4 száz frtra menő költséget.

Polgártársak! A városok a mai világban nem maguktól születnek, élnek és fejlődnek. Azokat manapság különböző intézmények megteremtése által csinálják s ti adjatok hálát az istennek, hogy adta nektek Szász Domokos püspököt, a ki városotoknak építésére, haladására és fejlesztésére többet tett, mint a ti nagy szónokaitok együttvéve, mert *»minden szónál szebben beszél a tett!«*

Mindezeknek a meggondolása mellett, én, a ki távol vagyok attól a körtől, a melynek a vonalain belől az egyes emberek cselekedeteinek a megítélésénél sok esetben a rokon- és ellenszenv stb. az irányadó tényezők: azt mondom nektek, hogy ti Szász Domokos püspököt sem nem értitek, sem nem méltányoljátok, sem nem követitek eléggé s eljő az idő, a mikor ti, a kik most kigyót-békát kiáltok reá, kizarandokoltak a temetőbe egy bemohosult sirhoz s körmeitekkel próbáljátok kikaparni a földből azt a drága testet, melyben a kihült szív érettetek annyira dobogott.

Sőt mondom azt is, hogy a jóvendőségnek biztatató reményét, a haladásnak és a fejlődésnek bizonyos zálogát csakis azok a kevesek rejtik magukban, a kik őt értik, vagy legalább is érteni próbálják. Mert a jelző az egész vonalon: *»Excelsior!«*

Bekecsalji.

Különfélék rovata.

Adományozás. *Miklós Géza*, s.-szentgyörgyi vallásánár 2 forintot küldött be szerkeztőségünkhöz. Ez összeg a Mikó-kollegium f. évben konfirmált növendékeinek adománya a »Szeretetház« javára. A közpénztárba szolgáltatottak be.

Fölkérés. *Szék ely Ödön*, a nagyenyedi Bethlen kollegium főgymnasiajának rendes tanára és dr. *Reich Béla* orvos fölkéri azokat a volt iskola társaikat, a kik az 1888—89-iki iskolai év végén a nagyenyedi Bethlen-kollegium főgymnasiumánál érettségi vizsgálatot tettek, hogy f. év és hó 30-án reggel 8 órakor a nagyenyedi »Két hatytyú« szálló kávéházában 10 éves találkozássra megjelenni sziveskedjenek.

Nyilvános köszönet. Kedves kötelességet teljesítetek, midőn hálás köszönetet mondok szász-dányáni születésű, n.-szebeni lakos Tóth István urnak és nejének Kerekes Éva urnőnek, kik fényes bizonyágát szolgáltatottak annak, hogy mily buzgósággal ragaszkodnak szent vallásukhoz, midőn pünköszt első napján milenáris emlék gyanánt a szász-dányáni egyházközség templomába a szószékre, a papiszékre és az urasztalra 100 frt. értékben három meggyiszinü bársony, aranyrojjtal szegélyezett diszes terítőt ajándékoztak. Szász-Dányánban, 1898. május 30-án. *Fazakas Sándor* ev. ref. lelkész.

Tájékoztató

a kolozsvári ev. ref. collegium elemi iskolájába, főgymnasiumába, internatusába és ezzel kapcsolatot convictusba való felvételtől.

1. Beiratás. A beiratás ideje szeptember 1—3 napja. A főgymnasium első osztályába felvétetnek első sorban azok a tanulók, a kik a collegiumi negyedik elemi osztályt legalább jó eredménnyel végezték. Ezek a tanulók a beiratásnál szülőik vagy gyámjaik kíséretében jelennek meg s az itteni tanulók értesítőjüket, a máshonnan jövők bizonyítványaikat hozzák magukkal. A szeptember 3-dika után jelentkező tanuló csakis a késedelem igazolása után vehető fel.

2. Internatus és convictus. Az internatusba felvehetők elemi iskolai (3. és 4. osztálybeli-), főgymnasiumi tanulók és egyetemi hallgatók, első sorban tanárjelöltek. Az internatusban csak oly ifjak vétetnek fel, a kik a convictusnak is kötelezett tagjai. Az internatusban az ifjak lakást, fűtést, világítást, szobatakaritást, a convictusban reggelire 3 deciliter tejeskávét 150 gram zsemlyével, ebédre 3 tál ételt 200 gramm félféher kenyérral s vacsorára 1 tál ételt (hetenként 5-ször sültet) 200 gramm félféher kenyérral élveznek. Az internatusban és convictusban részt venni óhajtók kötelesek kéréseiket, még pedig a teljes díjfizetők bizonyítványuk vagy indexük melléklésével, a féldíjas vagy ingyenes helyekért folyamodók értesítőjük vagy bizonyítványuk, szegénységi bizonyítványuk s szülői adókönyve közséleg hitelesített másolata hozzácsatolásával, a collegiumi igazgatóságához *auguszius 1-éig* benyújtani, hogy a tanári kar és előljáróság felvételük tárgyában dönthessen. Megjegyezzük, hogy a féldíjas és ingyenes helyek odaitélésében a tanuló vagyoni ál-

lapota, bizonyítványa és erkölcsi magaviselete mérvadó. Az internatusba felveendő egyetemi hallgató közül három, mint felügyelő, ingyen convictusban részesül.

3. *Díjak.* Egész évre fizetendő díjak:

a) *Tandíj az elemi iskolában:* rendes tandíj 15 frt., fél tandíj 8 frt., kedvezményes tandíj 2 frt ;

a *főgymnasiumban* rendes tandíj 24 frt., fél tandíj 16 frt., kedvezményes tandíj 5 frt.

b) *Internátusi díjak* nagy ágygyal gymnasiumi és elemi iskolai tanulóktól: rendes lakásdíj 20 frt., fél lakásdíj 14 frt., kedvezményes lakásdíj 8 frt. egyetemi hallgatóktól rendes lakásdíj 24 frt., karikás ágygyal elemi és gymnasiumi tanulóktól: rendes lakásdíj 16 frt., fél lakásdíj 10 frt., kedvezményes lakásdíj 6 frt.,

c) a *convictusban:* rendes fizető díja 100 frt., féldíjas (20 tag) 60 frt., ingyenes (20 tag) —

A díjak és internátusi díjak szeptember és február elején két egyenlő részletben fizetendők be, a a convictusi díjak négy egyenlő részletben: szeptember, november, január és április hónapok elején.

4. *Felszerelés.* Az internatusban felvett minden ifjú köteles magával hozni: 1 szalmazsákot, 1 párnát. 1 paplant, 1 ágyterítőt, 3 alsó lepedőt, 3 paplanlepedőt, 3 párnahajat, 6 inget, 6 lábravalót, 6 pár fuszéklit 12 zsebkendőt, 2 hálóinget, 3 törülköző kendőt és 1 fésűt.

5. *A szolgáló tanulói és a magántanítói rendszer megszűnése.* A beálló iskolai évtől kezdve az internatusban a tisztaság fenntartására és a takarítás végzésére szolgáló állíttatván be, a szolgatanulói rendszer megszűnik s az eddigi szolgatanulók, ha jó bizonyítványuk van, mint kedvezményesek folytathatják tanulmányaikat. Az I. IV. osztály tanulóira eddig kötelező magántanítás is megszűnik, de az igazgatónak jogában áll a szülők különös kérésére bármely tanulóknak külön magántanítót jelölni ki.

6. *Vizsgálatok.* A felvételi, pótló és javító vizsgálatok szeptember hó 1 4 napjain tartatnak meg. Javító vizsgálatokat engedélyezhet a tanári kar olyan tanulóknak, a kik egy tantárgyból kaptak elégtelen osztályzatot. A két tantárgyból elégtelen osztályzatot nyert tanulóknak a javítóvizsgálat engedélyezéseért július hó 15-ikéig »az erdélyi ev. ref. egyházkerület méltóságos igazgatótanácsához« címzett kérelmet kell benyújtaniok.

A collegium igazgatósága.

Hivatalos rész.

508—1898.

KÖRLEVÉL,

az erdélyi ev. ref. egyházkerület összes lelkipásztoraihoz.

A ki minket elhívott az ő országába, annak nevében intézzük hozzátok, egyházkerületünk lelkipásztoraihoz, intő és figyelmeztető szavainkat.

A kegyelem Istene örállókul adott titeket a Krisztus anyaszentegyházának és arra hívott el, hogy legjobb erőitek és tehetségeitek szerint építsétek a hitnek

élő templomát a hivek lelki gondozásával, a Szakramentumok kiszolgáltatásával.

Nem ismeretlenek előttünk az akadályok, a melyek ellen állandólag küzdenetek kell. Hisz Isten országa nem ebből a világból való. Krisztus anyaszentegyházának élete: e világ ellen vívott állandó küzdelem, hogy a muló érdekek bilincseiből kiszabadítva, örökkévaló czélok munkálására szentelje fel a lelkeket.

Ámde minél nagyobbak és számosabbak az akadályok, annál fokozottabb tevékenységet kell a kitzűött czél érdekében kifejtenuk.

Állítsátok tehát magatokat példányképeül a kegyességben és a szent életben. Maradjatok hivek a tudományhoz, melyet nyertetek a Krisztustól, hogy elnémulni legyenek kénytelenek, »*valakik az Ur ellen tévelygést szólnak, az éhezők lelkét megüresítik és a szomjazók italát elveszik.*« Ézsaiás, 32: 6.

Mint lelkipásztorok, »*viseljétek gondot az egész nyájáról, melyekben a Szent Lélek titeket vigyázókká tett az Isten anyaszentegyházának legettetésére.*« hogy ekképpen a Krisztust öltözzék fel mindnyájan, a kik az ő nevére megkeresztelkedtek. Cselek. 20: 28.; Gal. 3: 27.

Intsétek a hiveket és győzzétek meg őket, hogy ők amaz élőkövek, a melyekből föl kell építtetni közöttünk a Krisztus egyházának. Minden egyesnek — nagynak és kicsinynek — Istentől nyert komoly és fenséges kötelessége, hogy egyháza javát odaadással munkálja, annak rendtartásait tiszteletben tartsa, vallásos cselekvényeiben kész szívvel és önként részt vegyen, hogy láttassék meg mindnyájunkon a Krisztus, kiből elhívott minket az Atya, hogy lennének az ő országa polgárai.

Legyen azért gondotok reá, hogy az új szülöttek a *keressőség Szakramentumában* ideje korán részesüljenek, ez által ünnepélyesen elkötelezvének magukat a szülők és az egyház, hogy Isten országa ezen új polgárai részére a Krisztusba vetett, igazi, élő hitet megszerezni s ez által őket az Idvesség forrásához elvezetni minden erejükben igyekezzenek.

És ha lennének olyanok — a mit föltenni távol áll tőlünk, — a kik *házassági szövetséget* kötven, Istennek áldásáért egyházunk szertartása szerint könyörögni s a megkötött szövetséget az Ur színe előtt tett esküvel is megerősíteni és megpecsételni elmulasztanák: az olyanokat igyekezzetek fölvilágosítani kárhuzatos tévelygéseik fölül; győzzétek meg, hogy Isten áldása nélkül boldog senki sem lehet; szeretettel használjatok föl minden erkölcsi eszközt, hogy a Krisztushoz, kinek nevére elveztetnek, őket közelebb vigyétek és Isten féltelmében, kitől száll alá minden áldás, megtartsátok.

Hogy pedig fáradságtok hiában való ne legyen: kísérvétek állandó és mindig éber figyelemmel, a szeretet nyomon haladó benső érdeklődésével a gondviselésre bizott hivek életét: a kisdedeket tanítsátok, hogy »*az Urnak útait megőrizzék*«; a felnötteket buzdítsátok, hogy *cselekedjenek igazságot.*«

Mint Isten országának munkásai: méltók vagytok fáradságotok jutalmának elvételére. De mivel igen sok esetben maguknak a hiveknek is a megélhetés mindennapi nehéz gondjaival kell küzködni: minden erőtkből hassatok oda, az egyházközség prezbitereivel

és vezetőivel, az öregekkel és ifjakkal kezét fogva munkáljatok azon, hogy a tagok kölcsönösen egymás terhét hordozván, az úgy nevezett *stolaris dijak fedezetére valamely alapot létesítsetek*, hogy az egyes hivek e tehertől, melyet eddig esetről-esetre hordoztak, megszabadulván, őket a lelkeszi szolgálat igénybe vételénél semmiféle akadály meg ne gátolja.

Kérünk titeket, hogy intő és figyelmeztető szavainkat a hivel is közöljétek, a kiket, annak nevében, kitől a szolgálatot vettük, mi is íőlhivunk és kérünk, hogy anyaszentegyházunk közjávána munkálásában veletek kezét fogva, buzgólkodjanak.

„A kegyelemnek Istene, ki a Jézus Krisztusban az ő örökkévaló dicsőségére hivatott el minket, erősítsen meg és tegyen állandókká és állhatatosokká titeket» — a hitben és a szolgálatban.
I. Péter, 5: 10.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Püspöki Székének Kolozsvártt, 1898. jun. 5-én tartott üléséből.

Dr. Bartók György,
egyházker. főjegyző.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

2192—1898.

KÖRLEVÉL,

valamennyi egyházm. nt. esperesi hivatalának, kollegiumi m. t. előjárásának és püspöki vizsgálat alatti egyházak. t. t. kebli tanácsának.

A folyó évi egyetemes Konvent jegyzőkönyveinek egyházkerületünkre eső kiállítási költségei alapján, Ig-tanácsunk az idei 2021. sz. a. már megküldött jegyzőkönyvek árát példányonként 20 krban állapította meg.

Felhívjuk tehát a czimzetteket, hogy az expediált példányok árát kebli pénztári hivatalunkhoz *folyó évi szeptember hó 1-ig* beküldeni sziveskedjenek; megjegyezvén, hogy a nt. esperes urak kezeihez küldött jegyzőkönyvekből egy példány, az egyházmegyei levéltár részére, ingyenesnek vétetik.

Kolozsvár, 1898. június hó 14. én.

Dr. Kádár János,
s. titkár.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

501—988.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi evang. ref. egyházkerületben, a kolozskalotai egyházmegyébe bekelezett *köröstői énekvezér-tanítói* állomásra ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: tisztességes lakás gazdasági épületekkel és 399 frt 67 kr. fizetés, melyből 156 frt államszegély, a többi a canonica portio és a hivelktől bejövő terménykepe értéke.

Pályázati határidő: július 7. Folyamodványok nt. Deési Gyula esperes aához küldendők, Gyaluba.

Kolozsvártt, 1898. június hó 20-án.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

504—1898.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe bekelezett *ikland-kaáli IV. oszt. lelkeszi* állomásra pályázat hirdettetik.

Javadalom: tisztességes lakás, kerttel, 6 hold, 585 négyszögöl tagosított I. oszt. szántó és kaszáló 15 frt 68 kr. tiszta jövedelemmel, kamarai javadalom a köz-

ponti pénztárból 39 frt 56 kr., tűzifa és közmunkatétel értéke 26 frt, kepe értéke 196 frt 50 kr. összesen 277 frt 74 kr., melyhez az államszegély kiegészítés járul.

Pályázati határidő: 1898. július 25. Folyamodványok nagy. Ravasz János esperes aához küldendők, Mező-Bándra.

Kolozsvártt, 1898. június hó 20.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

512—1898.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, az erdővidéki egyházmegyébe bekelezett lemondás folytán megüresült *bardoczi énekvezér-tanítói* állomásra ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalma: igen tisztességes lakás, kerttel és gazdasági épületekkel; 123 frt készpénz, 80 kalangya ősz és 80 kalangya tavasz-kepe, 30 szekér kemény tűzifa, oszpora, tagosított kánonika 57 frt haszonbér értékkel, és tandij 25 frt; összesen 465 frt értékkel.

Kötelessége: az egyházi törvények által előirt kántori és tanítói kötelességek pontos teljesítése.

Pályázati határidő: 1898. év július hó 17. napja. A kellően felszerelt folyamodványok nt. Kövér András esperes aához, Közép-Ajtára (u. p. Nagy Ajta) küldendők.

Kolozsvártt, 1898. június 21-én.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

514—1898

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe bekelezett *sóváradi* egyházközség *III-ik tanítói* állomásra ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: 400 frt. havi előleges részletekben fizetendő készpénz a község pénztárából, 2 öl tűzifa, 2 szobából, kamarából, szükség esetén nyári konyhából álló lakás.

Kötelességek: egy vagy két osztály tanítása.

Pályázati határidő július 20. A kellően felszerelt folyamodások n. t. Ravasz János esperes aához intézendők Mező-Bándra.

Kolozsvár, 1898. jun. 22.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

241—1898.

PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

A nagy-enyedi ref. Bethlen koll. főgymnasiunánál az 1898—9-ik tanévre egy *helyettes tanári* állás töltetik be évi 800 frt. fizetés s a kollegiumban egy szobából álló lakás javadalmazással.

A megválasztandó a tanítási kötelezettségen kívül az intérnátusi felügyeletben is köteles részt venni. Az illető a gimnasiumi convictusi segédfelügyeletért, ha azt elvállalja, illetőleg reá bizatik diligentián teljes kosztot kap.

Pályázhatnak legalább alapvizsgával rendelkező ev. ref. vallásu tanárjelöltek, kik a mennyiségtan-termesztetani szakot végezték; figyelembe vétetnek term. rajz-földrajzra készült jelöltek is, ha az alsóbb osztályokban a mennyiségtan tanítására vállalkoznak.

A folyamodványok a Bethlen koll. Előjáróságához f. év jun. 30-ig beküldendők.

N.-Enyed 1898 jun. 8-án.

Kollegiumi előjáróság.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

6 frt
3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

A pozsonyi ev. ref. egyház kérelme.

Üdvözet az olvasónak!

Az ország nyugati határszélén, az ős koronázó városban, idegen ajkuak és hatalmas egyházak között él egy maroknyi ember, vallásra református, nyelvre magyar

Ez a mintegy 500 ev. református magyar tapasztalatból tudván, hogy az elkülönözöttség gyöngit, az egyesülés által előálló egységben pedig erő lakik: az 1895. évben egyházzá alakult, hogy a kiket egyesít a vallás, nyelv és haza azonossága és szeretete, egyesítse azokat az egyház összefűző, erősítő köteléke is.

1895. óta tehát élünk, mint egyház; lelkesünk közel kétszáz növendéket részesít hitoktatásban; de istentiszteletet kezdettől fogva maig csak az ágostai hitv. evangélikus testvérek egyházának szivességéből tarthatott annak egyik templomában, a mikor az elfoglalva nem volt, miért nevezett testvéregyháznak e helyütt is hálás köszönettel adózni kedves köteletségünknek tartjuk.

Hogy istentiszteletünket hiveink igényeinek megfelelőleg rendezhessük be, elhatároztuk, hogy a hol a mi kiváló lelkészeinket egykor gályarabságra ítélte a felekezeti túlbuzgóság s a hol a későbbi országgyűlések alkalmával egy Fésős Andrásnak, Dobos Jánosnak, Révész Bálintnak hatalmas igehirdető beszédein csak a testvér ág. h. evangélikus egyház templomában épülhettek református hitsorsosaink, sőt korábban maga a nagy Bethlen Gábor is, ott mi a vallásszabadság mai szép napjaiban Istenünknek házat építünk.

E törekvésünkben nem az a szándék vezérel minket, hogy mi, a csekélyke egyház éket verjünk az itt lévő hatalmas egyházak közé; — mi a mi hitéletünk biztosítására, a mi magyarságunk, a mi összetartásunk érzetének erősítésére törekszünk.

Az a ház, a melyet mi akarunk építeni, a Jézus Krisztus által hirdetett szeretet Istenének le z szentelve. Épen ezért szeretettel, bizalommal fordulunk segélykérésünkkel nemcsak hitfeleinkhez, de honfitársainkhoz s általában mindazokhoz, a kik célunkat nemesnek, gyámolításra érdemesnek ítélik, hogy bennünket templomépitési szándékunkban kegyes adományaikkal támogassanak.

A pozsonyi ev. református templomalapra egyházunk pénztárnokához (Berghoffer János, Pozsony, Vásártér 22.) érkezendő szives pénzküldeményeket a Prot. Egyházi és Iskolai Lapban és a Dunántúli Prot. Lapban, nemkülönben az adakozó fél lakhelyén levő lelkészi hivatalnál köszönettel nyugtázzandjuk.

Péld. III. 27. Ne vond meg a jótéteményt azoktól, a kik szűkölködnek, mikor a te kezdednek hatalmában vagyon annak megcselekedése.

I. Thess. V. 15. A jótéteményt kövessétek mindenkor, mind ti magatok közt egymáshoz, mind pedig mindenkhez.

Pozsony, 1898. jan. 10.

Jónás János,

Balogh Elemér,

a pozsonyi ev. ref. egyház főgondnoka, a pozsonyi ev. ref. m. egyház a Ferencz József rend lovagja. lelkésze.

A pozsonyi ev. ref. egyház jelen kérvényét magyar ev. ref. egyházunk hivei és hazai közművelődés fejlődése iránt érdeklődő hazánkifiai

jóakarátába és áldozatkész pártfogásába tisztelettel ajánljuk.

Komáromban, 1898. jan. 12.

Tissa Kálmán, **Antal Gábor,**

dunántúli ev. ref. főgondnok. dunántúli ev. reform. püspök.

* * *

A fönnebbi kérelem tárgyalmaz miatt késett, de most fontos voltánál fogva szívesen és első helyen közöljük. Ajánljuk olvasóinknak a kérelem szíves meghallgatását.

Szerkesztő.

Erdélyi ev. ref. egyházkerületi közgyűlés.

— Tudósítás. —

Második nap.

(Folytatás.)

A Kolozsvárt léstitendő központi Hitelszövetkezetnél üzletrészek jegyzésére való engedély megadása iránt Kádár János s-titkár előterjesztett javaslatát a közgyűlés egyhangulag elfogadja.

A kolozsvári Szeretetház megalapítása tárgyában tett előterjesztéshez hozzá szólnak többen.

Sándor János egyházmegyei esperes előre bocsátja, hogy az özvegyeket és árvákat illető alapnak a Szeretetház javára való felhasználására tett javaslata az Ig.-tanácsnak az egyházmegyékhez kiküldetett véleményezés végett s azok kettő kivételével nem fogadták el. Az egyházmegyék véleményezése alapján a múlt évi ker. közgy. ezt a kérdést levette a napirendről s ennél fogva véleménye az, hogy a fedezetnek ezt a részét a közgyűlés ne fogadja el. Igaz, hogy nagyszerű intézmény a Szeretetház, rokon az özvegy-árvai gyámin-tézettel, de csak 50 árvának nyújthat menedéket s ezzel szemben 100 meg 100 özvegyet és árvát gyámol nélkül hagy.

A megesketett házaspároktól szedendő 40—40, a konfirmálandó növendékektől szedendő 30—30 kr-ra vonatkozólag azt mondja, hogy ezek nem valami nagy összegek, de tudvalevő dolog, hogy mekkora terhek nyomják a népet, hogy még 2 kr. szokatlan terhet is megbotránkozással fogadnak.

Maga a főtiszt. püspök úr méltóztatott egy körlevelet kibocsátani, melyben szoros kötelességévé teszi minden papnak, hogy ezeket az összegeket szedjék be, de azt is méltóztatott mondani, hogy a polgári házasságkötés nem teszi feleslegessé az egyházi áldást, tehát megvárhatjuk minden buzgó kálmínistától, hogy egyházi áldást is vegyen igénybe, de azt is hozzá méltóztatott tenni, hogy ezért nem kell semmi fizetést venni. Már most ha rákényszerítjük a hiveket a 40 kr. fizetésére, azt mondják, hogy minek vegyenek pénzért áldást, hiszen a polgári házasságkötés is elég arra, hogy törvényes házastársaknak tekintessenek. Határozattá emelhetjük ugyan, hogy minden konfirmálandó növendék

30 krt fizessen a Szeretetház javára. De a népek nagy szegénysége miatt a konfirmálandó növendékek nagyrésze szolgálatban van s csak nagy nehezen tudja rávenni az ember, hogy konfirmáljanak. Ha most még 30—30 krt is követelünk, még inkább megapad a konfirmálandók száma, pedig a vallás tanítás is nagyon hiányos a népiskolákban. Ezt a hiányos vallásos nevelést a konfirmálásra előkészítésnél kellene kiegészíteni, hogy valami érzületet tudjunk bennök a vallás iránt felébreszteni, de ilyen újabb terhekkal csak megnehezítjük ezen cél elérését is. Utal a papok részéről fizetendő 2, és az egyházközségek részéről fizetendő 1 frtra, melyre nézve azt mondja, hogy némelyek igen könnyen megfizethetik, de másokra igen nagy teher. Nem tartja célszerűnek a gyámin-tézeti alap confiscálását, azt véli hogy nincs fedezet a Szeretetházra s kéri az egyházkerületi közgyűlést a fedezet iránt más irányban indítani actiót. Végül kéri az egyházkerületi közgyűlést, hogy a fedezet általa kifogásolt részeit ne fogadja el.

Elnök a gyűlést az idő előrehaladottsága miatt 1/2 órakor felfüggeszti s S. J. indítványa felett d. u. 4 órára tüzi ki a tárgyalás folytatását.

Elnök a gyűlést d. u. 4 órakor megnyitja. A jegyzőkönyv felolvasása és hitelesítése a következő nap délelőtti gyűlésére marad.

Elnök a Szeretetház ügyét tüzi ki folytatólag tárgyalásra.

Szabó Sámuel azt mondja, hogy az Igazg.-tanács nem úgy járt el a Szeretetház felállítása ügyében, mint az okos gazdák szoktak tenni, hogy csak akkor fogunk hozzá valamihez, ha már biztos fedezetünk van, mert majdnem semmi nélkül fogott hozzá a Szeretetház felállításához.

Hiszen a szeretetház falai kölcsön összegből vannak felemelve s egy nagyon problematikus sorsolásra vannak fektetve, melynek tárgyai is kölcsönpénzből vannak beszerezve. Még egy fontos dologra hívja fel a közgyűlés figyelmét. A költségvetésben 50 személyre évi 10954 frt 50 kr. kiadás van felvéve; egy személyre évi 220 frt. Az olyan intézet felállítását, a hol egy személy neveltetése 200 frtba kerül, nem tartja helyesnek, hiszen a középiskolákban ennél kevesebb, pl. 50 frtból is ki lehet állani egy gyermek neveltetését. Hozzájárul a Sándor János által előadott kifogásokhoz s hangsúlyozza, hogy alkotmányos felfogás mellett sem engedhető meg az özvegy-árvai alap felhasználása. Kéri a közgyűlést, hogy a mig a Szeretetháznak közalapja nincs, tartsa függőben ezt a kérdést s azon jövedelem-forrásokat, a melyek kétségesek, a költségvetésből törültesse.

Hegedüs Sándor kéri a közgyűlést, hogy a mig az egész pénzügyi helyzetről általános, tiszta képet nem nyer, ezt a kérdést hagyja függőben, mert nem tartja célszerűnek a kiküldött bizottság eljárása elé újabb, meg újabb akadályokat gördíteni.

Szász Domokos. Mindenekelőtt kötelességemnek tartom Sándor János esperes urnak a d. e. mondott beszédére pár szóban felelni. Tévedésben van az esperes ur, a mennyiben olyan állításokat hozott fel beszéde támogatására, a melyek a tényállásnak nem felelnek meg, t. i. azt mondta, hogy az Ig.-tanácsnak előterjesztése szerint az egyes egyházközségek célozhatnak

valami állandó járulékkal megrovatni. Méltóztassék az Igazg.-tanács jelentését elolvasni s az ahhoz csatolt költség-előirányzat fedezeti tételeit végignézni: arról szó sincs. Az Ig.-tanács tiszta tudatában van annak, hogy egyházközségeink szegényebb állapotban vannak, hogyszem azokat így terhelni s helyzetüket újabb terhekkelsúlyosbitni lehetne. Ez volt az, a miért az esperes ur hangulatosszóló beszédet mondott, pedig az Ig.-tanács előterjesztésében az ekklézsiák megrovásáról absolute semmi említés sincs. Ez az első tévedés. A második tévedés az, hogy az esperes ur confirmálandók megrovásáról beszél, hogy a confirmálandók 30 krt fizessenek a Szeretetház javára és meleg hangon szólott a vallásos nevelés szükségességéről, a confirmálandók vallásos érdekeiről és a szülők szegénységéről. Tévedésen alapszik az egész beszéd, hiszen az Ig.-tanács előterjesztésében a fedezeti rovatban a confirmálandók megterheltségéről semmi említés nincs téve. Tehát kérem szépen, az Igazg.-tanács előterjesztése ellen harcolni olyan argumentumokkal, melyekre az előterjesztés semmi tápot nem nyújt, melyek előirányzatunkban említve sincsenek, azt hiszem, teljesen felesleges és csak félreértésekre szolgáltat alkalmat. Van szó az Igazgatótanács előterjesztésében és költségvetésében arról, hogy minden egyes lekipásztor járuljon hozzá a Szeretetház fenntartásához évenként 2 frttal; de egy kíséző iratban fel van fejtve, hogy ez nem azon lelki-pásztorokat terheli, a kik szük fizetéssel vannak ellátva s a kiknek fizetése állami kiegészítés alá esik, mert az állami kiegészítésről szóló törvényeink értelmében levonásba jönnek mindazok a kiadások, a melyek egyházmegyei, egyházközségi járulékok és akkor ezek az állam terhére térnek át és az illető §. illető szavaiban az is ott van, hogy voltaképen szegénysorsu papjaink nem terhelhetnek. Szólott az esperes ur arról is, hogy kétségbe vonja a püspöki szék azon jogát, hogy ebbe a kérdésbe beleszóljon. Kérem alásan, a püspöki szék tagjai az anyaszentegyház érdemes esperesei és főjegyzői, én azt hiszem, hogy olyan tagok, a kik tájékozva vannak a gondjaikra bizott egyházközségek állapotáról. Az esperes ur is tagja a püspöki széknek; külön véleményét nyilvánított, de a kiküldött bizottságban részt nem vett, abban meg sem jelent, ott a maga külön véleményét nem is adta elő és a kiküldött bizottság az esperes ur véleményének nyilvánításától függetlenül a maga nézetét állapította meg. Azt állítja az esperes ur, hogy egyedül illetékesek, hogy ehhez a kérdéshez hozzászóljanak az egyes egyházmegyék; nem vonom kétségbe, hogy illetékesek, de nem *egyedül* illetékesek, mert ha visszatekintünk ezen egész intézmény keletkezésére és eddigi életének történetére, egészen más a nézőpont. Az özvegy-árvai gyámintézet néhai boldog emlékezetű, kiváló elődöm idejében jött létre; az egyházkerületi közgyűlés által kiküldött bizottság dolgozta ki ennek az egész intézménynek a tervezetét, véleményadás végett az egyes egyházmegyékhöz nem is volt kiküldve, hanem boldog emlékezetű N. P. akkori püspök terjesztette az egyházkerületi közgy. elé s az mint egyházkerületi instiutiót acceptálta és ezen instiutió fennállhatása érdekében megállapította azon járulékokat, melyeket ezen alkotás javára az egyházkerületnek különböző alkotó részei beszolgáltatni kötelesek voltak s nemcsak az

egyes egyházmegyét, hanem kötelezte az egyházkerületi közgyűlés a néhai főtiszt. püspök ur indítványa folytán az egyes egyházközségeket is, melyek most ki vannak hagyva s papokat hogy évenként 1 frttal tartoznak hozzájárulni ezen intézmény fenntartásához. De kötelezte a házasságra lépő párokat is, hogy megállapított évi járulékokat kötelesek fizetni. Ez ellen akkor sem az egyházmegyék, sem az egyházközségek, sem a lelki pásztorok, sem a házasságra lépő párok egy szót sem szólottak, mert látták, hogy ez az intézmény egy közérdekű, jótékonycélú és aránylag oly csekély hozzájárulásra voltak kötelezve, hogy azt az intézmény fontosságát tekintve, nem tagadhatták meg. Így lépett életbe ez az intézmény és így állott fenn 17 évig néhai főtiszt. N. P. püspök ur idejében a püspök ur nagy buzgósága és széles körű akciója folytán. Ez az intézmény először 80—80 kr osztalékot adott egy-egy özvegynek és árvának, de nem mindenik özvegynek és árvának, mert azt se bírta volna meg abban az időben, hanem csak azoknak, a kik az egyes tractusok véleményezése alapján nagyobb mértékben rá voltak szorulva.

Azután nagyobb lendületet vett ez az intézmény a néhai főtiszt. püspök ur buzgósága és bölcs vezetése alatt és midőn szemeit lehunyta, 43,000 frt alaptőkéje volt. És mikor én lettem szerencsés, hogy az anyaszentegyház püspöke lehessen, nagyobb arányokban igyekeztem ennek az intézménynek gyarapításán munkálni; előterjesztéseket tettem az egyházkerületi közgyűlésnek ezen intézménynek nagyobb mérvű gyarapítása érdekében és így jött létre 13 év lefolyása alatt 115,000 frt alaptőke.

Közben azonban egyetemes egyházunk beléletében igen lényeges átalakulás jött létre, t. i. létrejött az egyetemes özvegy-árvai gyámintézet, melynek áldásait két év óta élvezzük s a mely sokkal nagyobb mérvű hozzájárulást rótt ki minden papra, mert egész fizetése $2\frac{1}{2}\%$ -nak fizetésével terhelte s ezenkívül belépési járulék címén 3 év folyama alatt befizetendő nagyobb összegekkel. Ezek ellen sem volt kifogása senkinek, mert az egyetemes egyház tulajdonában lévő alaptőkének s a domestikai járulékoknak segítségével igen tekintélyes alapja van ennek az intézménynek, melynek áldásait élvezik szegény özvegy papnéink és árváink. Összehasonlítva a régi 80 kr. segélyösszeggel, nagyarányu az emelkedés, mert most minden papi özvegy 250, minden apai árva 50 és minden anyai árva 75 frt jutalékot kap úgy, hogy a mi kerületünkben igen sok özvegy, igen sok papi árva, ha a család fenntartója elhal, kedvezőbb helyzetbe jut, mert a mig azelőtt a kevés papi fizetésből nem volt képes családját fenntartani, most 400—500, esetleg 600 frtra emelkedik az összes jutalék, a miből kényelmesen meglehet élni.

Már most nekünk gondoskodnunk kell azon árvákról és özvegyekről, kiknek családfenntartójuk 1896. jan. 1 előtt halt meg s a kik nem élvezhetik az egyetemes gyámintézet áldásait, mert családfenntartójuk nem léphetett be ebbe az új intézménybe. Egy javaslatban, melyet a közgyűlés határozattá emelt, ki volt mondva, hogy az egyházkerületi gyámintézet zárt testületté alakuljon, t. i. új tagok ne vétessenek fel, hanem szorítkozzék csak a régi árvák és özvegyek segé-

lyezésére és pedig olyan arányban, hogy azt a legnagyobb összeget, melyet kívánhatnak, minden özvegy mindaddig kapja, a míg él.

Itt arról, hogy az özvegyek és árvák megszorításnak vannak kitéve, szó sincs; a legnagyobb összeg, a melyre iogosultak, fel van véve; de miután zárt testületté alakult ez az intézet, természetes, hogy annak kiadása folytonosan apad, mert az élet és halál törvényei szerint a szegény papi özvegyek és árvák elhalnak s tehát a járulék is megszűnik s minthogy új tagok nem vétethetnek fel, utóljára nem lesz kit segélyezzünk. Keresni kellett tehát olyan célt, mely csak formájában különbözik az eddigi gyámintézet céljától, mennyiben ugyancsak papi családok segélyezésére szolgál a Szeretetház is, a mely célra az alapító püspök ezt tette.

És most méltóztatnak tudni, hogy anyaszentegyházunkban a papi családokban a magokat papoknak kiképző ifjak száma folytonosan csökken, gondoskodni kell arról, hogy már kiskoruktól fogva a papi családokhoz tartozó fiunövendékek közül azok, a kiknek hajlamuk erre a pályára tendál, felvétessenek és oly irányu vallásos nevelésben részesíttessenek, hogy azokból egy új vallásos nevelő nemzedék álljon elő.

Másfelől gondoskodni kell arról is, hogy azon árvák is, kik nem lépnek a pályára, vallásos nevelés, lelki gondozás alá jussanak. Hogy egyelőre csak 50 növendék vehető föl, az nem szolgál ellenvetésül. Midőn látja az emberbaráti szeretet, könyörületesség, hogy 50 árva elhelyezést kap, könyörülő szeretete oda irányul s a kicsinyből nagy lesz. Az építkezés úgy van irányítva, hogy szükség esetén bővítettessék; gyönyörű, nagy terjedelmű, három holdas területen van felállítva s ha a könyörülő szeretet nagyobb arányu lesz, a mi csak akkor szokott történni, ha nemcsak a jövő bizonytalan kilátásairól, hanem egy tényleg meglévő intézményről van szó, semmi sem áll utjában, hogy egy nagyobb arányu intézmény jöjjön létre. Nem állhat érdekében az anyaszentegyháznak, melynek papi árváiról és özvegyeiről gondoskodnia kell, hogy utját állja annak, hogy a papi árvák összegyűlhessenek s hogy ez az intézet megszülethessék. Hát az eddig hozott áldozat kárba vesszen?!

Aztán a Szeretetház egyetemes jellegű lesz. Az egyházkerület unióba lépett a testvér egyházkerületekkel s közös célokat támogat, szűkebb körű felfogás volna a testvér egyházkerületek szegény árváit kizárni, annyival is inkább, mert az egyetemes konvent már erre a célra 10,000 frt tőkesegélyt szavazott meg s ki is fizette, hogy a Szeretetház egyetemes jellegű legyen. Arra kérem a főtiszt. egyházkerületi közgyűlést, méltóztassék ezen kifogásoktól eltekintve az Ig.-tanács javaslatát úgy, a hogy van, elfogadni. (Éljenzés.)

Sándor János előre bocsátja, hogy személyes kérdésben kíván szólni. Csak most tudta meg, hogy az esketésért szedendő 40 kr. és a confirmálásért szedendő 30 kr. az Ig.-tanács javaslatában nincs benne. Elismeri, hogy tévedett, mert ő csak a püspöki szék javaslatára szólott a kérdéshez, abban pedig 40 és 30 kr benne van. Ezekre vonatkozó indítványát viszszaadja s Hegedüs Sándornak az övével összhangzó indítványához csatlakozik.

Bartha. M. Kijelenti, hogy 20 és egynehány tag ebben a kérdésben titkos szavazást kér; de ha a közgyűlés többsége Hegedüs S. indítványát elfogadja, kéri a titkos szavazást elejteni.

Elnök felteszi a kérdést, hogy a közgyűlés Hegedüs S. az elhalasztásra vonatkozó indítványát elfogadja-e vagy nem? A szavazásnál Hegedüs S. indítványa fogadtatik el.

Beterjesztetik Kovács Károly és társai egyházmegyei képviselőknek a kézdi egyházmegyei tisztújítás tárgyában hozott igazgatótanácsi határozat ellen beadott felelőzése.

(Folytatjuk.)

Az év végén.*

(Fakultásunk ifj. köreinek és egyleteinek évről ülései; pályázatok eredményeinek kihirdetése; jövő évi pályatételek kihirdetése.)

(Folytatás.)

Az *Ifjusági Egylet* első évi működéséről — mint elnök — a jelentést szintén *Ferencz Miklós* terjesztette be a következőkben:

Ifjuságunk az Önképző-kör s Ének- és zeneegylet mellett még mindig szükségét érezte egy oly egylet felállításának, mely az ifjuság egész egyetemét magában foglalja. A közóhajnak engedett a nt. tanári kar, midőn egy, az egész ifjuságot magába foglaló Ifjusági Egylet megalakítását megengedte.

Az Ifjusági Egylet alakuló gyűlését szept. 20-án tartotta. Elnök lett: *Ferencz Miklós*; alelnök: *Széli Jakab*; jegyző: *Czirmay Zoltán*; pénztáros: *Bartha Miklós*; ellenőr: *Kolozsvári József* és *Bakacs István*,

Az Ifjusági Egyletnek feladata volt az olvasóegylet fentartása által az önművelés s a nemzetet és az intézetet érdeklő nagyobb ünnepélyek rendezése.

Az Ifjusági Egylet az Önképző-kör s az Ének- és zeneegylet közreműködésével két nagyobb ünnepet rendezett.

Fényesen megünnepelte október 31-ét, mint a reformatió évfordulóját.

Lelkesedéssel, melegséggel teljes ünnepet rendezett márczius 15-én a márcziusi nagynapok 50 éves évfordulóján. Büszkén, arrogancia nélkül kimerjük mondani, hogy ilyen ünnepélyeink ma páratlanul állanak városunkban.

Örömmel jegyezhetjük fel azt is, hogy ünnepélyeinkre a nagytiszteletű tanári karból is nyertünk szereplőt. Örömmel említjük fel azt is, hogy ünnepélyeinken a Főtiszteletű és Méltóságos püspök urat is mindig itt láthattuk. Minden megjelenésével fényesen bizonyította be e helyről tett ama kijelentését, hogy az ifjuságot különösen szereti.

Az Ifjusági Egylet a magyar diákság mozgalmában is részt vett, mert márczius 13., 14. és 15. napjain a fővárosban megtartott diák congressuson *Ferencz Miklós* és *Biró Sándor* tagok által képviseltette magát.

Az Ifj. Egylet tartotta fenn az olvasó termet is. Az olvasó-terem asztalán az egyházi- és napilapok; a szépirodalmi és kritikai hetilapok és folyóiratok nagy

* Lásd lapunk 22. és 23. számát.

számmal voltak képviselve, a melyeket évi egy forint tagsági díjért az ifjuság minden egyes tagja használhatott.

Végül felemlitem, hogy egyletünk pénztára gyarapítására június 1-én a Magyar Prot. Irodalmi Társaság itt időzése alkalmával *Szász* Domokos püspök, br. *Kemény* Kálmán és *Simó* Lajos egyházkerületi főgondnokok, *Hegedüs* Sándor a M. P. I. T. másodelnöke, *Vályi* Gábor és *Szádeczky* Lajos intézetünk főgondnokai, *Gidófalvi* István dr. a kolozsvári egyházközség főgondnoka és *Kenessey* Béla az intézet igazgatója védnöksége alatt a Lövöldében nyári táncmulatságot rendez, melynek erkölcsi sikeréről csak a jelenlevők fognak meggyőződni, az anyagiakról csak a távol maradók. Adja az Isten, hogy minél többen legyenek az erkölcsi siker szemlélői s minél kevesebben csak az anyagi siker olvasói. (A nyári táncmulatság szépen sikerült. Lásd lapunk 24. számát. Szerk.)

A *Zene- és énekkar* működéséről szóló jelentést Tankó Béla IV. éves theologus elnök terjesztette elő, a mint következik:

Midőn egyesületünk ez évi, immár harmadik évi történeténél néhány adatot az elmúlástól megóva, rövidke beszámolómat most harmadszor van szerencsém a t. közönség elé meghallgatásra, tagtársaim elé pedig tudomásulvételre terjeszteni, annak ez érzésnek uralma alatt állok most is, a mely el szokta tölteni a lelket a komoly törekvéseknek helyes eszközökkel elért kielégítő eredményei láttára s a mely érzés az Ének-zenekar munkásságának áttekintésénél; már — úgy látszik — meghonosodott. Hát hiszen harmoniát valósággal nem is lehet másként kultiválni, mint csak harmonikus működéssel. A harmonia pedig csak a békesség, egy akarat, komoly lelkesedés ege alatt nő. — Maga pedig növeszt lelki harmoniát, békességet, teremt egyakaratot. »Semmi sem sikerül, csak a siker» mondja a franczia mondás; a harmonia pedig épen ezt a sikert biztosítja.

Ez évi történetünk bizonyossága szerint, valóban biztosította is nekünk. Hivatásával, megfelelő erővel, képességeivel tisztában állt egyletünk oda, a hová feladata állította, tudva mit akar elérni s elérve, a mit akart. Erejét fölülmuló nagyot most sem akart. Először is nemes szórakozást keresett magának a művészetek legnemesebbjei közül való művészetek neki adott mértéke szerint az egész lélek képzése gyönyörűségei céljából: aztán az ifjuság lelkesedésének alkotásait is segített felemelni az óhajtott magas légkörbe, egyben értéke és ereje magasságáról is számot adván a külvilág előtt is. A néhány puszta adat, melyet vázul felhozni akarok, alig képes halvány képet adni arról a szellemi tartalomról, melyet az egyesület kincséül e produktiókban megbizonyított, de a melyre nézve vigasztalásunk az, hogy a puszta adatok felújítása is sokunkban keltheti fel az átélt kedves benyomások emlékét.

Első ízben a reformáció emlékünnepén tett eget hivatásának a kellő időben szokott formaságokkal megalakult hatalmas erejű egylet 32 tagjával; emelte az áhitatot, ünnepélyes hangulatot, a hatalmas segédlettel, — karmestere búzgolkodására elhívott s nt. igazgató urunk szives közbenjárására meg is nyert hon-

védzenekar tagjai közreműködésével előadott Mozart-féle *Hymnassa* (Szárnyain az áhitatnak) és *Luther* örökszépségű, őszerejű *énekével*.

Alapos készület után jött el aztán az egylet önálló nagyszabású *hangversenye* decz. 8-án. A klasszikus *Normanyitány* és a zamatos magyar *dalárinduló* közti másfél órát változatos programjával tette kellemessé az ekkor első fellépését ünneplő vonós-négyes (Rácz D., Tankó B., Borsodi K., Szeremley B.) férfi négyes (Székely L., Tankó B., Rácz D., Székely J.) magyar darabjaival s a teljes énekkar zugó hangáradatával, közben a Rácz Dezső már előbb is jól ismert hegedűjátékával.

Az új év első hónapja újabb szereplésre hívta az egyletet. Már széles körben ismert hire jan. 16-án, az egyetemi kör matinee-ján újra számottevő sikerrel gazdagodott, alig néhány próba és rövidke készület után diadalmasan birkozván meg a »*Nürnbergi babanyitány*« nehézségeivel s a kedvre ragadó *Jászkun indulóval*.

A vidám, derült hangulatú szereplések sorát itt egy komor emlékű szakítja meg: Gyarmathy Miklósnak, intézetünk s egész kálvinista anyaszentegyházunk áldott emlékű védurának temetésén, — hiréhez egyébként méltó szereplése. — Ujból a lelkesedés hangjai csapongnak fel márczius idusán. Komoly ünnepélyességgel nyitja meg e szereplése számait a zenekar kísérettel énekelt *Hymnus*, tovább ringatja a diszes hallgatóságot — emlékeztvén az elmúlt időkről — a *kurucz-nótáknak* s a vonós négyes *magyar-darabjainak* búbánatos, majd kedélyes, aztán kitörő vidámságu hangáradata, újra a Rácz Dezső hegedűje — s a *Rákóczy induló* lelkesítő hangjai már a lelkesedésszülte tapsviharral egyesülnek.

Tíz nap múlva megint csak osztozik a kedves versenyben az önképzőkörrel, hogy a közönségnek élvezetet nyújtson az ezáltal rendezett estélyen; elmuzsikálja a *kórtánczot*, karmestere szerzeményeiből énekel *magyar dalokat* s egy magyar *indulóval* be is zárja aztán az intézet kebelében, a maga testülete egésze által rendezett szereplései sorát, hogy még csak egy felséges nap sikeréhez vigye bár porszemnyi segítségét: a kolozsvári új templom felszenteléséhez ápr. 3-án, felszállván az *áhitatnak szárnyain* oda, hová mindenek szeme függesztve vala s *áldást kérve* az új templom ifju papjára, megújult népére a dal szavával is. Ezen tul már tagjai vállaira mind jobban súlyosodának az élethivatással járó teendők: ezentul már nem fogadhatta el a több helyről jövő felhívásokat, csak vezetőjének, Rácz Jenőnek nyiretytyüje minden alkalommal az egyletnek is diszt hozó nyiretytyüje szerzett ezentul is, magának is, mindnyájunknak is még egy-egy babért a jótékony bazar hangversein, hogy e mai napon aztán elbucuzzék, pihenésre térése előtt a harmonia muzsájának lelkes serge hálás közönségétől a viszontlátásig.

Ezt a nagy kiterjedésű productió-kört az egyesület szellemi ügyeinek buzgó vezetői s a tagoknak bár változó, de a nagy zöménél kitartó buzgalma s az ilyen eredmények elérésre minél alkalmasabb eszközök megszerzése eredményezte. E sorban első helyre kell tennem főtiszt. püspök urunk kifogyhatatlan áldo-

zatkészségéről tanuskodó szíves adományát, mely hangszerünk számát egy kitünő celloval szaporította, melyért, valamint a nt. igazgató urunknak ez ügyben is tanusított szíveségéért s az ajándékot kipótló adományáért most is, hálás köszönetünket mondani kedves kötelességemnek ismerem. Eredményeink elérése segítő eszközeink közé sorolom aztán az egylet hangjegytárának egy igen alkalmas módon való szaporítását is, mely szerint, nagy anyagi nyereséggel, Borsay Samu karmester ur ajánlata és közbenjárása folytán új darabjainkat az egylet niveaujához mért kidolgozással, a honvédszenekar képzett tagjaival irattuk le, a mely után kivált a zenekar hangjegytára gazdagodott.

Az eredmények elérésének azonban legközvetlenebb segítője minden esetre a személyes kölcsönhatás, a tagok gyámolító, buzdító, egymást lelkesítő lelkesedése, néha megfogyott, de soha meg nem tört lelkesedése, a mely ez isk. évben Borsay Samu honvédszenekari karmester ur személyében nyert új vezetője biztos irányítása alatt csak munkájának annál nagyobb s biztosabb sikere tudatában tört mindig előre. E megbecsülhetetlen szíveségéért, tetemes elfoglaltsága dacára is egyletünk érdekében hozott áldozataiért karmesterünknek e helyen is köszönetet az egylet nevében szívem szerint mondok. Hasonlóan kiváló köszönetünket fejezem ki nt. Pokoly József felügyelő tanár urnak, azért az éber gondoskodásért, melylyel kísérte egyletünk életét ez évben is s melylyel létele biztosítottóságának tudatát tartotta bennünk ében.

És ha már e köszönetnek s elismerésnek kifejezésében, kedves kötelességem teljesítésében, eddig juték: bizvást mehetek egy lépéssel tovább s ha nem is minden tagtársaimnak külön, pedig jórészt nyugodtan tehetném, de valamennyinek együtt köszönetet mondok a nekem nyújtott támogatásért is, az egylet érdekeinek, közös érdekeinknek buzgó szolgálataért is. Külön akarok pedig megemlékezni Rác Dezső és Pásztor Gyula tagtárs urak szíves fáradozásairól, kik a gyakorló órák vezetésében osztottak s Szeremley Béla tagtársunk példaszerű buzgóságáról, melylyel anyagi és szellemi ügyeinket egyaránt szívén hordozta. Legye szabad még egyszer köszönetről szólnom, arról, melylyel Seprődi, Weisz és Madari uraknak tartozunk, zenekarunk néhány szereplése alkalmával nyújtott segítségükért.

A kör munkásságának szükséges alapjául szolgáló anyagi helyzet idej változásairól ezeket jegyezem itt fel. A múlt évről kimutatott vagyon 48 frt 90 kr., melyhez az idén kevés járult, mindössze 16 frt a hangverseny tiszta jövedelmeként. A hangverseny jövedelmének másik része 20 frt, a tőkéből kivett szükséges összegekkel pótolva, képezte a 63 frt 24 kr kiadás fedezetét, úgy, hogy a pénztár jelenleg 21 frt 66 kr. tényleges összeg felett rendelkezik. Kiadásaink az új beszerzésekre (kóták, hangszerjavítással, a cello árába való pótlás) s a hangverseny szükségleteire fordítottak.

Ennyiben foglalhatni össze egyletünk ez évi történetének főbb mozzanatait. Rövid és egyszerű, mint a hogy nagy hullámokat nem vert életsorsa se. Egy tiszta képet nyújt, jólesőt, nyugodtat ez év történetének is átpillantása, bizonyosságot arról, hogy egyletünk nem készült se ifju óriásnak, se elaggott ifjunak, nem

is készül ezután se. Tartsa is meg a harmonia szeretete ez egylet lelkében az éltető, összekötő erőket minden időben, a komoly törekvést is s az el nem maradó sikert bőségesen juttassa osztályrészül nemes célra futó tagjainak.

A t. közönség türelméért köszönetet mondva, kérem tisztelt tagtársaimtól jelentésem tudomásul vételét.

(Folytatjuk.)

Az udvarhelyi egyházmegyéből.

Az udvarhelyi egyházmegye május 11. és 12. napjain tartotta meg rendes tavaszi közgyűlését. A reggeli órákban szép számmal gyülekeztek a közgyűlés egyházi és világi tagjai a kollégium nagy termébe. Rendes szokás szerint 10 órakor templomba mentünk, hogy meghallgassuk Csia Kálmán etédi lelkésznek ügyes és jó szorgalommal előadott beszédét. Ujra ismételjük, Udvarhely protestáns közönségét nem láttuk sehol. E tekintetben már többször felszólaltunk, de mind hiába. Pedig a helyi két lap, a szószékből való kihirdetés, a presbiterium mozgósítása révén mégis csak lehetne tán valamelyes eredményt elérni. Hiszen mi nem azért áldozunk fel a drága naphól két egész órát, hogy magunk hallgassunk meg egy prédikációt. Erre másutt tán találnánk alkalmat, ha más módon is s legalább fontos ügyeinket nem tárgyalnánk délután és másnap 5—6 ember jelenlétében. Ezen dolgokat ismételten az udvarhelyi egyház jól értesült vezetőinek figyelmébe ajánljuk.

A közgyűlést a nevezett teremben Menyhárt András esperes szép és mindenek felett igaz beszéddel nyitotta meg, mely egyszersmind egy évi beszámolót is vala. Nem tudtuk e beszéd után a tehetségnek, a szorgalomnak, a kitünő, bölcs adminisztratornak, egyházáért folyton lángoló papnak éljenezünk-e? Mindenek előtt a napi renden levő dolgokról szólva, visszautasítja ama feltevést, mintha a papi fizetések rendezése egyházpolitikai magatartásuuk eredménye lenne. Jelzi, hogy egyházmegyénk 2560 frt. államsegélyt nyert ezen árban. Reményét fejezi ki, hogy a ref. énekvezér-tanítók jogosult kérelme a nyugdíj-összeg beszámítása tekintetében orvosoltatni fog. Rámutat az országos gyámintézet anyagi helyzetére, de egyházmegyei hason-intézetünket teljesen rendbe hozottnak jelenti ki. Nem hallgathatja el, hogy a közpénztár állapota kedvezőtlen, mert úgy az egyesek, mint az egyházak tartozásaikat pontosan nem fizetik. De a vezetőségnek a legmesszebb menő eszközök igénybe vételétől sem szabad visszarettennie egyházunk magasabb rendű érdekéből. 50 egyházból 42-öt megvizsgált, általában a nyert benyomások kedvezők. Egy néhány egyházban valósággal meglepő példákra talált a buzgóságnak. Pl. Petek 6000 frttal, önerején, nagyrészt rovatából, teljesen és díszesen átalakította templomát. Farczád 4527 frttal igen szép iskolát és tanítói lakot építettett, ugyanezt tette Kúsmód 2227 frttal, 6 frtos rovatál mellett. Ezekhez hasonló munkát végeztek Héviz, Szt.-László stb. úgy, hogy egy év alatt áldozat címén 17650 frt lett letéve az egyház oltárára s mintegy 6000 frt értékű szorgalmi jövedelem és perselypénz folyt be. Jól esett mindezeket hallanunk, mert az ilyenek bizonyítják kétségtelenül, hogy a hit temploma megáll s nemis esik semmi baja, ha hiven őrt állunk a reánk bizottakban. Most, mikor a statisztikát oly gyakran fejünkhöz verik, jól esett hallanunk azt is, hogy 63-an tértek át hozzánk és csak

14-en mentek el s a szaporodás 447 volt, az egyházi esketést csak 4 pár mellőzte, végre jelzi, hogy 1074 ügydarabot egy pár kivételével teljesen elvégzett, konstatálja a papi és tanítói karban történt változásokat, közgyűlés munkálkodására Isten áldását kéri.

A megejtett névsorolvasás után, az országos közalap számadásainak megvizsgálására, a kérelmek és indítványok elbírálására elnöki javaslat értelmében bizottságok küldettek ki.

Most Bedő Ferencz jegyző olvasta az egyházmegyei tanács és közigazgatási bíróság működéséről szóló kimerítő jelentését. Közbe-közbe egyesek stilaris megjegyzéseikkel zavarták. A végén az etédi gondnok felmentése és egy alsó-sófalvi kepefizetési ügy szolgáltatott az illető lelkészeknek alkalmat a felszólalásra de az esperes felvilágosítása után a felszólalók kivételével a közgyűlés egyhangúlag helyeslő tudomásul vette a közigazgatási bíróság ezen ítéleteit is.

(Folyt. köv.)

Különfélék rovata.

Molnár Albert theol. tanár, lapunk felelős szerkesztője fürdőre utazván, a szerkesztés teendőivel ideiglenesen *Molnár Lőrincz* kolozsvári lelkész bízott meg.

Fábián Ferencz, mezőfelei ev. ref. lelkész életének 75-ik, lelkészi szolgálatának 40-ik évében, június 11-én meghalt. Mint lelkész lelkiismeretes buzgósággal szolgált egyházát, mint 1848—49-es honvéd odaadó hűséggel hazáját. Emléke legyen áldott!

Nyilvános köszönet A monói ev. ref. egyházközségnek, Moni Miklós és neje, Miklós Anna egy díszes terítőt és egy szószéktakarót ajándékoztak. A nemes szívu adakozók ezáltal egyházunk iránti szeretetüknek jelét mutatták ki, miért fogadják úgy a magam, mint az ev. ref. egyházközség nevében itt a nyilvánosság terén is hálás köszönetemet. Monóban, 1898. június 16. *Kulcsár Ferencz* ev. ref. kántor-tanító.

Nyilvános köszönet. A csak 1897. februárjában alakult naszódi ev. ref. egyházközség részére a következő adományozások történtek: 1. Bedő Dénesné született Troknya Anna igazg.-tanítóné öngyűlöletének egy urvacsorai pohár- és kanna-takarót, értéke 6 forint; 2. Szabó Oresztné született Graur Ilona főszolgabíróné öngyűlöletének egy urvacsorai kenyértakarót, értéke 3 forint; 3. Nagy Albert ur leányai Teréz és Emma egy piros bársony urasztali terítőt, értéke 12 forint; 4. Gál Lajos ur egy templomi használatra szolgáló negyediv nagyságu bibliát, értéke 1 frt 50 kr. Vallásos buzgóságból származott adományaikért fogadják egyházközségem s a magam nevében hálás köszönetemet. Naszódon, 1898. június 8-án. *Szentkirályi Lajos* ev. ref. lelkész.

Nyilvános köszönet. Országgyűlési képviselő nagyságu Fejérvári Károly úr május hó 24-én egyházközségemnek 100 frtot ajándékozott. Midőn ezen szíveségéért, itt a nyilvánosság terén is köszönetet mondok az egyházközség nevében, mellőzők minden dicsőítve hálalkodó szót, részint, mert az ő egyházi téren is gyakorolt áldozatkészsége nem szorul olyanokra, részint mert tudom, hogy nem is szereti azokat. Veres-

egyházán, 1890. jun. 7. *Ujvári Cz. József* ev. ref. lelkész.

A győri ev. református gyülekezet kérő szava minden jó magyar szívhöz!

A győri evangélikus református egyház, mely eddig minden közcélra jó kedvvel adakozott, soha hozzáfolyamodót vigasz nélkül el nem bocsátott: most maga is a közjótékonyág ajtaján kénytelen kopogtatni.

Közgyűlésünk elhatározta, hogy 1884. évben, udvarban, torony nélkül épült s már 1891. évben, szakértő-bizottság által veszélyes állapotban levőnek kijelentett imaháza helyett, nyílt téren, a rohamosan fejlődő Győr város fényes keretébe méltóan beilleszkedő s a magyar kálvini keresztyén egyházat megfelelő kifejezésre juttató templomot épít

Ámde ezen építkezés oly nagy összeget igényel, amelynyit az egyháztagek önerejükből, a legbuzgóbb áldozatkészség mellett sem képesek előteremteni.

1864-ben bérlakással kapcsolatos lelkész-lakot építettünk 18.000 frt költséggel. Alighogy letörlesztettük ezen építkezés folytán fenmaradt 10.000 frt adósságunkat 1894. évben, az egyházi épületeinkkel összeragasztott kincstári épületet szinte kénytelenek voltunk megvenni 4600 frton.

1895. évben bezáratással fenyegetett iskolánk helyett újat építettünk 5000 frt költséggel.

Mindezt a hívek áldozatkészségéből, mert az egyháznak vékonyan csergedező jövedelemforrásai alig fedezik az állandó szükségleteket.

Az 1300 lelket számláló gyülekezeteket alkotó családok 60 százaléka vegyes vallásu. Társadalmi állás tekintetéből: 3 földbirtokos, 35 hivatalnok, a többi kisiparos. Kiskereskedő s a legnagyobb rész — mindennapi kenyérért küzdő napszámos. Ezen adatok mindent megmagyaráznak.

A győri evangélikus református egyház története a magyar protestáns egyház története. Megtépve került ki a mult idők viharából. Elemi csapások, emberi szenvedélyek féktelensége dulta, pusztította.

1595-ben a városból kiűzve, a szomszéd Pataházán huzza meg magát. Komáromi Súlye István lelkésze 1675-ben a nápolyi gályákra hurezoltatik. 1686., 1713. és 1731. években összes épületei porrá égnék.

Az 1749-ik év márczius hó 17. napján a gyülekezetnek temploma, iskolái, egyházi épületei elvették, nyilvános vallásgyakorlata megszüntetett és szünetelt 1784-ig, amidőn a most roskadozó imaháza épült. A reformáció kezdete óta a gyülekezet ötször épített templomot, saját erejéből és nagy áldozatokkal, mint a fecske a pajkos gyermeké által levert fészket újra, meg újra megrakja: úgy a mi őseink is.

Valóban, mi is elmondhatjuk a költővel: »Isten csodája, hogy még áll magyar protestáns Sionunk ezen örökös ostromban, tűzben állott határvára! Határvára igen; mert hazánk nyugati részén Győrön túl nem buzog magyar református keresztyén lelkész ajakáról Miatyánk! Ezen gyülekezet magyar volt minden tagjában kezdettől fogva ma is az.

Ezen gyülekezet nyújtja ki kérő kezét minden jó magyar szívhöz, nyújtja pironkodás nélkül, testvéri bizalommal. Nem csupán felekezeti célra, a magyarság oltárára is hozza áldozatát az, aki minket tiszta magyar igétől zengő templomunk felépítésében filléreivel gyámolít.

A magyarok Istenének áldása azokon, akik jó magyar szivből gyámolítanak!

Kegyess adományok, — melyet a lelkészi hivatalhoz kérünk küldeni — hirlapilag fognak nyugtattatni.

Győr, 1897. évi július hónap.

Balogh Gábor s. k., *Szabó Zsigmond* s. k.,
főgondnok. ev. ref. lelkész.

Major János s. k.,
e. jegyző.

1137./1898. szám. A sok viszontagságon átment s a nemzeti eszmének nehéz időkben nagy szolgálatot tett győri ev. ref. egyház jelen kérvényét magyar ev. ref. egyházunk hivei és a hazai közművelődés iránt érdeklődő nemes lelkek jóakaratu figyelmébe és áldozatkész pártfogásába melegen ajánljuk.

Komáromban, 1898. évi április hó 14-én.

Tisza Kálmán s. k., *Antal Gábor* s. k.,
dunántuli ev. ref. főgondnok. dunántuli ev. ref. püspök.

16850. VII. szám.

Magyar királyi belügyminiszter.

Cyőr szab. kir város közönségének.

A győri ev. ref. egyházközségnek a dunántuli ev. ref. püspök által, a vallás- és közoktatásügyi miniszter urhoz intézett és onnan hozzám áttett felterjesztés folytán ezenel megengedem, hogy templom-építési költségek beszerzése céljából 1/2. alatt ide zárt írásbeli felhívás, illetve gyűjtő ivnek megfelelő írásbeli felhívások, illetve gyűjtő-ivk kibocsátása mellett az ország területén könyöradományokat gyűjthessen.

Budapesten, 1898. évi márczius hó 2-án.

Perczel s. k.

Hivatalos rész.

530—1898.

KÖRLEVÉL

valamennyi egyházmegye nt. esperesi hivatalához.

Vonatkozással az »Erdélyi Protestáns Lap« f. évi 25-dik számában kibocsátott és az összes lelkipásztorokhoz intézett körlevelünkre, föl hívjuk nt. esperes aait, hogy a vezetésük alatt álló egyházmegye területén fekvő összes egyházközségek lelkipásztorait — a püspöki vizsgálat alattiakat is ide értve — bizalmas értekezletre minél hamarabb összehíván, igyekezzenek maguk között minden oldalról részletesen megvizsgálni és bizalmason megbeszélni azon el nem halasztható teendőket, melyeket egyházközségeikben az egyházas élet emelése érdekében foganatosítani a maguk részéről is czélszerűnek tartanak.

Ez alkalommal főleg a keresztség szákramentumának kiszolgáltatása és a házassági szövetségek egyházi megáldása körüli teendőkre hívjuk föl ismételtlen is a figyelmet. — Ez okból következőkre útasítjuk összes lelkész aait:

1. A hives családi életében történő változásokat (születéseket, házasságkötéseket és halálozásokat) ki-

sérjék állandó éber figyelemmel s azokat a Családkönyvekbe esetről esetre pontosan jegyezzék be mindenütt, a polgári anyakönyvvezető hivatal utján is időről időre beszerezvén a szükséges adatokat.

2. Ha azt tapasztalják, hogy valamelyik szülő újonnan született gyermekének megkeresztelésével bármi okon késedelmeskedik: az illető lelkész találja módját, hogy a szülők e mulasztását minél hamarab jóvá tenni siessenek.

3. A házassági szövetségek kötésénél a lelkész a reformált vallásu felekkel *már a házasság megkötése előtt* kellő időben is okvetetlenül találkozzék, tanácsot adván és figyelmüket fordítván azokra a nagyfontosságú és következményeikben beláthatatlanul megszemenő komoly köteleességekre, melyek egyházukkal szemben a családi körben várnak reájuk; vegyes házasságoknál óvja saját hitfeleinket attól, hogy gyermekeiknek más felekezetbe való növelésére magukat elkötelezzék; győzze meg őket, hogy a kik ekkint járnak el, az olyanok ellen saját lelkiismeretük teend tanubizonyosságot; mindenik lelkész tartsa hivatásából folyó köteleességének és teljes erővel hasson oda, hogy hivesink, még a vegyes házasságoknál is, az egyházi áldást ref. egyházunk szertartása szerint igénybe venni egyetlen esetben is és semmi körülmények között el ne mulasszák.

4. Végül útasítjuk lelkész aait, hogy a hives családi életében előforduló változásokról (születésekről, házasságkötésekről és halálozásokról) minden három hónapban a *presbiterium* előtt és minden fél évben azon *esperesi hivatalnál*, a melynek hatósága alatt állanak (a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek lelkészei a püspöki hivatalnál) t-gyenek jelentést, név szerint is, megjelölvén azokat, kik házassági szövetséget kötven, az egyházi áldást igénybe nem vették, gyermekeiknek más felekezetbe való nevelésére magukat elkötelezték, vagy azokat a keresztség szákramentumában részeltetni vonakodnak.

Az egyházmegyék esperesei a beérkezett adatok alapján, valamint a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek lelkészei, a püspöki hivatalnak, félévenként, szintén hasonló jelentést fognak tenni.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület püspöki székeinek Kolozsvárt 1898. június 5-dikén tartott üléséből.

Dr. Bartók György,
egyházker. főjegyző.

Szász Domokos
erdélyi ev. ref. püspök.

534—1898.

PALYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a görgényi egyházmegyébe kebelezett balai levitatanitói állásra ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: tisztességes lakás kerttel; hét hold szántó, melynek kat. tisztajövedelme 31 frt 80 kr.; tandíj átlag 12 frt; stóla 1 frt 50 kr., államsegély 356 frt. Összesen 401 frt 30 kr.

Pályázati határnap: 1898 július 20 Folyamodványok nt. Tavaszy József esperes aához küldendők Magyar-Péterlakára (u. p. Szász-Régen.)

Kolozsvárt, 1898. június 28-án.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.